

Lunds Universitet
Socialhögskolan
Magisterkurs, forskningsförberedande
SOL 203
Höstterminen 1997/Vårterminen 1998

REKREATIONELLT BRUK AV DROGER – MERVÄRDE ELLER EGENVÄRDE?

**Funktionen av rekreationsdroger
hos sex socialt integrerade män.**

Författare: Niklas Eriksson
Hans Knutagård

Handledare: Marie Söderfeldt

Abstract

We have in our paper focused on socially integrated people's use of recreational drugs and what function it has in their lives. By doing so we have undertaken qualitative interviews with six men, between 22 to 27 years of age, living in Sweden, working or studying at the University. We have found that even though the individuals have been in a drug-friendly environment this has not automatically resulted in taking drugs. Taking recreational drugs by our six socially integrated men has been a conscious and planned action as well as other choices in life. The group falls in two parts, those who take mainly amphetamine and those who take mainly LSD. For those who take amphetamine the use is considered to be an increased value in life, while presenting themselves on the front arena. Instead the function of LSD is to be considered as a value in itself, while doing the trip insights and broadening of the mind are gained on the "back stage". However for all six individuals the use of recreational drugs is for pure recreation, an increased value. Recreational drugs are not used for the sake of the use itself.

Innehållsförteckning

Förord	5
1. Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Problemformulering	8
1.3 Definition av begrepp.....	9
1.3.1 Socialt integrerad	9
1.3.2 Rekreativ drog	11
1.3.3 Rekreation/bruk/missbruk.....	14
1.3.4 Brukare.....	15
1.3.5 Egenvärde och mervärde.....	15
1.4 Syfte och frågeställningar.....	16
1.5 Teoretisk bakgrund.....	16
1.5.1 Ontologi	17
1.5.2 Epistemologi	17
1.5.3 Partstagande	17
1.5.4 Nyfikenhet och skepsis	18
1.5.5 Forskningsperspektiv	18
1.5.6 Perspektivval.....	18
1.6 Metod och urval	19
1.6.1 Kvalitativ metod.....	19
1.6.2 Urval	22
1.6.3 Hur vi gick till väga	24
1.7 Presentation av intervjupersonerna	28
1.8 Fortsatt framställning	31
2 Rekreationellt bruk av droger	32
2.1 Mötet med drogen	32
2.1.1 Vad möjliggör mötet med drogen?	38
2.1.2 Ger droger en identitet?	44
2.2 Val av drog	46
2.3 Sammanhangets betydelse.....	49
2.4 Hur bruket organiseras	52
2.4.1 Inhämtande av kunskap.....	52
2.4.2 Anskaffandet av drogen	53
2.4.3 Drogens kvalitet.....	55

2.4.4 En eller flera.....	55
2.4.5 Välja tillfälle	57
2.4.6 Miljöns betydelse	58
2.5 Upplevelse av ruset	61
2.6 Nackdelar	65
2.7 Funktionen av rekreationsdroger.....	68
2.8 Sammanfattning	70
3 Slutdiskussion	71
Referenslitteratur.....	75
Övriga källor	76
Bilaga 1. Introduktionsbrev.....	77
Bilaga 2. Livfrågeformulär.....	78
Bilaga 3. Teckningarna	83

Förord

Vi vill först och främst tacka personerna som vi intervjuat. Utan deras välvilliga, öppenjärtliga medverkan och förmåga att guida oss hade denna uppsatsen aldrig blivit av. Dessutom vill vi tacka för det vänliga bemötandet med kaffe! Vi kan inte tacka er personligt genom att nämna er vid namn eftersom er identitet måste skyddas, men ni ska känna ett varmt tack från oss båda.

Vidare vill vi tacka Lene Simonssen som hjälpt oss med utskrifterna av intervjuerna och Monika Saveska som hjälpt oss med korrekturläsningen.

Hans Swärd, vår kursföreståndare har under hela arbetet bidragit med sitt positiva humör och uppmuntran. Mats Hilde gav oss substantiella råd i en prekär situation. Marie Söderfeldt var vår handledare.

Ett stort tack till "flickorna" i vår studiegrupp, Helene Lindblad och Susie Rasmussen för synpunkter och glada tillrop.

Till sist är vi tacksamma för den markservice som Gabriella Knutagård stod för, vilket gjorde det möjligt att bli färdiga i tid.

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Droger har funnits och finns i alla kulturer. De har spelat och spelar en viktig roll i det sociala livet. Den svenske filosofen Sten Andersson (1992) menar i sin text "Känslornas filosofi", att "vi inte skulle haft någon industrialisering och något välstånd utan tobak, kaffe och alkohol" (sid 51). Industrialismens viktigaste element är arbete som på det fysiologiska och psykologiska planet kompletteras med tobak och kaffe.

Kaffe skärper den intellektuella kapaciteten och rökningen av tobak ger struktur och logiskt tänkande. Båda på bekostnad av känslolivet. Därför behövs alkoholen för att stimulera känslorna, för att lösa upp spänningar och hämningar som byggts upp under veckan.

Sten Andersson menar vidare att kaffet och tobaken vore otänkbara för bondesamhället då de skulle ha gått i otakt med den tidens sociala puls. Han sammanfattar att samhället har valt våra droger innan vi väljer dem, "därför kommer eldvattnet, cigaretten, kaffet och coca colan steget före industrin. Arbetsmoralen före arbetet" (Andersson 1992, sid 51). Samma tankar om att samhället föregår individen finner vi även hos Mead (1934).

Ungdomars användande av de nya drogerna ligger för närvarande i samhällets fokus, inte bara i Sverige, utan även i Europa och stora delar av den övriga världen. Ungas droganvändande kan lättare förklaras, genom att knyta det till ungdomens behov av revolt mot vuxenvärlden och det etablerade samhället; som en del i att skapa sig en egen identitet. Faktorer som gruppsytryck och ungdomlig okunnighet gör att samhället, de vuxna, lättare förstår och i viss mån ursäktar ungdomars intresse för nya droger. Svårare är det att omedelbart finna förklaringar till vårt intressefokus. Vår nyfikenhet kretsar kring frågan: Hur kan det komma sig att en socialt integrerad person som kanske aldrig har använt narkotika tidigare börjar använda rekreationsdroger? Givetvis finns här inga enkla orsakssammanhang eller förklaringar.

Några som fokuserat på funktionen och upplevelser av en drog, i detta fallet, alkohol är Margareta Norell och Claes Törnquist (1995). De försöker i sin text "Berättelser om ruset" svara på frågan: Varför har festandet en sådan viktig plats i tjugooåringars liv? De lät därför intervjua ett antal 20-åriga ungdomar i Malmö och kunde sedan bryta ner materialet i tre kategorier utifrån vilken funktion alkoholen hade för dessa ungdomar. Det visade sig även att dessa tre grupper kunde förläggas till olika stadsdelar i Malmö. De arbetande ungdomarna på "Söderdal" hade det skötsamma ruset, de studerande ungdomarna på "Söderborg" hade det framgångsrika ruset, medan det "svarta folket i Innerstan" hade det triumferande ruset.

Tillsammans använde ungdomarna alkoholen för att förverkliga förhoppningar om möten med andra jämnåriga, främst av det motsatta könet. I dessa sammanhang fick ruset meningen av det lekfulla ruset. En förutsättning för att finna sig själv och utveckla sig själv i förhållande till andra.

En intressant reflektion som Norell och Törnquist gör utifrån sin samhällsanalys av det upplevelseorienterade och det individualiserade samhället, är att nya dryckesvanor gör sig gällande. ”Att fritt välja alkoholsort och dryckesstil efter smak och reflexiv nytta - ´det som är bäst för mig´ - vinner terräng på bekostnad av traditionella dryckesmönster” (ibid sid 40). Vinner även nya drogmönster terräng idag, ibland social integrerade vuxna människor?

Fram till nu har rekreationsdroger i Sverige kopplats ihop med ungdom och speciellt tillsammans med rave (Johanson 1997). Vi vill med den här uppsatsen bredda denna bild och utforska upplevelsen av rekreationsdroger hos den socialt integrerade personen som lämnat tonåren bakom sig.

Lorentz Lyttkens (1993) beskriver, med bland annat refererat till Hans L Zetterberg, de breda och djupa värdeförskjutningarna i Västerlandet under 1900-talet i liknelse av limpors värde. Det ökade materiella välståndet som kännetecknar denna vår tid har medverkat till att människans försörjningsvärderingar förskjutits förbi att omedelbart tillfredsställa de biologiska behoven. I början av 1900-talet var försörjningsvärderingar det dominerande i det agrara Sverige. Den första limpan var livsavgörande för en familj. Den andra limpan mat för nästa dag, tredje kunde sparas o.s.v. Värderingarna var knutna till livsförsörjningen.

Samtidigt med industrialiseringen, runt 1920 - 30, kom yttervärldsvärderingarna. Då var det plötsligt femton, sexton limpors som gällde. Människor arbetade och utbildade sig för att öka sin materiella standard och ge sina barn en framtid. Värderingarna var knutna till materiell framgång. Våra respondenters föräldrar tillhör denna generationen. Från 1970 - 80 började inrevärdsvärderingarna ta överhand och våra respondenter föds. Nu har vi passerat tjugo limpors och har en modern välfärdsstat där den enskildes jag och person sätts i centrum. Nyckelordet är personlig utveckling. Medverkar denna förskjutning av värderingar i valet av droger? Är rekreationsdroger förutsättning för ett samhälle med inrevärdsvärderingar i linje med Sten Anderssons argument?

En annan vinkel vi valt att betrakta fenomenet ur, är symbolisk interaktionism. Vad har handlingen, i det här fallet bruket av rekreationsdroger, för symboliskt värde i interaktion med andra personer och vilken betydelse lägger personen själv i denna handling (Mead 1934)?

1.2 Problemformulering

Valet att studera temat rekreationsdroger försvåras av att det handlar om narkotiska preparat. Förutom att drogerna är kriminaliserade finns en rad tabu kring dem. ”Allt tänkande som överskrider vissa allmänt vedertagna uppfattningar tycks vara förbjudet. Att tänka håller på att bli tabu” (Argullol & Trías 1993 sid 64). Tabun som också finns, fast i mindre grad, vid studien av rusets betydelse för ungdomar som Norell och Törnqvist utförde. När vi använder alkohol är det juridiska skilt från det normativa systemet. Det finns klara gränser för vad som inte är kriminellt och kriminellt vid intag av alkohol, t.ex. rattfylleri. Den normativa sfären använder sig av begrepp som bruk, överkonsumtion och missbruk.

Alla som använder alkohol räknas inte som missbrukare, utan kriterier för alkohol*missbruk* finns relativt väldefinierade och allmänt accepterade i samhället. När det gäller narkotika sammanfaller det juridiska och det normativa, vilket gör att det är svårare att se ”nyktert” på fenomenet. Allt bruk och innehav av narkotika är både kriminellt och anses vara missbruk. Detta synsätt bör ha betydelse såväl för de enskilda personer som använder dessa droger, som för forskningen på området. Använder en person drogen alkohol i form av Dom Perignon är personen en social brukare och signalerar dessutom framgång och pengar. Däremot en individ som använder den narkotiska drogen i form av Ecstasy betraktas av samhället som en kriminell missbrukare, en person som skall tillrättavisas, rehabiliteras alternativt straffas.

Fältet med rekreationsdroger är näst intill outforskat i Sverige. Socialdepartementet har uppdragit åt SIFO att genomföra en stor nationell undersökning under våren 1998, om vad som brukas och i vilken omfattning. Vi vill som komplement genomföra en kvalitativ studie. Vi är i detta skede inte intresserade i första hand av omfattningen av bruket, utan söker att förstå i vilket sammanhang drogerna används av den enskilde individen och vilken funktion de spelar.

Det är känt att produktion, distribution, tillgång och användandet av illegala droger ökar i samhället generellt. Detta faktum är väldokumenterat bland annat i den senaste utgåvan av ”Annual Report on the State of the Drugs Problem in the European Union 1997”.

In the late 1980s and the 1990s many countries reported that amphetamines, ecstasy, and in some cases LSD, had become more popular among young people, linked to a youth culture based around discoteques, and large 'house' parties. Where studies have been conducted there is little doubt that the trends are real. There is clear evidence of a broadening of the range of drugs used in a wider variety of recreational and social context including use of the other main illegal stimulant cocaine. Increases in the consumption of amphetamines, ecstasy and LSD have occurred among adolescents, as well as younger adults, whereas increased cocaine use appears mainly to involve those over 20 years of age. (E.M.C.D.D.A. 1997 sid 14)

Gång på gång skapas moralisk panik av pressen när de lanserar scoop om de nya drogerna och deras farlighet (om moralisk panik se Ohlsson & Swärd 1994). En typisk löpsedel från Aftonbladet den 16 april 1998: ”Dödlig sexdrog sprids i Sverige. Orterna som är drabbade. Säljs på skolor - polisen varnar”.

Mycket av det intresse som hittills återfunnits i dagspress och i övriga massmedia samt inom forskning har haft, som vi nämnt tidigare, ett fokus på kategorin ungdomar, ofta kopplat till ”ravekulturen” eller mot själva missbruket per se och de grupper där de sociala konsekvenserna och problemen är manifesta. Vi söker i vår uppsats istället förståelse för de faktorer och processer som gör att socialt etablerade, vuxna individer väljer en eller flera illegal(a) drog(er) framför de i vår kultur accepterade och legala drogerna; nikotin, koffein, alkohol eller läkarförskrivna medicinska preparat. Innan vi fortsätter vår framställning är det på sin plats att försöka definiera några av de begrepp vi använder.

1.3 Definition av begrepp

Det är några begrepp som återkommer i texten, nämligen socialt integrerad, rekreationsdroger, rekreation/bruk, brukare, egenvärde och mervärde. Låt oss se närmare på vad de står för.

1.3.1 Socialt integrerad

Redan att definiera socialt integrerad är svårt. Vår undersökning gäller personer som använder illegala droger. Kan man vara socialt integrerad och ändå begå en illegal handling? Betraktas en person som åker fast för fortkörning som socialt integrerad? De flesta ser nog inte alla kriminella handlingar som indikation på ”icke-integration”. Vi närmar oss en gråzon där än så länge endast en egen bestämning kan ske. Vi har valt att kalla våra intervjupersoner för socialt integrerade, eftersom de inte i huvudsak lever ett kriminellt liv, utan i sin livsföring i övrigt lever som samhället förväntar sig att man ska göra, med sysselsättning i form av arbete eller studier och ordnade bostadsförhållanden.

En annan aspekt är att respondenterna begår en illegal handling när de använder en av samhället förbjuden drog. Hur ser samhället på en person som blandar en cocktail på fredagskvällen med hembränd alkohol som bas? Räknas han som socialt integrerad? Alkohol är en tillåten drog i samhället, men däremot tillåts inte egentillverkning. Vi får åter bestämma någon slags gräns och vi har valt gränsen eget bruk, att inte framställa eller sälja vidare för att försörja sitt bruk.

Ytterligare en tredje aspekt kan läggas på att vara socialt integrerad. Kan man vara socialt integrerad och bruka droger? Är inte detta att hänföras till att vara avvikare, marginaliserad eller tillhöra en sub-grupp? Beckers (1973) menar att det finns fyra kategorier av avvikande beteende. Den första kallar Beckers "Avvikare", de som handlar avvikande och uppfattas som avvikare. Den andra gruppen är de "Konforma", de som inte handlar avvikande och inte uppfattas som avvikande. Den tredje benämns som "Felaktigt anklagade", de som handlar rätt men ändå uppfattas som avvikare. Den fjärde och intressanta kategorin är "Hemliga avvikare", de som handlar avvikande men inte uppfattas som avvikande. Vilka kan jämföras med våra socialt integrerade människor som använder illegala droger.

Hemliga avvikare får oss dock att tänka i termer som att vara missbrukare men ännu inte vara upptäckt. Våra respondenter är rekreationsbrukare. Vid upptäckt skulle de enligt Beckers syn utdefinieras till den grupp som handlar avvikande och uppfattas som avvikande. Att bli upptäckt som socialt integrerad brukare av rekreationsdroger, uppfattar vi, leder inte med nödvändighet till denna effekt. De kan även erhålla ett inneslutande "ursäktande". Svårigheten är att bibehålla de två motsägande begreppen, socialt integrerad och droganvändare, vid analysen. Ett avvikande eller subkultur perspektiv kan anläggas, vilket Bengt Svensson (1996) gjort då han undersökte narkomaner i Malmö. Vi anser att de perspektiven inte fångar upp motsägelsen eller dubbelheten av vårt forskningsfokus. Att se fenomenet, i linje med Mathisens begrepp, som en konkurrerande motsägelse verkar vara en mer framkomlig väg.

Thomas Mathiesen (1972) beskriver svårigheterna vid aktionsforskning i sin text "Det ofullgångna". Mathiesen menar att aktionsforskningen måste vara ett alternativ till systemet, inte vara invävt med det, utan motsäga systemet, på en eller flera punkter och på så sätt vara "främmande" för det. För att vara ett alternativ kan inte heller budskapet vara definierat och klart, vad han kallar utformat, utan istället ska budskapet vara motsatsen, nämligen antytt. Om aktionsforskningen kan ha ett budskap som är främmande och antytt uppnås den konkurrerande motsägelsen.

Mathiesen menar att det är starka krafter som försöker utdefiniera den konkurrerande motsägelsen till att bli antingen en konkurrerande överensstämmelse, ett konservativt filosoferande, där det gamla sägs enbart på ett nytt sätt så inget blir sagt, eller till en icke-koncurrerande motsägelse, ett permanent "utanför". Mathiesen illustrerar detta på följande sätt (sid 15):

Budskapet är	Främmande	Invävt
Antytt	Konkurrerande motsägelse (alternativ)	Konkurrerande överensstämmelse
Utformat	Icke-konkurrerande motsägelse	Icke-konkurrerande överensstämmelse

Fig. 1

Med utgångspunkt i figuren strävar samhället att antingen definiera ut personer som använder rekreationsdroger till att vara missbrukare eller till att väva in fenomenet som om det inte vore något alternativ utan en självklar del av det. Detta kan jämföras med synen på kaffe från att vara en polisiär angelägenhet i slutet av 1700-talet, till att bli ett mysigt alternativ till alkoholen i början av 1900-talet (Christie & Bruun 1985).

Ytterligare en möjlighet finns, förutom att utdefiniera eller inkludera, nämligen att se en socialt integrerad brukare av rekreationsdroger som en konkurrerande motsägelse. På så sätt vill vi benämna gruppen socialt integrerade brukare av rekreationsdroger som ett alternativt samhälle. ”Det alternativa samhället finns alltså hos själva utvecklandet av det nya, inte hos dess fullbordande” (Mathiesen 1972 sid 15).

1.3.2 Rekreationsdroger

Vi vill helt kortfattat beskriva de rekreationsdroger som vi nämner, dels ifall någon läsare inte är bekant med dem, dels för att visa vilken sorts information som sprids mot presumtiva användare. Informationen har vi i huvudsak hämtat ur en informationsbroschyr riktad till raveare om partydroger, framställd av samhällsorganisationer som CAN, DKSN, FMN, Göteborgs kommun, Maria Ungdom, UNF och Stockholms stads samordningskansli för brottsförebyggande åtgärder, från 1996. Flyern tar dock inte upp marijuana/hasch eller kokain som partydroger, men vi har valt att inräkna dem i vår tolkning av begreppet rekreationsdroger. Informationen om marijuana/hasch och kokain har vi istället hämtat från CAN:s broschyrset som omfattar 11 olika droger och preparat.

- *Amfetamin*

- Form: Amfetamin är syntetisk narkotika. Den finns i form av tabletter eller vitt pulver. Färgen kan skifta beroende på utfyllnadsmedel och framställning. Renhetsgraden varierar starkt, från 6% upp till 40%.

- Effekt: Ruset kommer snabbt och dess längd varierar med intagningsättet, vanligtvis några timmar. Amfetamin ger upprymdhet, vakenhet och kraftig energi. Det stimulerar sexbegäret och leder till ökad ämnesomsättning, puls och kroppstemperatur.

- Skadeverkningar: I första hand märks muskelryckningar, rastlöshet och skiftande humör. Ökad ångest och misstänksamhet kommer efter en längre tids användning. Amfetamin kan leda till aggressivitet och känslomässig obalans med förföljelsemani och psykotiska reaktioner, dvs. svår förvirring. Det kan också ge hjärtinfarkt. De positiva effekterna minskar efter hand. Amfetamin skapar beroende.

• *Ecstasy*

- Form: Ecstasy är syntetisk narkotika, vars ursprungliga namn är MDMA. Det finns som tabletter i olika färger och kan ha tryck i form av t.ex. en duva. Förekommer även i kapslar.

- Effekt: Ruset uppträder efter ca 30 minuter och varar mellan 2 - 5 timmar. Det ger samma verkningar som amfetamin. Ecstasy ger även hallucinationer vid större dos. Ruset ger en känsla av energi, lycka och stärkt självförtroende. Hämningsförsvagas och självkontrollen sviktar.

- Skadeverkningar: Ecstasy har inga omedelbara negativa tecken, men kan ge illamående, "darr", trötthet och olustkänslor. Vid längre användning kan kraftig ångest och depression uppstå. De negativa effekterna kommer först flera dagar efter användningen. Känslomässig obalans och psykoser förekommer och panikreaktioner är vanliga. Ecstasys effekt försvagas vid upprepat intag och ofta är det omöjligt att uppnå den första intensiva känslan igen. Ecstasy kan framkalla ett beroende.

• *LSD*

- Form: LSD är syntetisk narkotika och förekommer i tablettform men droppas vanligen på frimärken eller papper, ofta tryckta med olika motiv. Dosen kan variera starkt, från 25 - 400 mikrogram. En dos LSD motsvarar ett vanligt saltkorn.

- Effekt: LSDs psykiska effekter kommer inom 30 - 90 minuter och sitter i 8 - 12 timmar, kortare tid vid lägre dos. Ruset förvränger hörsel, smak, lukt, syn och känsel. Omvärlden förvrids och effekterna kan liknas vid en tillfällig, experimentell akut psykos, en slags drömvärld. Effekterna varierar starkt under påverkan.

- Skadeverkningar: LSDs kemiska reaktioner i hjärnan är omöjliga att förutsäga. Ett LSD-rus kan upplevas såväl positivt som fruktansvärt skrämmande. Dos, person och omgivning ger stor variation. Panikreaktioner är vanliga. Risk finns för återtrippa, dvs. att ruset återkommer långt senare. Hallucinationer kan leda till svåra olyckor och dödsfall. Förvirringstillstånd och psykoser kan inträffa och är ibland bestående. LSD har viss toleransökning och kan framkalla beroende.

- *Kokain*

- Form: Kokain framställs av kokabuskens blad och förekommer ofta i form av ett fint, vitt kristalliskt pulver. Intas ofta genom att drogen andas in eller snusas genom näsan. Kan också injiceras eller appliceras direkt på slemhinnorna i munnen ändtarmen eller slidan.

- Effekt: Effekten kommer snabbt och varar upp till c:a 40 minuter. Ger liknande känslor som med amfetamin; ökad energi, förhöjd vakenhet och ökad sinnesmedvetenhet. Fysiska symtom kan vara muntorrhet, svettning, huvudvärk, högra kroppstemperatur och blekhet.

- Skadeverkningar: Mycket höga doser kan framkalla högt blodtryck som i sin tur kan ge upphov till brustna blodkärl i hjärnan. Hjärtförlamning eller mycket hög feber förekommer också. Hos kroniska missbrukare kan det också ge upphov till rastlöshet, extrem retlighet, sömnlöshet, misstänksamhet och paranoida vanföreställningar.

- *Cannabis - marijuana/hasch*

- Form: Marijuana är växtens torkade blomställningar och toppskott. Ibland också torkade blad och delar av stammen. Liknar torkat gräs eller örtekryddor. Hasch är kåda som avskiljs från växtens blomma. Pressas till kakor och säljs i småbitar. Färgen varierar från ljusbrunt till nästan svart. Hasch är vanligast i Sverige.

- Effekt: Effekten varierar beroende av om drogen kombinerats med andra droger samt den kontext man befinner sig i. Cannabisruset varar i regel upp till 2-3 timmar och medför känsla av avslappning och upprymdhet, man pratar och skrattar mer än vanligt. Tidsuppfattningen förändras. I senare stadier blir man ofta tyst, fundersam och sömning. Hjärtat slår snabbare och ögonvitorna blir röda. Vid höga doser blir verklighetsuppfattningen förvrängd genom att syn- och hörselintryck tycks ändra form och storlek.

- Skadeverkningar: Akut kan förvirringstillståndet ge upphov till en kortvarig psykos. Nedstämdhet, panikkänslor eller ångest är inte ovanliga, speciellt om personen från början upplever stress eller depression. Cannabis kan påverka korttidsminnet och ge minskad förmåga till logiskt tänkande. Passivitet eller oförmåga till planerad verksamhet. Hormonella rubbningar som kan påverka fruktsamhet hos såväl kvinnor som män.

Märk väl distinktionen mellan formuleringarna ”framkallar beroende” under amfetamin samt ”kan framkalla beroende under drogerna ecstasy och LSD. Förutom denna kortfattade information har intresserade med initiativförmåga obegränsade mängder information att inhämta på Internet.

Kommentar: Vad som varit anmärkningsvärt med den flyer, eller broschyr, som delas ut till svenska ungdomar vid ravepartyn eller liknande är att den inte alls innehåller det man

vanligtvis finner i utländska motsvarigheter. Svar på frågor som; vilka problem skall jag vara vaksam på, hur kan jag som brukare förebygga eller minimera skadorna av mitt drogbruk?

1.3.3 Rekreation/bruk/missbruk

Ett annat begrepp som är svårt att definiera är distinktionen mellan bruk och missbruk. Vad menas med ett rekreationellt bruk? Begreppet ”rekreationellt bruk” kan avse samma typ av bruk som när Systembolaget förordar ett ”festligt” och medvetet bruk av alkohol. T. ex. vin till maten för att förhöja den kulinariska upplevelsen. Medvetet bruk med ett specifikt syfte i motsats till ett slentrianmässigt och omedvetet vardagsintag av alkohol. Detta är ett beteende som föräldrar grundlägger tidigt hos sina barn som en del av socialisationsprocessen i form av ”lördagsgodis-rutiner”, en del av socialisationsprocessen. Medvetet styrt intag i riktning mot syftet ”fest” alternativt ”ha kul” i motsättning till ett vardagligt, rutinmässigt och oreflekterad konsumtion utan instrumentell funktion.

Rekreation förstås också i betydelsen R&R, från engelskans ”Rest and Recreation”. Syftet med bruket är rekreation. I samma syfte och betydelse som veckoslutets vila från vardagens och arbetets stress och press eller semesterresans rekreativa värde från detsamma. Norsteds Plus Ordbok (1997) förklarar ordet rekreation som ”avkopplande aktivitet som främjar återhämtande av krafter”. Följdaktligen är rekreation mer än vila.

Svårigheten med att beskriva rekreationsbruk är att det inte finns den kategorin i den svenska narkotika politiken. Diktomin består i att sluta helt eller att bli missbrukare. Något som Ted Goldberg (1997) lyfter fram;

In other words there are only two paths for experimental (mis)users to follow:
1. discontinue all consumption 2. become dependent (i.e. a hard-core misuser). Logically there is a third choice - continue as an 'experimental (mis)user' for as long as one wishes - but this alternative doesn't tally with the idea that everybody who continues to take narcotics becomes dependent and loses control over their behaviour. (sid 85)

I ”Annual Report on the State of the Drugs Problem in the European Union 1997”, under rubriken amfetamin, markeras skillnader i definition av amfetaminanvändare med utgångspunkt i motivet att ta drogen. Här karaktäriseras den kroniske användaren (chronic user) av amfetamin som socialt marginaliserad, beroende och injicerande samt med uppenbar risk för sjukdomar och psykiska skador. Rapporten jämför dessa med kroniska opiatanvändare.

Nästa grupp är ”instrumentella användare”, användare som har ett bestämt syfte med att använda amfetaminet - användaren har varit ute efter den prestations- eller uthållighetshöjande effekten av drogen. Studenter, chaufförer, nattarbetare, eller personer som vill minska sin vikt. Amfetamin har bl. a. använts i militära sammanhang för att höja prestationen hos de stridande.

Den tredje och för oss intressanta undergruppen av amfetaminanvändare som beskrivs är de sociala och rekreationella användarna (social / recreational users). De liknas vid instrumentella användare, genom att de har ett bestämt syfte med ruset. De sociala/rekreationella användarnas mål är inte orientering mot en prestation utan snarare orienterat mot upplevelse, att ”ha kul”. Användandet av drogen äger ofta rum i sociala/rekreationella miljöer eller omgivningar som till exempel fester eller danstillställningar. Rapporten nämner också den sociala och identitetsmässiga aspekten, vilken visar på att använda subkultur eller avviker begreppen med fokus på droger är att missa målet vid förståelsen av funktionen droger som rekreation;

As befits its social nature, users may identify with a subcultural group identity characterised by music, fashion and shared value system.
(E.M.C.D.D.A. 1997 sid 73)

Vi avser med begreppet ”rekreationellt bruk” i vår uppsats, sättet att använda droger, med det instrumentella syftet att ”ha kul” eller ”rekreation”, och då inte bara knutet till amfetamin utan även till ecstasy, kokain och LSD.

1.3.4 Brukare

Vi har valt att kalla användarna av rekreationsdroger för brukare i överensstämmelse med ovanstående resonemang att drogen brukas. Svensson (1996) använder narkoman eftersom personerna i hans undersökning själv kallar sig så. Att i vårt fall använda narkoman skulle vara ett felaktigt ord då våra respondenter karakteriserar sig som brukare.

1.3.5 Egenvärde och mervärde

Två ord som vi använder i vår analys är egenvärde och mervärde. Med egenvärde menar vi det värde som företeelsen har i sig själv. Mervärde används vanligast i marxistisk teori för att beteckna värdet av arbetsresultatet utöver arbetslönen. Trots att mervärde är förknippat med ekonomisk teori har vi inte funnit något bättre ord i svenskan. Motsvarande svenskans mervärde är på engelskan surplus value. En alternativ benämning är increased value, ökat värde, vilket ligger mer i vår linje. Vi använder alltså inte mervärde i den ekonomiska

betydelsen. Vi avser med mervärde ett värde som adderas till ett annat och som ökar företeelsens värde i motsatts till egenvärde.

1.4 Syfte och frågeställningar

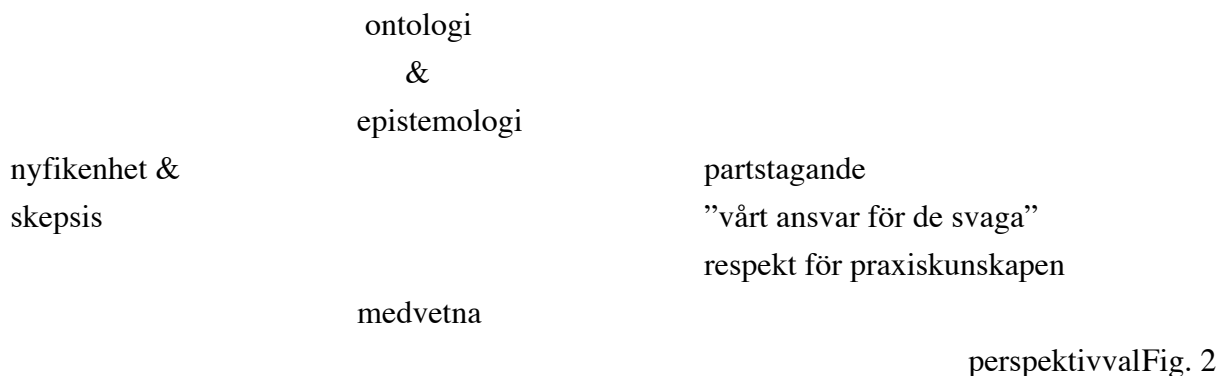
Utifrån ovanstående problemformulering vill vi försöka ringa in olika aspekter hos socialt integrerade människor och deras bruk av rekreationsdroger. Vårt syfte är att förstå **vilken roll och funktion rekreationsdroger har hos socialt integrerade människor?** Eftersom obegränsad tid och resurser inte finns tillgängliga för oss inom ramen för denna D-uppsats, nöjer vi oss med att beskriva sex socialt integrerade mäns användande och upplevelser av rekreationsdroger, samt vilken roll och funktion drogerna har hos dem.

Våra frågeställningar är:

- Hur var personens första möte med rekreationsdrogen?
- I vilka sammanhang är rekreationsdrogerna önskvärda för individen?
- Hur organiserar individen användandet av rekreationsdrogerna?
- Vad upplever personen för nackdelar med användandet av rekreationsdroger?
- Vad har rekreationsdrogerna för funktion i personens liv?

1.5 Teoretisk bakgrund

Rose-Marie Eliasson (1995) visar i "Forskningsetik och perspektivval" en figur om hur vissa ställningstaganden hänger samman och bildar bakgrund i forskningsarbetet och på så sätt blir viktiga faktorer för förståelse av och bedömning av kvaliteten på själva forskningen (sid 15).

Vi vill gärna ha denna matris som bakgrund för beskrivningen av vår teoretiska ansats.

1.5.1 Ontologi

I vår syn på människan och samhället vill vi ta fasta på människans möjligheter till utveckling och förändring. Vi tror att vi utvecklas som människor under hela vårt liv i vårt samspel med andra människor genom de verksamheter vi är inbegripna i. Färdigheter och behov utvecklas genom de krav och förväntningar som vi själva och/eller omgivningen ställer på oss. Givetvis finns det inbyggda förutsättningar i form av möjligheter eller begränsningar utifrån samhällsliga förhållanden såsom kön, klass, geografiskt/etniskt ursprung osv. Den identitet vi utvecklar är avhängig av vår omvärld i nuet genom de möjligheter till samspel och bekräftelse som står till buds. Centralt är att förändring och utveckling alltid är möjlig (Eliasson 1995). Ett perspektiv som ger oss möjlighet att se på funktionen av rekreationsdroger i förhållande till individens identitet och samhälle.

Denna syn på samhället har sina rötter i fenomenologin; en teori om samhället som bygger på tanken att den samhällsliga verkligheten är en mänsklig social konstruktion. Denna konstruktion av verkligheten bygger i stor utsträckning just på vardagskunnande om samhällets förhållanden och att det är i det sociala livet mellan människor som konstruktionen av samhället har sin grund (Bäck-Wiklund 1995).

1.5.2 Epistemologi

Endast viss kunskap är att betrakta som absolut och sann i alla sammanhang. Människan kan mäta jordens gravitation eller mäta krafterna inom molekylära bindningar vid vissa givna förhållanden, men all kunskap är inte absolut och oberoende av ett sammanhang. Vi kan till exempel se hur kunskapen om droger har förändrats under tid. Mycket av den kunskap som vi formulerar inom samhällsvetenskapen är intimt sammankopplad med det sammanhang och den kultur som den är formulerad inom. Vi ansluter oss till Eliassons förklaring:

Realismen utgår från att det finns en verklighet som existerar oberoende av vad vi vet eller vad vi kan veta om den, samtidigt som den erkänner att de verklighetsbilder och förklaringar som vetenskapen når varierar i tid och rum., från kultur till kultur och att kunskapen således icke är oberoende av det kunskapssökande subjektet. (Eliasson 1995 sid 35)

1.5.3 Partstagande

En klassisk skiljelinje i sättet att se på människan är att betrakta henne som subjekt eller objekt i relation till sin omvärld, ”subjekt” i betydelsen att individen själv är ansvarig för sin situation, sina handlingar och sitt självförverkligande. Människan är fri att som individ välja ett annat handlande eller förhållningssätt till sin omvärld än det hittillsvarande. Den andra

betraktelsevinkeln är synen på människan som ett objekt och karaktäriseras av att hon är just ett "objekt" utan inflytande på sin situation. Hon är ett "offer" för yttre påverkan av faktorer och förhållanden i samhället eller för okontrollerbara inre krafter.

Bägge dessa synsätten är att betrakta som "halva" i sina rena former. För att kunna få ett grepp om våra respondenter krävs att vi måste både ta individens eget självbestämmande och egna resurser i beaktande parallellt med att se att personen är i beroende av sitt unika sociala sammanhang och situation (Eliasson 1995).

1.5.4 Nyfikenhet och skepsis

I utforskandet av detta "nya" område; vuxna, socialt integrerade människors val av ett rekreationellt bruk av illegala droger, vill vi anlägga en öppen och nyfiken attityd, med distans till vår egen förförståelse och samhälliga "tabun". Vi vill förstå vilka överväganden och faktorer som styr våra respondenters val att använda rekreationsdroger. Samtidigt vill vi försöka att förena detta partstagande med den "trolöshet" som kunskapssökandet kräver (Eliasson 1995). Att som forskare försöka betrakta vårt empiriska material med en distans till svaren och tränga bakom de enskilda berättelserna och se mönster samt beskriva dem.

1.5.5 Forskningsperspektiv

Vad fyller våra forskningsresultat för funktion? Vi ansluter oss till de forskare som i likhet med Carol Weiss menar att resultaten av forskningen ska fylla en upplysande funktion och få människor att tänka i nya banor (Nilsson & Sunesson 1988). För detta ändamålet och för att få genomslagskraft bör vår forskning för det första ha bredd, vilket vi tyvärr inte har, för det andra bygga på begrepp som ligger närmare vardagsspråket, t.ex grounded theory, för det tredje behöver den inte vara trogen bestämda metodologiska regler och till sist bör den ha en spännvidd av möjligheter för implementering (ibid). Läsaren får bedömma om vi lyckats med denna ansats.

1.5.6 Perspektivval

Ett intressant perspektiv att anlägga på den här forskningsuppgiften är vilka symboliska värden som användandet av rekreationsdroger har för individen och samhället. Ett bra teoretiskt verktyg fann vi i den symboliska interaktionismen. George H. Mead (1863 - 1931), räknas som portalfigur inom symbolisk interaktionism, även om han själv inte myntade begreppet. Vi kommer att lyfta fram de resonemang, vi anser, är viktiga för uppsatsen för att förstå, speciellt begreppen socialisering och identitet. I "Mind, Self & Society" försökte Mead

(1934) förklara hur människans medvetande och jag uppstår och utvecklas. Meads text är svår att helt klart förstå eftersom han inte är stringent i sina definitioner utan lämnar många tolkningsmöjligheter. Kanske beroende på att han inte själv skrivit texten, utan den bygger på anteckningar från föreläsningar. Både Berg et al. (1975) och Asplund (1972) konstaterar svårigheterna att tolka "korrekt" i sina respektive tolkningar av Mead.

1.6 Metod och urval

I detta avsnitt vill vi belysa vårt val av metod. Våra frågor kretsar kring vilka överväganden och faktorer som styr våra respondenters val att använda dessa droger. Hur var personens första möte? I vilka sammanhang är rekreationsdrogerna önskvärda för individen och hur organiserar han användandet? Vilka nackdelar upplevs? Framför allt vad har rekreationsdrogerna för funktion i personens liv?

Utifrån de frågor som vi ställt upp menar vi att det lämpligaste valet är att göra en fallstudie. Fallstudie beskrivs som "... a strategy for doing research which involves an empirical investigation of a particular contemporary phenomenon within its real life context using multiple sources of evidence" (Robson 1997 sid 5). Vi vet inte på förhand vilka variabler som inverkar på bruket av droger, hur många eller vilka de är. Vi söker att betrakta hela människan och dess liv och situation, att se hur personen hanterar och resonerar kring sitt bruk av rekreationsdroger. "Fallstudier riktar uppmärksamhet mot det sätt varpå grupper av människor hanterar problem av olika slag utifrån ett helhetsperspektiv" (Merriam 1988 sid 26).

Vi vill försöka fullfölja det Mills beskriver som "The sociological imagination enables its possessor to understand the larger historical scene in terms of its meaning for the inner life and the external career of variety of individuals. /.../ By such means the personal uneasiness of individuals is focused upon explicit troubles and the indifference of publics is transformed into involvement with public issues" (Mills 1959 sid 11-12). Det gäller för oss att översätta den personliga oron till allmänna frågeställningar. I det sammanhanget är det viktigt att inte sammanblanda den personliga oron med samhällliga problem, då dessa är i två olika sfärer. Vidare får inte vår egen oro påverka definitionen av vad som är ett samhällligt problem och vad som är en allmän frågeställning. I uppsatsen är vår ansats att hålla isär dessa begrepp.

1.6.1 Kvalitativ metod

De kvantitativa undersökningarna ger data som svarar på frågorna hur mycket och hur ofta. För att undersöka människors upplevelser av rekreationsdroger är inte kvantitativ undersökning den mest framkomliga, eftersom vi försöker undersöka egenskaper,

beskaffenhet och något som ännu är okänt. Bo Eneroth (1984) sammanfattar snärtigt detta i sin titel "Hur mäter man vackert?". Därför lämpar sig en kvalitativ undersökningsmetod bäst, eftersom den försöker, genom olika metoder, ringa in det området vi vill undersöka.

"Kvalitativa intervjuer är en metod att utröna, upptäcka, förstå, lista ut beskaffenhet eller egenskaper hos någonting" (Starrin & Renck 1995 sid 53). I detta fallet blir fokus för intervjuerna att söka avtäckta relationens kvalitet och egenskaper mellan brukare och drog. Att försöka att se vilka egenskaper som denna relation besitter och hur individen resonerar utifrån detta bruk. Ta reda på vilka problem eller glädjämnen som individen ser i bruket av dessa droger. Förfarandet kommer därför att bli en icke standardiserad intervju, vår ansats blir sonderande och upptäckande.

En viktig avvägning bör göras innan vi ger oss i kast med vår forskningsuppgift. Ska vi samla in all data först innan vi analyserar den eller ska vi sammanväva insamlandet av data med analysen (Robson 1997)? Här använder vi oss av grounded theory som markerar en dialektisk relation mellan insamlandet av data och analyserandet, där analysen ger fingervisning om vart och hur vi bör gå vidare (Starrin 1996). Grounded theory använder en induktiv metod som utgår från datainsamlandet, till skillnad från den deduktiva metoden som försöker belägga uppsatt hypotes genom empirisk prövning. Genom att låta varje intervju vara föremål för analys och reflektion och ur denna skapa nya frågor inför nästa intervju får sökandet efter och formulerandet av kunskap mesta möjliga öppenhet.

Vår fallstudie kommer vara deskriptiv, beskrivande, heuristisk och syfta till att förbättra förståelsen hos läsaren för detta fenomen. Vi hoppas sedan skapa begrepp genom jämförelser av de händelser och berättelser som insamlandet av data kommer att ge. Att söka urskilja specifika egenskaper i dessa händelser och kategorisera dem. Att "begreppsliiggöra" data för att söka mönster (Starrin 1996). Fallstudien grundar sig just på induktiva resonemang där begrepp och hypoteser får uppstå ur den information som vi får tillgång till och som är det sammanhang, kontext, som bildar ramen till det vi studerar.

Insamlandet av data fram till "mättnad" uppstår blir en svårighet inom ramen för vår fallstudie. Vi kommer sannolikt inte uppnå "mättnad" i betydelsen att man "...vid upprepade tillfällen vid den fortsatta datainsamlingen får data som är utbytbara mot tidigare insamlade och kodade data..." (Starrin 1996 sid 113). Vi har valt att respektera de ramar och begränsningar som kursen bjuder. Eftersom vi bägge är vana att arbeta inom projektverksamheter med deadlines och ser som värdefullt att ha förmåga att optimera arbete och vår prestation med avseende på de givna ramarna. Därför har mättnadsaspekten i datainsamlandet fått stå tillbaka i vårt upplägg av arbetet.

Merriam sammanfattar av ovanstående resonemang av kvalitativa fallstudier som forskningsmetod som;

... en intensiv, helhetsinriktad beskrivning av en enda helhet eller företeelse. Fallstudier är partikularistiska, deskriptiva, heuristiska och förlitar sig i hög grad till induktiva resonemang när man hanterar mångfacetterade informationskällor. Detta speciella sätt att lägga upp forskningen på är oupplösligt förbundet med vissa filosofiska utgångspunkter. (Merriam, 1988 sid 29)

Dessa filosofiska utgångspunkter som Merriam beskriver om är att uppmärksamma och dra nytta av de speciella fördelar som denna metod medför. Men samtidigt att se dess begränsning. Att se att det är förståelse av *innebörden* i en viss företeelse eller upplevelse vi får fram. Vi söker i undersökningen få sammanhangen mellan delarna att framträda snarare än att söka att isolera och förstå en eller bara några fåtal faktorer. Vi är av uppfattningen att allt i vår omvärld inte går att mäta och presentera i frekvenstabeller. Framför allt inte när man söker sådana subtila saker som att få insikt och förståelse för människors val av droger och den upplevelse de får ut av denna (dessa).

Valet av kvalitativ metod och syftet att söka förståelse och insikt för ett avgränsat fenomen innebär samtidigt en del begränsningar. Vi kan givetvis inte veta med utgångspunkt från vårt material hur vanligt förekommande detta fenomen är. Vi vet heller inte om de tankar och resonemang och samband som våra intervjupersoner visat oss på är överförbara till andra brukare av droger. Vi inser att man måste vara vaksam på att inte förledas att tro att vår fallstudie är en redogörelse för helheten av en situation eller företeelse utan mer utgör en del - en enda aspekt av livet (Merriam 1988).

Vi tar fasta på det faktum att världen är sammansatt av många olika individers upplevelser av den. Det går inte att begränsa beskrivningar av världen och dess innevånare till objektiva och generaliserbara beskrivningar av den om vi söker förståelse av inre upplevelser. Världen består av många verkligheter, världen är inte objektivt beskaffad utan är en funktion av varseblivning och samspel med andra människor. Verkligheten är en mycket subjektiv historia som snarare behöver tolkas än mätas (Merriam 1988). I varje fall i det här läget.

Då den kvalitativa fallstudien är vår metod och insamlandet av data skall ske genom ostrukturerade intervjuer är det nödvändigt att vi också betraktar det verktyg genom vilket vi samlar in materialet. Oss själva. Hur vi ser på oss själva som intervjuare och som forskare inom detta område följer under rubriken "Hur vi gick tillväga". Vi slutar dock detta med ett viktigt citat som stärker oss i våra utgångspunkt. Kirby och McKenna formulerar det så här:

Remember that who you are has a central place in the research process because you bring your own thoughts, aspirations and feelings, and your own ethnicity, race, class, gender, sexual orientation, occupation, family background, schooling, etc. to your research. (Robson 1997 sid 22)

1.6.2 Urval

Det är svårt att få tag på en "holistisk" person som på något sätt skulle kunna representera undersökningsfenomenet i sig själv (Robson 1997). Som vi tidigare nämnt blir det också svårt inom ramen för 10-poäng att göra en intervjuundersökning till dess "mättnad" är uppnådd. Ett annat angreppssätt är att ha en eller flera intervjuer, med fokusgrupper. Vi tror dock att det skulle kunna leda till en mer samstämmighet hos våra informanter än att det leder till att få fram olika upplevelser. Vi valde därför att göra 5-10 olika intervjuer, för att få lite olika vinklar. Detta blev i verkligheten sex intervjuer. För att inte hamna helt fel började vi med att "work a bit at the peripheries": e.g. "talk with people who are not central to the phenomenon but are neighbours to it, to people no longer actively involved, to dissidents and renegades and eccentrics." Robson 1997 sid 157). Vi intervjuade inledningsvis en ravearrangör, som sedan valde att vara anonym.

Som vi beskriver i avsnittet "Våra egna roller" har en av upprinselferna till uppsatsen varit att vi själva sett och kunnat märka en ökad förekomst och större öppenhet kring bruk av droger i olika sociala sammanhang, såväl på offentliga diskotek som på mer privata festliga sammankomster. Närmast till hands hade därför kanske varit om vi valt att intervju personer som vi redan kände och som ingick i våra sociala nätverk. Det är dock svårt att intervju personer man redan känner eller har en relation till. Vi lät därför trycka upp ett introduktionsbrev (bilaga 1) som beskrev avsikten med våra intervjuer och att vi ville komma i kontakt med personer som var beredda på att låta sig intervjuas. Dessa delade vi sedan ut bland våra vänner för vidare distribution till personer som vi inte kände och väntade på "snöbollseffekten". Detta förfaringssätt minskar respondentens motiv att försköna verkligheten. Efter de två första intervjuerna upptäckte vi att vi hade erhållit personer som hade "syra", LSD som huvuddrog och var svenskfödda män och heterosexuella.

Vi ville bredda vår undersökning ytterligare och valde därför att informera om undersökningen i RFSL Malmö:s (Riksförbundet för Sexuellt Likaberättigande) medlemstidning Traffic. Vi la även ut vårt brev på Lunds Gaystudenters mailinglista på Internet. Gaystudenterna är en löst sammanhåller grupp homo- och bisexuella studenter vars enda samlande, fysiska punkt är en e-postlista genom vilken man debatterar aktuella samhälls- eller utbildningsfrågor eller överenskommer sociala sammankomster. Detta gav oss

ytterligare två intervjupersoner. Dessa visade sig vara homosexuella, svenskfödda män och hade ”pulver”, amfetamin som huvuddrog. Senare fick vi kontakt med ytterligare två personer som brukar syra, LSD som sin huvuddrog och antalet intervjuer blev till slut just sex.

Efter dessa fyra intervjuerna förstod vi att det måste finnas ytterligare grupper t.ex de som använder kokain som rekreationsdrog, invandrare, kvinnor och medelålders. Vi hade dessutom bara nått en ålderskategori nämligen respondenter runt 25 år, dessutom enbart män. Utifrån de begränsningar i tid vi haft och ”öppna” rekryteringsmetod vi valt, har vi låtit datainsamlandet stanna där.

Vi var osäkra om personerna vi hittat var ”rätta”. Bland annat i fråga om huruvida de matchar kriteriet ”socialt integrerade” ett begrepp vi diskuterat under rubriken ”Begrepp”. Eftersom det är individens upplevelse av sig själva och deras relation till samhället kom vi att tänka på ett begrepp; KASAM (känsla av sammanhang) som används för att beskriva personer som känner mening i livet. Detta skulle kunna bli ett mått på social integration för oss i vår undersökning. Antonovsky är den forskare som har skapat det salutogena begreppet KASAM. Han utgår ifrån att tillvaron är full av olika påfrestningar och svårigheter. Detta är något som varje individ måste lära sig att hantera. För att kunna hantera dessa svårigheter måste man se ett sammanhang i sin tillvaro. Detta sammanhang består enligt Antonovsky av tre olika komponenter: begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Med de här tre begreppen som byggstenar definierar Antonovsky sedan KASAM eller ”känsla av sammanhang” på följande sätt:

Känslan av sammanhang är en global hållning som uttrycker i vilken utsträckning man har en genomträngande och varaktig men dynamisk känsla av tillit till att (1) de stimuli som härrör från ens inre och yttre värld under livets gång är strukturerad, förutsägbara och begripliga, (2) de resurser som krävs för att man skall kunna möta de krav som dessa stimuli på en finns tillgängliga, och (3) dessa krav är utmaningar, värda investeringar och engagemang. (Antonovsky 1997 sid 41)

En hög känsla av sammanhang är inte det samma som god hälsa, men enligt teorin kan individer med hög känsla av sammanhang lättare ta till sig information om hotet i ohälsosamma vanor och hur man ska kunna hantera det. Har man däremot låg känsla av sammanhang förnekar man lättare hot eftersom de är mindre benägna att se verkligheten som den är och förändra sig efter den (Antonovsky 1997).

Vi använde Antonovskys Livsfrågeformulär som återfinns som bilaga i hans text (bilaga 2). Svaren vi fick från respondenterna utsattes inte för någon närmare analys utom konstaterandet att samtliga låg på övre halvan av KASAM skalan. Fråga kan ställas om detta kan vara de

skyddsfaktorer som underlättade för respondenterna att vara socialt integrerade samtidigt som de använder rekreationsdroger. Med det lämnar vi frågan och hoppas den följs upp i någon annan forskning.

Under vår efterforskning fanns de något lite äldre och medelålders brukarna inom räckhåll för oss, både inom den hetero- och homosexuella världen, men de hörde aldrig av sig själva, vilket var våra spelregler för denna uppsatsen. Detsamma gällde för kvinnorna. Genom våra förmedlare lät de oss förstå att de har en misstro mot forskarvärlden beroende på det debattklimat som råder i Sverige, när det gäller vad som får och inte får sägas om droger. Vi var välkomna igen när de sett vad den här uppsatsen resulterat i. Däremot fick vi ett flertal erbjudande från pojkar under 18 år som använder rekreationsdroger, speciellt i samband med rave. Dessa valde vi bort eftersom vi inte räknade dem som vuxna.

Vårt urval består därför av sex manliga respondenter. Förutom ett värde på övre halvan för ett högt mått av KASAM har personerna eget boende, arbetar eller studerar och lever som samhället förväntar sig. De använder rekreationsdroger instrumentellt för att ”ha kul”, säljer inte vidare och har inte en identitet eller är inte med i en subgrupp vars främsta kriterier är droger.

1.6.3 Hur vi gick till väga

I linje med vårt tidigare nämnda forskningsperspektiv att forskningen ska fylla en upplysande funktion vill något fylligt beskriva hur vi gick till väga och våra reflektioner under tiden.

• Intervju

För att förstå meningen med rekreationsdroger är vi tvungna att se människan som ett subjekt. Den mest näraliggande metoden för detta är intervjuer. För att till fullo få fram personens egna upplevelser använde vi oss av ostrukturerade intervjuer. Dock försökte vi hålla dem utifrån vissa teman som ändrades under resans gång analogt med vår analys.

Vårt intressefokus för vår fallstudie har hela tiden varit att söka förstå funktionen och kontexten av rekreationellt bruk av illegala droger hos socialt integrerade personer. I våra intervjuer blev följaktligen drogen/erna en viktig utgångspunkt för våra frågor.

• Introduktion till ämnet

För att få inblick i världen av rekreationsdroger började vi med att intervjua en ravearrangör som om än från sitt perspektiv gav oss ledtrådar för vår fortsatta efterforskning. Vi justerade våra teman något och tillägnade oss några lexikala termer för drogerna och dess hantering.

• *Datainsamling och kodning*

Vi fastnade för metoden grounded theory, att gå steg för steg. Att ta en intervju och sedan analysera den för att se möjliga områden till nästa intervju. Detta förhållningssätt visade sig vara fruktbart när man, som vi, besöker ett för oss okänt område.

Efter att ha skrivit ut våra intervjuer läste vi igenom dem och kodade dem genom att markera de teman och frågeställningar som berördes i respektive avsnitt. Vi har tillämpat så kallad ”selektiv kodning” (Starrin 1996), d. v. s. försökt att koda utifrån vissa givna huvudvariabler och låtit dessa huvudvariabler bli en vägvisare för vår vidare datainsamling. Utifrån de kodade intervjuerna kunde vi se vissa linjer och mönster och hur en del rubriker fylldes med material och hur andra rubriker och teman förblev tomma. På detta sättet skapades hela tiden nya kodningsrubriker och andra försvann under arbetets gång. Dessa rubriker sorterades sedan efterhand in under vissa övergripande teman.

Genom den löpande analysen har vi också till viss del kunnat upptäcka och rätta felaktigheter genom jämförelser av olika informanternas uppgifter (Merriam 1988). Under datainsamlingens gång har vi efterhand analyserat materialet och formulerat en rad olika relevanta begrepp. Vi har här använt oss av en induktiv tankemodell.

I samband med intervjuarbetet har vi också läst vidare inom relevant litteratur och letat vidare bland aktuell eller pågående forskning i ämnet. Analysarbetet har varit ett ändlöst bollande av modeller, tankefragment, infall, försök till beskrivningar och jämförelser mellan oss. Varje ny analysomgång har sedan föranlett oss att förkasta modeller, prova nya och forma om våra frågor inför nästa intervju. ”Processen går ut på ett flexibelt samspel mellan företeelse och teori” (Merriam 1988 sid. 73).

• *Platsen*

Vår ansats av att vara ”tekniskt rena” vetenskapsmän genom att låta intervjupersonerna välja neutral plats blev vi tvungna att revidera. Den första intervjun hölls på Universitet, den andra i personens hem, den tredje blev vi tvungna att förlägga hos en av oss själva. Då stod det klar för oss att vi missade en väsentlig del av det sociala sammanhanget personen befann sig i. Nämligen att observera hur personen bor, vilket ytterligare hjälpte oss konfirmera respondenterna som socialt integrerade. Inför den fjärde intervjun föreslog vi därför att få vara hemma hos honom, liksom inför den femte och sjätte. När vi gjorde uppföljningsintervjuer med de två första, blev det inte heller då möjligt att besöka den förste i hans hem. Vi har även övervägt att göra fältobservationer för att bättre förstå sammanhanget och interaktionen, men det har inte varit möjligt inom ramen för den här uppsatsen. En tanke

som vi lekt med är att få följa en personen hela kvällen/natten och observera upplevelserna av droganvändandet. Etiska överväganden gjorde att vi lät detta enbart vara en tanke.

• *Bandspelaren*

Samtliga intervjuer spelade vi in på band. Under de två första använde vi en s.k. konferensmikrofon som gjorde att intervjun genomfördes under samtalsliknande former. Intervjuerna gick bra att genomföra men var svåra att renskriva, då det var många inlägg. Dessutom hade vi några tekniska problem med vår nyinköpta bandspelare, den spelade in för fort ibland och ibland tog den inte upp ljudet alls. Ett resultat av detta var att vi gjorde uppföljande samtal med de två första respondenterna. Dessa uppföljningsintervjuer var mycket givande. Dels hade vi fått mer klarhet själva och dels var respondenterna mer avslappnade och vågade fördjupa svaren ytterligare.

Under tredje intervjun då vi från början hade bestämt oss för att vara väldigt återhållsamma själva och låta ”tystheten” möjliggöra längre resonemang från vår intervjuperson fick vi ofrivillig hjälp från radiohandlaren som satte i batteriet fel på konferensmikrofonen. Vi blev därför tvungna att hålla bandspelaren i handen och rikta den mot respondenten, vilket underlättade för oss att hålla tyst. Under intervjun upplevde vi hur personen blev stressad ett antal gånger av tystnaden och sökte sig till mikrofonen för att få respons. Efter intervjun samtalade vi med honom om detta och han påtalade att genom vår passivitet blev han osäker på vad han sa. Detta ledde oss till Johan Asplunds tankar ”I genuin kommunikation råder alltid en genuin osäkerhet. Jag vet inte vad jag sagt innan du har svarat och du vet inte vad du har sagt innan jag har svarat. Du *visar mig* vad jag har sagt och jag *visar dig* vad du har sagt. Innan du har svarat kan jag endast ha en *hypotes* om vad jag har sagt” (Asplund 1987 sid 45). Vi kan konstatera att för stor passivitet hämmar en bra intervju.

I de följande intervjuerna lyckades vi kombinera våra gester och hm-ande så denna ångest uteblev.

• *En eller två*

Vi reflekterade även över fördelar och nackdelar att vara en intervjuare eller om vi skulle göra det tillsammans. Eftersom vi känner varandra och har liknade människo- och samhällssyn, men i övrigt är mycket olika ansåg vi detta vara en ”spänst” under intervjuerna. Det blev också möjligt för oss att ge feedback. Detta att vara tre innebär ett sociologiskt gränsöverskridande nämligen att den intervjuade dyaden blir en triad, enligt Simmel (1981).

Med en triad är det möjligt att tala om majoritet och minoritet; avvikare eller medlöpare; det kan uppstå sammansvärjningar eller kupp försök. Vi kan alltså skönja en social struktur i

mänskliga sammanslutningar. På så sätt kunde vår intervjusituation bli ett miniatyrsamhälle. Detta förhållande uppstod inte förrän i de senare intervjuerna och våra uppföljande intervjuer. Vi valde då även att tala med varandra och diskutera olika hypoteser och tankar direkt ”inför öppen ridå” under intervjun. Vi upplevde att detta gav en insikt och trygghet hos intervjupersonen om att vi var ärliga i vår uppsåt att söka förstå och avtäcka den verklighet som intervjupersonen själv levde i. Å andra sidan kan två intervjuare upplevas som ett maktfenomen gentemot en ensam respondent. Genom vår ansats verkar det som vi inte hamnade i den positionen.

- *Manifesta - latent*

Vi kan redogöra för intervjuerna som de har blivit nedtecknade, men då redogör vi enbart för det manifesta i den narrativa berättelsen. Redan ordet rekreativ drog, partydrog och kärleksdrog ger ett manifest budskap - något man använder på fritiden för avslappning, party eller sex. Istället försökte vi skönja de underliggande latent budskapen. Om vi lyckats överlåter vi till läsaren att bedöma. Vår känsla är att vi har kunna fokusera terrängen och anat några möjliga vägar att vandra vidare på.

- *Internet*

Ibland får forskare frågan hur de vet att det som nu sker är nytt och inte bara en upprepning av gammalt mönster. En sak som visar att vi lever i en annan tidsperiod är användandet av Internet. Dels för att söka och köpa material och dels för vårt skrivande. Förutom det vilket vi tror alla andra forskare gör om man är två som skriver ihop, försökte vi utveckla en interaktion med varandra via e-post. I sammanhanget kan nämnas att vi arbetar bara ungefär 500 meter från varandra, äter lunch då och då, samt tränar tillsammans sedan april för att hålla diskursen vid liv. Vi har använt e-post på ett tvåfaldigt sätt. Tankar, infall etc skickar vi till varandra när vi får dem så den andre kan bli medlaren i tankekedjan. Sedan har vi skickat uppsatsen mellan oss tillsammans med våra ”grytlappar” av texter. Utan ett effektivt utnyttjande av nätet hade vi inte kunna hålla tidsramen för vår uppsats.

- *Vår egen roll*

Niklas Eriksson arbetar som kurator på RFSL, Riksförbundet för Sexuellt Likaberättigande, med förebyggande hälsoprojekt framför allt riktat bi- och homosexuella i Skåne. Under senare år har en ökning av frågor om ”nya” droger från såväl enskilda som från nöjesetablissemang i regionen varit tydlig.

Hans Knutagård är konsult och utbildare inom socialt arbete. Han arbetar med ungdomsfrågor och följer de nya drogernas utveckling.

Vi har bägge även i våra sociala liv på nära håll kunnat se och uppleva en förskjutning av värderingar till en större öppenheten med avseende på rekreationellt bruk av vissa droger bland socialt integrerade vuxna. Denna förändring har föranlett oss att undra över denna nya företeelse, eftersom vi själva inte har använt någon illegal rekreationsdrog. Den offentliga debatten tar framför allt upp mycket unga människor och deras umgänge med droger på ravefester, alternativt manifest missbruk. Vårt fokus med socialt integrerade vuxna och deras relation till droger har det hittills varit tyst om.

Vår professionella och praktiska erfarenhetsbakgrund i socialt arbete har varit en styrka i forskningsuppgiften. Denna erfarenhet har hjälpt oss att under intervjuerna komma de intervjuade närmare in på livet. En förutsättning har varit att inte moralisera och patronisera över respondenternas livföring och droganvändande.

• *Teckningar*

Vi avslutade våra intervjuer med att låta respondenten teckna sin upplevelse av rekreationsdrogen eller sitt liv med rekreationsdroger. Teckningarna blev ett verktyg att bekräfta vad som framkommit under intervjun och gav ibland ledtrådar vid analysen. Ett av fallstudiens arbets sätt - att söka många källor som stöd för ens forskning (Robson 1995). Vi ser teckningarna som ett arbetsmaterial och därför inte analyserat dem ingående. Teckningar redovisas som bilaga med kommentarer över vilka tankar de genererat (bilaga 3).

• *Livsfrågeformulär*

Sist fick respondenten fylla i det livsfrågeformulär (bilaga 2) som finns som tillägg i Antonovskys (1991) text "Hälsans mysterium". Som tidigare nämnts räknade vi ihop poängen och jämförde med Antonovskys "facit". Vi gjorde ingen vidare analys av formuläret, då det inte är i linje för övrigt med vårt intresse fokus.

1.7 Presentation av intervjupersonerna

Vi vill nu presentera de personer vars upplevelser av rekreationsdroger den här uppsatsen handlar om. Namnen är fingerade och vi har gjort vissa specifika kännetecken diffusa för att säkerställa personernas integritet. Andreas, Bertil och de andra intervjupersonerna skulle kunna vara någon som finns i din närhet, en arbetskamrat, en vän eller rent av din bror. Egentligen skiljer de inte sig från någon av oss andra utom på en viktig punkt. Personerna använder rekreationsdroger. Låt oss börja med att presentera Andreas.

• *Andreas*

Andreas är en tjugofemårig universitetsstuderande kille. Ganska lång och med en pigg och lite småfräck blick. Håret är lite lagom slarvigt lagt, men ändå "rätt". Andreas gillar att klä sig

på samma sätt, med en avslappnad och tidsriktig stil utan några som helst synliga märken eller logotypes. Andreas har vuxit upp på en mindre ort i södra Sverige och senare flyttat till universitetsstaden i samband med att han började studera för något år sedan. Vi uppfattar Andreas som en person med goda sociala talanger och han har varit en av våra viktigaste ”dörröppnare” och förmedlat kontakter vidare inom kulturen till flera intervjupersoner. Andreas är sammanboende med flickvän. Han är medlem i flera föreningar och har musik som huvudintresse. Andreas är sedan flera år arrangör av musikfester av olika slag. Andreas har vi intervjuat vid två tillfällen, båda gångerna på ”neutral mark” som han själv föreslagit. Andreas föredrar LSD i första hand.

• *Bertil*

Bertil är en tjugofemårig mångsysslare. Uppväxt på landet. Han har flera års studier på universitetsnivå bakom sig och har redan en fil kand, men fortsätter inom andra områden för närvarande. Bertil är en person som visat stor öppenhet och närvaro inför oss som intervjuare. Hans stil ger ett intryck av spänstighet. Kläderna är avslappnat kombinerade och hans hem ger ett ganska bohemiskt, smakfullt intryck utan att ha kostat speciellt mycket pengar. Liknar lite den smakfulla stil man finner hos danska studerande. Smak och stil, men inte pengar. Ordning, men inte pyntat. Jo, förresten om man räknar små urklipp ur tidningar och dikter som han själv skrivit som sitter på dörrar och kylskåp.

Musiken, tror vi, har en framträdande plats i Bertils liv utifrån stereoanläggningen och skivsamlingen. Lite slarvigt framlagda på golvet står ett par rejäla stövlar, som antyder en längtan till landet och ett par hantlar signalerar omsorg om hans fysik. Bertil har ett intellektuellt språk och vi förstår av resonemang att han har läst en hel del litteratur och reflekterat över livet. Bertil är intresserad av litteratur, språk och musik. Han är mångsysslare inom performing art av olika genrer. Vi har intervjuat Bertil vid två tillfällen. Bägge gångerna i hans hem. Bertil föredrar LSD, men har blandat och provat en del olika droger sedan 16 års ålder, dock aldrig något pulver (amfetamin).

• *Carl*

Carl, en tjugofyraårig kille, skulle kanske själv välja att kalla sig ”pojke” utifrån sin stil och person. Klar med sina studier på universitet och fick snabbt arbete inom mediabranschen i en större svensk stad. Carl - ett namn vi valt inte bara utifrån att han var vår tredje intervjuperson, utan också för att det är ett namn som kommer från den lite ”finare” världen. I Sverige heter ju såväl kungar som statsministrar Carl med C. Vår Carl är av adlig börd. Inte något han skyltar med, men klädsamt nämner det i förbigående under sin presentation. Uppväxt på mindre ort i södra Sverige. Han beskriver att hans föräldrar i hans barndom varit ganska bohemiska hippityper.

Carl ger intryck av skärpa och eftertänksamhet när han svarar på våra frågor. Svaren har en lätt självvironisk ton, samtidigt som han gärna vill provocera en smula och ge en bild av att vara "l'enfant terrible". En kille som gör vad han själv vill och trampar upp egna stigar. Gick ut gymnasiet med snittbetyg på 4,5. Ganska självcentrerad och med starka exhibitionistiska inslag. Carl njuter av att få uppmärksamhet och svarade mycket snabbt på vår efterlysning av intervjupersoner. Carl är mycket musikintresserad och har pojkvän sedan en tid. Carl har intervjuats vid ett tillfälle på neutral plats. Hans drog är amfetamin. Själv hade han dock velat markera kaffe och cigaretter som sina huvuddroger.

• *Daniel*

Daniel är tjugofyra år och bosatt i södra Sverige. Han är konstnärligt intresserad och tycker om att måla tavlor och skriva poesi. Daniel vill gärna studera och arbeta med form och design i framtiden. Tidigare har han haft en del problem med sina studier, eftersom man i grundskolan aldrig uppmärksammade hans dyslexi. Därför läser han nu in gymnasiekompetens. Daniel ger ett intryck av känslighet i vårt möte. Lite lågmäld, mjuk och allvarlig. Daniel har under några år upplevt stora svängningar i sitt humör och misstänker själv att han kan vara manodepressiv. Han planerar att söka läkare för att undersöka detta. Daniel beskriver själv hur han tänker och analyserar "så mycket att det gör ont".

Daniel är en kille med fingret på trendpulsen och visar det gärna i klädstil och i sitt hem. Han har själv målat lägenheten i kraftiga färger och dekorerat med sin egen konst. Alltsammans är smakfullt kombinerat i färg och form. Daniels kläder visar tydligt att de kommer från de "rätta" tillverkarna. Han tränar sin kropp till en presentabel nivå och har tonat håret till en moderiktig nyans. Han bryr sig mycket om sina vänner och det är kring dem livet rör sig. Det är viktigt för Daniel att han är där för dem för att lyssna och ge stöd när de har problem. Daniel har vi intervjuat vid ett tillfälle i hans hem. Daniel föredrar amfetamin.

• *Erik*

Erik är tjugosju år. Han är nära slutet på sina universitetsstudier, men har för närvarande gjort ett uppehåll. Han har två arbeten varav ett på deltid inom social verksamhet. Erik är intresserad av konst och målar och tecknar mycket. I lägenheten står ett flertal målningarna på golvet lutade mot väggarna. Han spelar också och gör egen musik. Han berättar skämtsamt att han har beslutat sig nu för att bli materialist och streber, han vill tjäna pengar efter att ha haft en lite mer avslappnad period i sitt liv. Han ger sin mor rätt när hon kallade honom för lat. På hela taget ger han ett grabbigt och samtidigt stabilt intryck.

Erik utstrålar öppenhet och värme under vår intervju. Han är intresserad av sport och är aktiv inom korpiddrotten. Han spelar nästan varje dag. En mångsysslare. Erik svarar lugnt och eftertänksamt på våra frågor. Erik har nyligen avslutat ett flerårigt samboförhållande med en tjej, men har en ny relation på distans. Hans lägenhet ger ett studentikost, avslappnat och anspråkslöst intryck, men är samtidigt smakfull och har en tilltalande charm. Hans person är på samma gång "casual" och charmig. Hans klädstil visar att den är medvetet vald vad gäller stil, samtidigt som man anar en viss distans till den. Han stryker förmodligen inte sin skjorta även om han skall på familjemiddag. I hans frisyr kan man skönja ett mått av bångstyrig grabbighet. Intervjun genomfördes i hans hem och favoritdrogen är LSD.

• *Fredrik*

Fredrik är tjugotvå år och är yngst i vår undersökning. Han är den unge naturvetenskaparen. Med matematiskt och logiskt tänkande blir han den som strukturerat betraktar, teoretiserar, provar, tänker och skapar egna slutledningar. Fredrik studerar på universitetet sedan flera år och har ett tungt akademiskt arv på fädernet. Han är sammanboende med flickvän som "håller ordning" och städar precis som modern gjorde hemma. Följaktligen är hans och flickvännens lägenhet kvinnligt pyntad med ljusmanchetter med sidenblommor i de vita porslinsstakarna. Hans klädsel var mysigt söndagsaktig vid vårt besök och håret klippt ner till schampo- och arbetsbesparande längd, c:a 2 millimeter.

Fredrik är lågmält eftertänksam och välformulerad vid vår intervju. Han tycker mycket om LSD, liknar sina rus vid "semestertripper" och gillar lugna saker. Han doserar helst syra så att han tappar verklighetsförankringen, men väljer lägre doser om han skall på fest. Hans vakna tid upptas mest av flickvän, vänner, familj, musik och inte minst studierna vid universitet.

1.8 Fortsatt framställning

För att förstå funktionen av rekreationellt bruk av droger hos våra socialt integrerade personer vill vi först se på deras möte med dessa. Vad har möjliggjort detta mötet? Finns här några likheter och skillnader? Vi försöker se på uppväxtens betydelse och tidsbestämma respondenternas socialisation med hjälp av Asplunds begrepp tid och rum och använda socialisationsbegreppet utifrån symbolisk interaktionism. Med dessa begrepp i åtanke reflekterar vi över om respondenterna har haft en drogidentitet inför sitt första mötet med rekreationsdrogen eller om detta mötet medfört en sådan identitet. Vi fördjupar sedan vår undersökning med att se på respondenternas val av droger med begreppen välja till och välja bort. Därefter använder vi Goffmans begrepp främre och bakre regionen för att se i vilka sammanhang respondenterna väljer att bruka rekreationsdrogerna i.

Vi anar så här långt en organisering av drogbruket. Men hur organiserar våra respondenter sitt bruk? Här lyfter vi fram hur respondenterna får sin kunskap om drogerna, hur de förhåller sig till drogsäljaren, hur de vet kvalitén på drogerna och om de kombinerar drogerna. Vidare lyfter vi fram vid vilka tillfällen som drogerna är ”rätt” för våra respondenter och hur de organiserar den yttre miljön för att uppnå detta. Därefter försöker vi tränga in i respondenternas upplevelser av ruset och introducera begreppen egenvärde och mervärde. Eftersom enbart de positiva upplevelserna övervägt, ville vi även höra respondenternas upplevelser av nackdelarna i sitt användandet av rekreationsdroger.

Dessa olika aspekter bildar nu bakgrunden till våra respondenters beskrivningar om rekreationsdrogens betydelse i deras liv. Analyserna av intervjuerna leder över till uppsatsen slutdiskussion där vi återvänder till vår inledande fråga om vi kan skönja ett nytt drogmönster.

2 Rekreationellt bruk av droger

Låt oss nu följa våra respondenter genom våra intervjuer. Vi har varsamt redigerat intervjuerna för att underlätta läsningen. Vi har refererat ganska långa stycken då vi anser det viktigt med fylliga intervjuer för att läsaren ska erhålla en större kunskap om respondenternas syn. Dessutom har vi tillåtit oss att upprepa vissa citat för att varje avsnitt ska kunna läsas för sig. Vi börjar med att lyssna på vad respondenterna säger om sitt möte med rekreationsdrogen?

2.1 Mötet med drogen

För att bättre förstå funktionen av rekreationsdrogerna hos våra socialt integrerade respondenter liv försöker vi i intervjuerna få kunskap om deras första möte med drogen. Hur var detta mötet? Vad gjorde mötet möjligt? Andreas, som använder LSD, beskriver sitt första möte med ecstasy, som ägde rum för två år sedan, så här;

Andreas: Man har ju givetvis en förförståelse när man ska pröva en ny drog som man har hört från andra människor. Sen i efterhand har man skaffat sig egna upplevelser, egna åsikter plus att man har läst en massa annat. Eftersom jag har en så genuin grund till musiken, ska jag kanske poängtera att jag har varit på ravepartyn sedan 1992 och jag provade ecstasy första gången midsommar 1996. Det var jag och en kompis, Kalle kan vi kalla honom, han och jag bestämde oss för att vi skulle pröva det. Just den gången hade vi en längre utredning om vi skulle eller inte. Vi var nyfikna helt enkelt. Jag hade rökt (hasch) någon gång i gymnasiet men inget annat.

För Bertils del, som också använder LSD, är mötet med ecstasy en nio år gammal erfarenhet;

Bertil: Jag vet inte vad det beror på, det kan vara för att man vägde sina 60 kilo och var 16 år gammal. Men då var ju allting häftigt och man skulle pröva det. Vi *vet* vad det här är, men resten av världen *vet* det inte. Det var en stor grej på den tiden att fixa en tablett och äta den. Det pratade man om en vecka innan. Första trippen ska det vara så mycket med, men det är ganska lustigt för vi blev så ivriga att vi tänkte, vi provar hemma först så vi vet vad som händer. Jag och min flickvän delade en tablett. Det som hände var att vi gick raka vägen ut genom dörren och sprang omkring på stan och hade oss. Vi var allmänt ivriga på omvärlden. Det gav mersmak. /.../ Drogen särskilt LSD är en väldigt viktig del av vissa relationer för att man kan inte förklara ett LSD-rus för nån som inte har upplevt det. Det är helt omöjligt och det är oftast nånting man delar gemensamt och ... ett år på luffen kan vara motsvarande en kväll om man sitter med en kompis och trippar. Jag vet inte, man kan läsa hans tankar typ. Man förstår honom mycket djupare. Det är ju inte så att livet hänger på att man tar knark, det går ju utmärkt ändå, fast jag märker att vi skiljer oss. /.../ Om man är en kicksökare, som jag blev kallat en gång i tiden, jag vet inte varför, så dras man ju till andra sådana, det är ju ganska naturligt. Flata människor bara stör mig, de kan vara jättetrevliga, men ändå vi förstår inte varandra och då blir det mest att man pratar om vad man gjorde i går och konkreta saker. Inte bara idag men i hela mitt liv har jag aldrig provat speed eller kola eller något pulver överhuvud taget. Jag har fått för mig att det är farligt, men det låter ju som det låter (skratt).

Erik nämner att hans första möte med LSD, som är hans favoritdrog, skedde för två år sedan;

Erik: Hela tiden hade jag längtan mot nått annat för jag hade alltid hållt på med att göra musik och varit musikintresserad och då när techno kom blev jag helt fast, jag har suttit och gjort techno sen dess nästan och då när det förhållandet med min tjej tog slut så bara sökte jag mig till den världen för jag tänkte att här har vi nånting som jag har en del att ta in på och vill syssla med sånt. Så det var mest för att jag sökte mig till det och jag gick på fester i kanske ett och ett halv år sådär, utan att röra nånting annat än huvudvärkstabletter och jag var fullt accepterat och det var ingen människa som var på mig med att du måste testa det här, det var ingen som fick mig att känna mig utanför för att jag inte tog droger. Folk sa till mig att de tog droger och det fanns om jag ville ha, men det var ingen som pressade.

/.../ Det var ju väldigt, väldigt spännande inför att ta LSD, för då hade jag ju hört och sett massor, dels en klassisk drog, och jag hade sett nästan alla de här LSD-fyllorna som har gjorts och så vidare, så det kände man ju klart till och dels hade jag rätt mycket respekt för det för att, jag vet inte varför, men LSD lät i mina öron som, fan det är knark och så där. Så fattade jag efter ett tag, för jag visste inte alls att folk använde det nu och att det gjordes i den utsträckningen. Det hade jag inte den blekaste aningen om. Många kompisar, liksom nyvunna kompisar inom technorörelsen eller vad vi ska kalla den, hade ju provat och berättat om sina nätter på dansgolven och hade sett

datagrafik framför ögonen en hel natt och, ja, det tänkte jag, det var ju liksom min grej för att, ja, cannabis och så där det är ganska snöigt som man säger. Så jag tänkte att det här måste ju vara min grej, helt klart alltså. Och då blev första gången, vi ska se så att jag får rätt på det, det kan väl vara ganska exakt ett år sen. Jag kom ihåg att festen hette Analogfesten och var på Packhus 11 i Köpenhamn.

Ja, (skratt). Jo det var ju alltså en grej att minnas helt klart för jag fick av en tjej, som sa till mig, hon var en sådär technotjej, syra i ögat och sånt, och psykedelisk kläder. När hon skulle ta så, ja, ja, ja, så fick jag en fjärdedel som jag tuggade länge, länge, länge och hade den kvar i munnen och bla, bla, bla, och sen sa hon bara ställ dig och dansa och så efter en halv timme kommer du att märka nånting. Så ställde jag mig då att dansa en halv timme men jag märkte ingenting, jag hade liksom så stora förväntningar på det här, så jag kunde knappt sitta still och bara väntade på att nånting skulle hända. Så var det en kompis med, eller inte en kompis, också en sån här technofigur, och han rökte stora jointer och det var av den finare sorten också. Jag frågade om jag fick smaka, ja, ja visst så tog jag ett par stora bloss på den och så satte jag mig på scenen och tittade ut över alla människorna och så såg jag nånting blått komma som slog mig i huvudet, jag vet inte hur länge. Inte helt borta för jag kommer ihåg nästan hela grejen, så där, men tidsuppfattning noll.

/.../ Ja, okej, det är svårt att förklara, men dels vill jag att människan ska ha en hyfsat sund inställning till det här med droger över huvud taget liksom. Jag sitter inte och tar nått papper med nån som slänger i sig det dagligdags liksom, utan en brukare på min nivå helt enkelt och som jag anser vara så där, herre över sitt liv och lite med koll på, koll på vad, ja allmänbildning helt enkelt och nånstans förstår min typ av humor, vad nu den är liksom, så vi kan skratta åt gemensamma grejer. Använda syran på så sätt tillsammans, uppskatta en kul situation som är så djävla kul bara för att man sitter där och just är på syra. Så det är väl vad jag menar med samma nivå.

Fredrik beskriver sitt möte med LSD som början på en kärleksrelation;

Fredrik: Jag har alltid varit väldigt negativt inställd fram tills när mitt intresse för kemi vaknade och det gjorde det ungefär i USA nånstans. ... Första gången jag provade LSD var under första året i gymnasiet, sen dess har man ju varit förälskad. En kompis hade provat LSD och det tyckte han var djävligt ball. Sen blev det, ja, det kan jag nog pröva, man kollar lite vad det handlar om, gick till biblioteket och undersökte vad man kunde. Så blev det ... det kan jag nog pröva, det kan jag tänka mig, och så blev det det. Det var att man hade kompisar, men jag blev inte påtryckt av dem, men jag var intresserad lite grann själv. ... Det är inte det att jag har nått behov av det för jag klarar mig utan det hur länge som helst, men när man väl gick över på andra sidan, om man ser det som så, så var man fast egentligen för då har du insett att nånting har du gått miste om innan och detta var nånting som jag tyckte var roligt, intressant och på sätt är man ju såld direkt.

/.../ Det enda jag vet, när man provade att man skulle ha fruktansvärt roligt då, jag hade ju träffat andra folk som hade provat. Första gången är det oftast så att folk bara sitter och skrattar hela tiden. Jag tänkte att det måste ju vara djävligt ball så det var väl mest det man förväntade sig. ... Man hade varit full innan och då tänkte man att det är väl nått sånt. Man hade svårt att se nånting annat än att vara full egentligen. Kanske bara lite annorlunda full på ett annorlunda sätt men det var nått alldeles speciellt. För det var inte alls vad jag hade väntat mig. Det var bättre än vad man hade väntat sig om man säger så.

/.../ Jag känner det som, hade jag kunnat leva till jag var 500 år och kanske vara typ en 30-åring under 400 år av dem och man hade kunnat leva på pengar eller nånting som man fick från någonstans, då hade jag ju gärna pluggat resten av mitt liv och läst om allt möjligt för jag tycker att allting är intressant, men det har man ju inte tid med, det får bli en sak som man väljer och då har jag valt det som jag har valt. ... Jag har min flickvän och mina vänner. Man kan ju säga vänner, familj, flickvän en människogrupp man älskar. Sen så musiken älskar jag och skivspelare som står och spelar det är det roligaste jag vet. Men syra det är en av de sakerna jag älskar. Sen är det skolan, just det jag håller på med.

Carl, med amfetamin som rekreativ drog, beskriver sina möten och börjar med sitt testande av hasch, vilket han inte längre använder;

Carl: Jag testade först när jag var 16 år gammal, så träffade jag en flicka som hette Petra som var 15 år och hon sa du måste röka hasch, alla röker hasch. Jag sa varför det, varför det. Hon sa så att på min födelsedag, jag skulle fylla 17 och vi satt på torget, du måste röka hasch för du tappat all sexualdrift.

Niklas: Hon såg det som en fördel?

Carl: Ja för hon var så kåt, hon var alltid totalt vrålkåt, bara för att bli normalkåt gick hon på hasch. Det tyckte jag lät konstigt, och det var det ju också. Det stämmer inte särskilt bra. Men hon rökte hasch som bara den och jag testade också hasch under en tid. Sen la vi av båda två för det var inte vår grej.

/.../ Jag flyttade till Spanien och där var det folk som gick på amfetamin och kokain. Jag tänkte, oj helt fel och tyckte det var inte min grej. De sa ... att du är helt ute och reser och vet inte vad du snackar om. Jag tog det till mig och satte mig ner och läste på vad som fanns, gick igenom alla droger. ... Jag kommer ihåg första gången, jag hade gått och handlat en liten amfetaminpåse, jag hade köpt ett gram för det köpte alla andra. Jag gick hem, nej, jag gick till skolan och satt och läste om amfetamin. Jag tror jag var lite nervös när läste i fyra timmar. Jag satt och slog på datorn om amfetamin, det var jätte mycket information och jag gick igenom alla sidor, printade ut och läste på både spanska och engelska och på franska och svenska, vad man kunde hitta. Jag läste allt och satt och jämförde liksom. Någon sa man skulle ta dosen 0,2 och 0,1, vissa sa 0,4 och 0,6. Jag gick igenom allting exakt vad som kunde hända. Muntorrhet, blir man alldeles för muntorr då har det gått

för lång. Exakt vad som skulle hända från början till slut så länge det skulle sitta i och vissa sa att det skulle vara från 6-10 timmar och vissa sa 8-14, annars olika tider, men ungefär. Så valde jag själv att det här är sanningen i mitten.

Sen testade jag jätte, jätte försiktigt, jag hade läst att man både kunde spruta in det i armen, man kunde till och med röka, man kunde snusa det, man kunde ta det i snöboll, man kunde blanda ut det i drink och man kunde snorta det, sniffa det. Jag tänkte ... att blanda ut det i drinken blir nog det bästa. Då visste jag att det sitter i längre men det blir inte lika stark effekt. Om du snortar kan det börja blöda och du kan få en snabb snedtändning, det kan du inte om du blandar ut lite i en drink så det är det säkraste. Så testar man sig fram så som man gjorde första gången man drack alkohol.

Jag tycker illa om folk som inte behärskar droger. Om jag tar LSD, alkohol och hasch så är jag inte behärskad därför tycker jag inte om de drogerna, ecstasy samma.

Till slut låter vi Daniel, vars huvuddrog är amfetamin, ge sina upplevelser av sina första möten med marijuana och LSD. Först, mötet med marijuana;

Daniel: Jag har testat marijuana, amfetamin och LSD. Det enda jag tycker passar mig är amfetamin. LSD - nej! När det gäller marijuana så fick jag en ganska stark snedtändning på det, men jag mådde ganska dåligt. Mitt första försök var marijuana. Jag var lite kär, jag var på en fest, jag ville komma ifrån. Det var en väninna som jag då hade som jag satt ute på en balkong och pratade med, talade ut om allting och hon började packa en cigarrett och jag tyckte det så väldigt suspekt ut så jag frågade vad det var och då nämnde hon vad det var. Det föll sig bara så att jag testade det, jag kände att jag behövde nånting för att komma bort tillfälligt. Effekten var ju att jag blev pigg tillfälligt.

Jag kom sedan till ett disco och märkte att jag blev väldigt illamående, började hyperventilera, kräkte lite. Jag låg i flera timmar i knät på nån annan där och var totalt förstört. Jag tjöt som ett djur. En känslomässig urladdning, mer eller mindre. Tankarna då var ju att jag var livrädd för det jag hade gjort. Jag hade över huvud taget inte kontroll hur jag mådde innan jag tog det. Jag tog det bara i desperat syfte. Jag kände att jag tappade greppet, inte av effekten utan mer för att jag var rädd för vad det kunde ge för effekt. Jag ville bara komma ur det. Jag kände bara panik Jag fick ingen bra föreställning. Det enda som började hända var att jag hyperventilerade och kräktes. Det kan tolkas som snedtändning. Eller inte. Snedtändning har jag hört talas om utformas på en helt annan nivå.

Hans: Ska du berätta lite om LSD också?

Det finns inte så mycket att berätta om det. Jag tog det när jag var känslomässigt ur balans det hade hänt något fruktansvärd i mitt liv tyvärr. Jag

gjorde det med två nyinskaftade vänner, väldigt underbara människor. Jag förstod väldigt klart att de använde droger och ville prova med LSD, det lilla jag vet om LSD är att man kan dela upp effekten, man kan ta en hel kaka på en gång eller man kan dela upp effekten, jag valde dela upp för jag var ganska osäker på vad det gav för effekt, jag tog en fjärdedel först sen tog jag en fjärdedel till och en fjärdedel till och en fjärdedel till. De två första fjärdedelarna gav mig ganska ... svåra tankar, jag gick djupt in i det förflutna. Jag är ganska väl medveten om mitt förflutna, jag försöker ta hand om det och bearbeta det dagligen. Jag kan hålla det undan också tillfälligt om jag känner att jag behöver det och inte vill konfronteras med det dagligen. Men LSD släppte alla barriärerna och allting kom över mig på en gång och det var en icke önskvärd effekt, men det gjorde ju samtidigt att jag förstod det jag ville förstå ganska snabbt. Jag vet inte hur jag ska förklara det, för jag är inte riktigt inne på hur jag upplevde det själv. /.../ Jag gick i tron om att jag hade svar på dessa frågetecken efter jag testade drogen, men det var nog inte värt det, det var det inte, jag har fortfarande repressalier efter det.

Jag fick ett återfall två veckor senare med panikångest, muskelsmärter, ingen känsla i hela armen, LSD är en känd drog som kan utlösa psykos och schizofreni. Skratta inte nu, det är rätt så konstigt. Det tog mig ca 12 timmar att komma igenom detta återfallet, jag känner fortfarande effekt av att jag har svårt att hämta tankar efter att jag har använt LSD.

Alla respondenterna har provat och/eller använder marijuana/hasch men bara Carl och Daniel tar upp det spontant som sitt första möte. Här beskriver Erik kort sitt möte med hasch;

Erik: Första gången jag provade hasch var jag 17 år. Var i Spanien med en kompis, hade tågluffat dit och så för att få ner kostnaden på boendet så hittade vi en annan svensk därefter som kunde tänka sig att bo ihop med oss och så visade det sig att han var ganska inbiten haschrökare och vi bestämde oss för att prova det också. Det gjorde vi en gång, sen dröjde det nog två år eller nånting till nästa gång.

Vi kan skönja ett mönster i intervjuerna. Trots vissa olikheter finns en röd tråd i mötet med rekreationsdrogen. Våra personer har varit med i ett socialt eller kulturellt sammanhang där droger finns med, innan de provat drogen. Innan de provade var Anders på rave i fyra år och Erik gick på technofester under ett och ett halvt år. Personerna har en avvaktande hållning och några en direkt negativ. Ingen av dem har varit ”drogliberal” innan mötet, snarare tvärtom. Det som till slut tar överhand är nyfikenheten, men ofta en behärskad sådan. Flera av våra respondenter tog reda på fakta om drogen från olika håll, inte bara från brukare i bekantskapskretsen, utan från böcker, bibliotek och Internet. Ibland med en students noggrannhet. I mötet med drogen erhöll de den ”kick” de varit ute efter. Samtidigt upptäckte de att de nu förstår de signifikanta symbolerna som används, språket om droger får en mening och ”de går över till andra sidan” som Fredrik uttrycker saken. Att söka kickar är helt i linje

med tiden, se aktuella reklamslogans, Nike med ”Just do it” eller ”Been there, seen it and done it”, vilket blev slogan i en kampanj för Pepsi Cola hösten 1997. Drycken anses vara ”The Choise of a New Generation.”.

Rekreatjonsdrogen används i en kamratskapskrets i vilken de har sin identitet, för de flesta är den ihopkopplad med musik vilket stämmer väl överens med E.M.C.D.D.A.:s tidigare beskrivning av rekreationellt bruk. Användandet är behärskat och kontrollerat. Om inte, tar de avstånd från dessa personer. Framför allt klarar respondenterna sin rekreation utan att ta droger.

Vi kan vidare i intervjuerna se att det första mötet handlar inte om ett möte med rekreatjonsdroger som grupp, utan mer som ett möte med en enskild drog i taget. Bara för att personen prövat en drog behöver han inte nödvändigtvis pröva en annan. Bertil säger att han aldrig kommer att pröva amfetamin, det är ”inte hans grej”. Den första gången behöver inte heller som i Daniels fall vara en positiv upplevelse för att de ska gå vidare. Vidare kan vi se att mötet med hasch inte var så välplanerat och övervägt som när de för första gången valde att pröva amfetamin, ecstasy eller LSD, några av dem i vuxen ålder. En av personerna befann sig även i ett nytt socialt sammanhang, i Spanien.

Intressant är att flera har lämnat tonåren bakom sig innan de prövar rekreatjonsdrogen, om vi bortser från marijuana/hasch. Det sker i en ålder när de lämnat ursprungsfamiljen, gymnasieskolan och introducerat sig till det vuxna samhället. Respondenterna har uppnått vissa positioner i samhället innan mötet med rekreatjonsdrogerna, som blivit ytterligare en del i raden av olika upplevelser. Kan vi finna några anledningar till detta?

2.1.1 Vad möjliggör mötet med drogen?

För samtliga är mötet med rekreatjonsdrogen det mötet som man vill uppleva, om än med viss nervositet. Finns det något som möjliggör denna nyfikenheten? Något de fått med sig från sin uppväxt? Vi kan ta hjälp av Asplunds (1983) begrepp tid och rum för att se något på perioden då våra respondenter växte upp och genomgick den första socialiseringen enligt Mead. Kan vi ana konturerna på den generaliserande andre som blev resultatet av barndomens interaktion? Låt oss se hur vår socialisering går till fram till våra respondenters möte med rekreatjonsdrogen enligt symbolisk interaktionism.

Mead menar att jaget och medvetandet, de själsliga fenomenen är sociala produkter, som formas under en ständigt pågående process, människans socialisering. Den första socialiseringen sker när människan grundlägger sitt jag och medvetande i sin barndom. Barn föds inte med medvetandet som en egenskap utan föds biologiskt i ett konkret samhälle. ”He

is not organized into a whole. The child has no definite character, no definite personality” (Mead 1934 sid 159). På så sätt har samhället föregått individen och människans handlingar måste förklaras utifrån denna samhällsliga kontext, något som även är Anderssons (1992) och Eliassons (1995) utgångspunkt. Under månaderna efter födelsen har inte barnet något medvetande eller jag utan hon/han skapas genom interaktionen, ett socialt växelspel, med omgivningen. Interaktionen föregår och tillsammans med språket är de en förutsättning för ett etablerande och en utveckling av medvetandet och ett ”jag”.

”... we can hear ourselves talking, and the import of what we say is the same to ourselves that it is to others” (Mead 1943 sid 62). En människa blir själv påverkad på samma sätt som de han påverkar, med vokala gester. När vi inte enbart reagerar på den vokala gesten som ett ljud, utan båda parter uppfattar den vokala gesten på samma sätt, menar Mead att den har blivit en signifikant symbol. Vi kan alltså inte själva förstå meningen med vokala gester och därigenom få ett medvetande. ”Selves can only exist in definite relationships to other selves” (Mead 1943 sid 164).

Det är genom den andres inbrytande eller medlande som vi passerar från icke-mening till mening (Berg et al 1975). Med andra ord vokala gester framkallar samma respons och förståelse hos både sändaren som mottagaren. Kommunikation med signifikanta symboler betyder att språket används, vilket leder till nästa fas i socialiseringen, nämligen rollövertagande.

När barnet har etablerat ett antal signifikanta symboler, ett språk, lär sig barnet snart att ta över andras roller. ”He becomes a self in so far as he can take the attitude of another and act toward himself as others act” (Mead 1943 sid 171).

Rollövertagandet sker genom att barnet först identifierar sig med de närmaste, framför allt föräldrarna, vilka Mead benämner som signifikanta andra. Asplund uttrycker följande: ”Att kommunicera med hjälp av signifikanta symboler är ett övertagande av den andres roll” (Asplund 1972 sid 140). Genom att ”spela andras roller” erhåller vi ett jag genom att vi kan göra oss själva till objekt. Det är när en människa gör sig själv till sitt eget objekt som hon blir människa. Mead anser att här börjar barnet bygga upp ”I” och ”me”.

Mead definierar, om vi förstår det rätt, ”me” som den del av jaget som påverkas av och återspeglar den sociala strukturen varvid vi lever under. ”The ”me” is essentially a member of a social group, and represents, therefore, the value of the group, that sort of experience which the group makes possible” (Mead 1943 sid 214). ”I” däremot är den självständiga, obundna och oförutsägbara delen av jaget. Berg et al. (1975) filtrerar ut följande skillnad. ”I” är

subjekt, lever i presens och är aktivt, medan "me" är objekt, existerar som imperfekt och är passivt. Man kan säga att "I" och "me" inom människan reflekterar rollövertagandet mellan människor.

Liksom barnets identitet hänger ihop med hur dess omgivning har definierat den, ser människan sig själv alltid genom andra. Vår uppfattning av oss själva är alltid baserat på andras uppfattning av oss. Dessutom är denna uppfattning förknippad med de sociala kontexter där vi blev medvetna om dem. "I" är steget före "me". Varje ny handling som "I" gör infogas i vårt "me". "There again I cannot turn around quick enough to catch myself. I become a "me" in so far as I remember what I said" (Mead 1943 sid 174). På så sätt blir mitt "me": "min totala personhistoria, som föreligger i tolkat skick i mitt historiemedvetande" (Berg et al.1975).

Vi kan nu konstatera att den lilla människan har erhållit ett medvetande. Men hur utvecklas detta medvetande? Mead menar att första steget är genom lek (play). Här tar barnet över en annans roll mot sig självt. Barnet tar en "roll" i taget även om det ser ut som hon/han kan leka pappa, mamma, barn med dockorna.

Nästa steg i utvecklingen är spelstadiet. Där blir barnet tvunget att överta flera personers roller likaväl och samtidigt deras inbördes relation. "... the child who plays in a game must be ready to take the attitude of everyone else involved in that game, and that these different roles must have a definite relationship to each other" (Mead 1943 sid 151). Rollen kan betecknas som en "tyst" signifikant symbol, den finns där oavsett vem som ikläder sig den. På detta sätt höjer barnet sig till en abstrakt nivå, vilket leder fram till att rollövertagandena generaliseras.

Fredrik: När jag var liten kommer jag ihåg att jag lekte alltid, det var det enda jag gjorde så på sätt har jag haft en ganska fri uppfostran ... rätt mycket, för när jag var liten var det oftast att alla andra barn kom hem när det började bli lite mörkt, då fick man inte vara ute och leka längre. Så länge det fanns folk att leka med fick jag vara ute och leka, det tyckte jag var kul.

Barnet lär sig i spelstadiet att inte kommunicera med någon speciell person utan med en obestämd och abstrakt motpart, "den generaliserande andre". Mead likställer "den generaliserande andre" som samhället inom oss. Människan blir, som någon sagt sin "egen polis". Människan har internaliserat samhället, dess regler och normer. Jaget blir en social produkt, men samtidigt genom människans aktiva agerande blir samhället en mänsklig produkt. Denna sammansmältning har formen av ett dialektiskt samspel. "It is in the form of generalized other that the social process influences the behavior of the individuals involved in it and carrying it on, .." (Mead 1943 sid 155).

Med denna förklaringsmodell låt oss nu se på våra respondenters beskrivning av sin uppväxt;

Andreas: Jag har haft en ganska fri uppväxt som har byggt på ansvar från min egen sida. Där tror jag det kan ligga rätt mycket. Mina föräldrar skilde sig när jag var åtta. Jag har bott den största delen hos min mamma, så i uppväxten, det fanns alltid nån tid då man senast skulle vara hemma som var oskriven, typ, men det var ju aldrig det här att man skulle vara hemma på en precis tid utan fick själv liksom bestämma, ta ansvar. ... Jah, fri uppfostran, det vet jag inte. Som min mamma berättar för mig, jag är ju född -73 och innan jag skulle födas läste min mamma alla böcker på biblioteket som fanns om barnuppfostran. Alltså hon var inte så ung, men hon var väldigt oerfaren, så jag vet inte det är kanske det som gör det. Litteraturen som fanns då om barnuppfostran var kanske ganska fri kan jag tänka mig.

Bertil: Jag ska klara mig själv, jag har blivit helt fritt uppfostrat så jag har inte haft nått sånt. Det gick utmärkt att sova över hos nån kompis i två nätter och så sa dem, hej, hej, vill du ha frukost. Så det är bara skönt. Så har jag i och för sig inte velat vara borta så mycket för mamma behöver hjälp, så jag har fått hjälpa till mycket hemma så det har blivit så. ... Öhh, blir jag helt motsägelsefull så innebar det att ville jag ha pengar fick jag jobba ihop det själv, vad innebar det mer. Inga tider att passa särskilt. ... Det var mer så, jag har alltid känt att de har betraktat mig som en individ, typ. Inte bara EN son som de har gjort, skapat som de ska vårda och ympa och få att bli praktfull, utan jag har liksom varit färdig från början, tror jag. Det som jag säger nu om när jag var liten har jag kanske inte reflekterat över men jag skulle tro att det är så.

Carl: Mina föräldrar var hippietyper ända tills de blev rika. Fram tills dess blev man uppvuxen på liknande små hippiekonvent. Vi åkte aldrig på riktig semester utan vi åkte till tältläger där man bodde tillsammans och spelade Björn Skifs "Hooked on a feeling" och gitarr vid lägerelden. Vi bodde på lantgård, kommer från högadel och sedan blev mina föräldrar rika och vi byggde ett stort fint hus, vi fick inte köpa tillbaka vårt slott. JAG ÄR INTE BITTER!! Det gick bra i skolan, jag fick bra betyg, 4,5 när jag gick ur nian och 4,4 när jag gick ut gymnasiet var väluppfostrad och trodde att jag hade de bästa föräldrarna i hela världen. /.../ Jag har fått fina presenter, jag har fått fin uppfostran, jag har varit på fina resor i Moskva, jag har sett fina operor, jag har fått läsa fina böcker. Fick en katt när jag ville ha katt, fick vandrande pinne när jag ville ha det, blev aldrig bortskämd. Många andra barn fick liksom en stor pubertetskris, jag fick inte det i och med att jag hade haft pengar sen jag var liten, hålla i min egen plånbok, hålla i mitt eget sparande, hålla i mitt eget tvätta snoppen, hålla i tider, hålla i klocka, hålla i schema, hålla i vad jag ville och vad jag skulle. Det har jag alltid fått bestämma. Det har liksom blivit mer och mer och mer och så missar man puberteten. Många andra barn har liksom blivit behandlade, daltade med av sina hemmasittande mammor som inte haft ett jobb, inte haft en karriär, som inte har haft nånting men bara daltat, klemat bort sina barn. Mamma har aldrig tvingat mig, vi har

varit en kärleksfamilj. Kärleksbarn och lyckobarn. Jag fick göra precis som jag ville, vara uppe hur sent du ville - men ändå, bara man sköter sig djävligt hårt, du skulle fixa skolan, du skulle fixa gå upp på morgonen, du fick inte ligga och dra dig, du fick inte missköta dig, du skulle sporta, vi sprang och vi höll på med fotboll ... de bästa föräldrar som finns.

Erik: Nja, alltså jag har en ganska så där överbeskyddande mamma som har fått stå ut med att jag ha härjat ganska vilt och inte direkt tagit något större ansvar sådär, liksom, utan hon har liksom alltid funnits där på nått sätt. Jag är lite sådär svarta fåret i familjen även om jag inte har gjort nått kriminellt eller så där så var jag väl lite stökig i skolan och var ute och festade och mycket

Fredrik: Det har inte varit som inom en prästfamilj men det har aldrig varit några större samtal om nånting utan det har varit de små finurliga tankarna man har få ha för sig själv och sitta och tänka. Har man velat fråga nånting så vet jag att det har jag alltid kunnat göra men jag skulle aldrig gå med några direkt känslomässiga problem till mina föräldrar, jag vet inte, jag skulle nog inte gå till några med det direkt, jag bearbetar dem helst först själv och se vart jag kan komma. ... Men på så sätt, på ett känslomässigt plan, så kanske det har vart, det skulle ju egentligen ha varit lite mer öppet och pratat mer. Man blir lite insnöad, min far är väldigt insnöad i sina grejer, han bara sitter där, han jobbar ju dygnet runt och det är allt han är intresserad av, det är hans liv, det är hans jobb och då blir det ju det. Han har inte tänkt sig att, ja nu får jag nog ta och prata här och berätta lite om livets olika saker utan han tänker på sina saker. Min mamma har haft fullt upp att göra med lite annat.

För att knyta an till tidigare nämnd symbolisk interaktionism, som menar att socialiseringen sker i ett konkret samhälle, drar en av oss sig till minnes en bok som var mycket omdiskuterad och influerade många småbarnsföräldrar när våra respondenter växte upp och vars metoder de blev föremål för under socialiseringen. Boken "Aktivt föräldraskap" är skriven av Thomas Gordon (1975) och användes i en rad föräldrautbildningar. Gordon tar i sin bok upp vikten av hur föräldrar ska kunna lyssna aktivt på sina barn, sända "jag-budskap", lösa problem genom att ändra på barnets miljö och lösa konflikter så båda vinner. Gordon menar bl.a. att "Barn och ungdomar protesterar inte mot *vuxna*, de protesterar mot *vuxna som försöker begränsa deras frihet*" (ibid sid 239). Respondenternas föräldrar verkar ha tagit detta till sig genom att inte begränsa dem med onödig tid etc. Givetvis kan inte en sådan bok få genomslagskraft om inte tiden är "mogen". Här vill vi göra läsaren uppmärksam på Lyttkens (1993) tidigare resonemang om inrevärdsvärderingarna som började dominera vid denna tid.

Ett annat framträdande drag är betoningen på "att leka" för våra respondenter. Detta kan ses som en förskjutning från familjen som signifikanta andra och primärgrupp till att kompletteras av kamratskapsgruppen i större utsträckning än för tidigare generationer. Här är det kanske på sin plats att förklara begreppet primärgrupp något mer. Cooley myntade begreppet och ansåg att primärgruppen spelar en viktig roll i vår socialisation. Han menade

att en primärgrupp kännetecknades av närhet, ett ansikte-mot-ansikte kontakt, var emotionell och gav en social tillhörighet. Den viktigaste primärgruppen var familjen, både den ursprungliga och den egenskapta och kamratgruppen (Cooley 1981). Vi kan skönja en viss distans hos respondenterna i förhållande till sina föräldrar. De har dock blivit fostrade till frihet under ansvar, tänka kritiskt, vara nyfikna och utforska. De övertar Meads ”en generaliserande andre” under en specifik tid som gör respondenternas möte med rekreationsdroger möjligt senare. ”Jag vill aldrig sluta växa och måste utveckla mig på olika områden”, säger Daniel. Fredrik önskade att kunna leva i 500 år för att kunna studera.

Vidare kan vi se att respondenterna lärt sig tidigt, vilket Mead beskriver som utvecklandet av jag-medvetandet i socialiseringen, att se sig själv som objekt genom att överta signifikanta andras roller, att genom föräldrarna betrakta sig själv som en individ med stort I, bäst uttryckts av Bertil: ”Det var mer så, jag har alltid känt att de har betraktat mig som en individ, typ”. (Daniels teckning illustrerar också detta, se bilaga 3, Bild 3). Även Carl och Erik har stått i centrum för sina mödrars intresse, som kärleksbarn eller överbekyddad. Mead uttrycker det som ”He becomes a self in so far as he can take the attitude of another and act toward himself as others act” (Mead 1943 sid 171). På så sätt har de upplevts vara speciella och haft tillåtelse att vara ”fria”.

Vi kan sammanfatta ovanstående resonemang på följande sätt: Samhället föregår individen genom att föräldrarnas ”generaliserande andre” är med under barnets socialisation. Den identitet som grundläggs i barndomen visar sig senare i livet, men är inte determinerande för individen.

Jaget påverkas av och återspeglar den sociala strukturen. Tidigare redovisade vi att mötet med rekreationsdrogen hade skett i en umgängeskrets som våra respondenter haft tillgång till. För att få full förståelse och mening med signifikanta symboler och gester i gruppen blir det nödvändigt att göra drogupplevelsen. Vår intervjuperson Bertil förklarar det i en negation:

Bertil: Man förstår inte de som har tagit tripp när man inte själv har gjort det, man tycker bara de står och stirrar rakt fram i flera timmar. Man har inte samma förståelse. Det går inte att förklara. En som inte har tagit LSD kan aldrig förstå det. Man trippar, det är inte som att vara full.

Givetvis kan inte mötet med rekreationsdroger vara möjligt om inte tiden är ”mogen”. När man gör en undersökning bör man enligt Johan Asplund (1983) förlägga den i tid och rum. När vi tänker på vår tid kännetecknas den av internationalisering och globalisering, ökad rörlighet, urbanisering etc. Vi lever i en värld där jag från ett ”litet rum på väster” genom dator, modem och tillgång till Internet kan ha kontakt med hela världen och ha oändlig

tillgång till information. En möjlighet till kunskap som våra respondenter föräldrar inte hade tillgång till. Information som ger våra respondenter möjlighet att kritiskt granska etablerad kunskap och att erhålla ny.

Sverige är dessutom ett avlångt land. När Ronny Ambjörnsson (1998) ska förklara begreppet skötsamhet i sin bok "Den skötsamme arbetaren" ser han en skillnad mellan norra och södra Sverige. Skötsamhet i norr är att avstå från att dricka alkohol medan i södra Sverige är det, med influens från Per Albin Hansson, att dricka måttligt. Därför bör Skåne och södra Sverige läggas mer rumsligt till Nordeuropa än till Norrland. Vilket kan förklara en mer kontinental attityd till droger och njutning hos våra respondenter.

En ytterligare aspekt är influens från den ryska maffian. Samtidigt som "väst" försöker lägga "öst" under sig marknadsmissigt finns samma taktik på en annan nivå från "öst" till "väst". Forna transitländer för droger är numera även konsumentländer. Sverige skyddades tidigare mer av avståndet till den italienska maffian, och vår forna mur Östersjön är nu bron in i Sverige för den ryska maffian. Den ökande kontakten med Polen och Baltstaterna underlättar tillgången på syntetiska droger bl.a. amfetamin. Våra respondenter lever i en tid med större tillgång på och exponering av droger, vilket är mer påtagligt i södra Sverige.

2.1.2 Ger drogen en identitet?

Enligt Mead har "I" möjlighet och kapacitet att handla på nya sätt, till och med handla motstridigt gentemot ett tidigare rollövertagande. Vi kan förändra oss genom att spela nya och andra roller. Dessutom har vi en hel serie roller beroende på våra olika relationer till olika människor. Vi är någon för en människa och något annat för en annan människa. "A multiple personality is in a certain sense normal,..." (Mead 1943 sid 142). Kan vi i respondenternas beskrivningar se att de erhållit en ny identitet genom användandet av rekreationsdroger?

Andreas: Jag tror inte det var så mycket identitetssökande för mig, för jag började med det i så pass hög ålder. I och för sig var det kanske en mer, att man gick in på en lite smalare väg efterhand, det gör man ju när man mognar, man finner i och för sig aldrig sin identitet tror jag, utan man ska alltid vara redo för att söka nya vägar, men man smalnar ju av, det gör man. /.../ Man kommer lite längre in i kärnan, eller man kommer in i en ny grupp, det gör man när man använder droger. Inte på nått vis att man blir accepterat eller så, för jag har alltid varit accepterat, fast jag inte tog droger, alla de som jag kände som tog droger de accepterade mig ändå. /.../ Mina vänner har i alla fall jobb, familjen, musiken, göra musik och en massa annat. Det är kanske lite sådana människor som jag drar mig till. Mångsysslare eller vad man ska kalla det för.

Bertil: Man är ett ohugget block i rymden, att det är upp till en själv att göra vad man vill med hela tillvaron. Den är precis vad man gör den till, det finns inget annat som kan påverka det och om det skulle finnas någon form av externa faktorer som vill rycka tag i en och vill göra något med ens liv kan man alltid välja om man vill bli medryckt eller inte. Man har alltid visst spelrum.

Carl: JAG HAR EN IDENTITET, kan man nog säga, karisma - det är jag. Jag är inte flackande varken med blicken eller med snoppen, nej, jag är nog rätt klar över min hållning och läggning och mitt beteende. Jag är ingen identitetssökande, det skulle jag inte klassa mig själv som, det får andra göra.

Daniel: Jag menar jag vill inte vakna upp när jag är 80 och säga: gud vad jag levt instängt. Jag vill aldrig sluta växa och måste utveckla mig på olika områden. Jag känner mig som en livsnjutare, en som vågar gå längre än andra för att visa sig själv. ... Jag är ganska noga med att försöka vara mig själv i alla lägen. I vissa lägen är det ganska osmart att vara sig själv och då väljer jag visserligen bort den där biten. Men i allt ... försöker jag vara mig själv även om jag kör på droger. Är jag avvikare bara för att jag är mig själv, nej! Jag är mer normal än de flesta andra.

Erik: Jag försöker hålla en kulturarbetarfasad, jag vet inte. Nej men jag har ingen aning, jag har väl ingen speciell nu, identitet, jag försöker att bli 27 har jag sagt. Det är inte så lätt. Jag är inte bättre än nån annan på nått vis utan det är ingenting som säger att jag kommer att klara mig bättre än nån annan, det är väl mer det att jag tror att så länge jag är medveten om det att jag inte på nått vis höjer mig över mängden på det planet, för då är vi faktisk alla lika.

När vi betraktar dessa narrativa berättelser framstår det enligt respondenterna själva att de redan har en identitet och att använda rekreationsdroger var inte i identitetssökande syfte. Å andra sidan ser de sig inte fastlåsta i en speciell identitet utan som personer under ständig utveckling, något som Mead (1943) också menar att människan är. Mead likställer "den generaliserande andre" som samhället inom oss. Människan blir, som någon sagt sin "egen polis". Människan har internaliserat samhället, dess regler och normer. Jaget blir en social produkt, men samtidigt genom människans aktiva agerande blir samhället en mänsklig produkt. Denna sammansmältning har formen av ett dialektiskt samspel. "It is in the form of generalized other that the social process influences the behavior of the individuals involved in it and carrying it on, .." (Mead 1943 sid 155). Det som Mead menar för samhället gäller även i en primärgrupp som kamratgruppen. På så sätt har respondenterna erhållit en identitet som är avhängig det sammanhang de befinner sig i och inte så oavhängig som de kanske själva gör gällande.

Mötet med drogerna sker alltså som en del av ett ytterligare steg i den sociala utvecklingen. Vi måste hålla i minnet att respondenterna kan förändra sin roll när som helst och även inta

en helt diametral roll genom att vända på klacken, enligt den symboliska interaktionismen. Vilket betyder att vara brukare av rekreativ droger inte med nödvändighet är något personen väljer att vara hela livet eller vice versa. Bertil beskriver ett sådant förändrat identitetstagande.

Bertil: Jag satt på ett tåg till Stockholm och skulle på ett årsmöte med anarkisterna och satt och pissa i motvind med en jävla alkiskäring. Som anarkist tycker man att MIN identitet är med de utstötta, med de fattiga i samhället som ingen annan heller förstår för ingen förstår mig, för jag är helt unik. Så sitter jag med en alkiskäring och bara hatar henne. Hon var så jävla äcklig, och ful, och djävlig och pratade helt korkat, så man blev helt trött och dessutom satt hon och sa sådana grejer som att hon var inte anarkist, inte kommunist, ingenting för hon ville inte ha så mycket skatt för hon tyckte det var dyrt med cigaretter. Då förklarade jag för henne, du är ju ett socialfall då borde du ju vara glad för skatter, så där väldigt pinsamt, då fick jag nån form av insikt att det kanske inte var bra det här. Och så gick solen upp och världen var fin, varför hålla på att bråka när man kan njuta istället. Så det blev inte mycket anarkist möte av det, utan jag åkte tillbaka och gick med i Folkpartiet, eller i det Liberala Ungdomsförbundet heter det ju.

2.2 Val av drog

Låt oss se närmare på vad för droger våra respondenter använder och hur det kan komma sig att de passar dem. Vi anser att vi kan urskilja ett par huvudstråk vilka de olika respondenterna faller inom när de berättar om hur de gjort sina val av drog/er.

Carl: Jag är en sån person som är väldig hispig och det ska gå snabbt, det ska vara klart och det ska vara från början och om folk sitter och stakar sig eller är långsamma alkoholpåverkade eller slötröga på hasch, blir jag jättetrött på./.../ Jag tycker bara det är kul när det rullar på, så jag tänkte att amfetamin är nog min grej för att hålla på ännu mer med något som förstärker en känsla som jag trivs med.

Andreas: Jag tror nog att man förstärker de sakerna man redan tycker om /.../ Jag tror att det är personliga grejer.

Erik: Jag tror definitivt att ens personlighet avgör vad det är för droger man gillar.

Daniel: Jag har testat marijuana, amfetamin och LSD. Det enda jag tycker passar mig är amfetamin. LSD - nej!

Fredrik Rätt mycket av partydroger är ju sånt, som amfetamin och E, folk blir oftast väldigt igång på det och de springer runt och de är igång och är igång. Jag tycker det är lite så, det är inte riktigt min grej. Lugna saker tycker

jag om. Det är mycket bättre. /.../ Det första jag prövade var LSD, jag vet inte varför, det blev så och syran har jag förälskad mig i, det är det jag tycker. Allt annat är egentligen, ja det kan ju vara lite kul men det är inte samma sak. /.../ Inte det att jag har nåt behov av det, för jag klarar mig utan det hur länge som helst, men när man väl gick över på andra sidan, om man ser det som så, så var man fast egentligen för då har du insett att nånting har du gått miste om innan och detta var nånting som jag tyckte var roligt, intressant och på så sätt är man ju såld direkt.

Det verkar som om valet av drog framförallt sker i linje med personens personlighet och temperament. I flera av intervjuerna återkommer kommentaren ”det är min grej” alternativt ”det är inte min grej”. Vår tolkning av detta är att effekten av drogen skall passa den enskilde brukarens personlighet på ett för honom attraktivt sätt för att drogen skall bli accepterad hos honom som ”något för mig”. Valet förefaller att ske på ett medvetet och självreflekterande sätt där olika faktorer vägs in. Vi ser detta som ett liknande val som det som Norell & Törnquist beskriver; ”Att fritt välja alkoholsort och dryckesstil efter smak och reflexiv nytta - ´det som är bäst för mig ´ - vinner terräng på bekostnad av traditionella dryckesmönster” (Norell & Törnquist 1995 sid 40). Ibland inverkar personlighet och sinnesstämning på så sätt att man väljer bort vissa droger.

Carl: När det som nu i denna helgen jag har gått jättemycket på hasch så har det inte varit att jag förlorat kontrollen men jag känner mig inte vacker, jag känner mig inte tillfredsställd, jag känner inte att det är jag, det är inte min grej. Jag hade hellre gått ut nykter än att gå ut på hasch varje dag, och det gjorde jag också.

Bertil: Jag försöker att aldrig ta något om jag inte mår bra. Knarket gör att känslorna förstärks, man blir det ännu mer, det man är. Särskilt LSD, det är väldigt olyckligt att ge sig på, om man tror det ska lösa några bekymmer råkar man rätt illa ut. /.../ Jag har med mig vad jag ska ha. Det händer ganska ofta att man har med sig något papper och sedan har det med sig hem också. ... Det kändes inte naturligt, det behöver inte vara här och nu.

Daniel: Jag är ganska depressiv, jag kan styra mitt humör relativt bra själv, jag kan vara glad fast jag är ledsen om det gynnar helgen, jag kan vara ledsen, jag känner mig ledsen fast jag är glad. Har ganska lätt för att styra sinnesstämningar och det måste jag lära mig i min drogkonsumtion att tänka på min depressiva sida. /.../ Tar jag mer alkohol, allting blir så väldigt mycket och det vill jag inte.

Ibland består valet alltså av att välja bort. Våra respondenter gör också gällande att valet av drog efter personlighet i högsta grad är giltigt också när det kommer till att välja bort en viss drog. De känner till vissa sidor hos sig själva som gör att de inser att de har begränsningar i att klara av vissa effekter. Som när Daniel reflekterar över sin depressiva läggning och inser

att han inte bör ta hasch eller LSD. Den givna sociala omgivningen och kontexten kan också vara en anledning att välja till eller välja bort drog.

Andreas: Aldrig på en vanlig fest. Jag dricker öl, jag älskar öl, tycker det är skitgott. Jag tycker det är roligt att bli lullig, men det ger mig inget, det är att jämföra med att röka lite cannabis. Det är ingen revolutionerade upplevelse /.../ Det är heller inget man kan förvänta av varje dag i livet.

Carl: Amfetamin är nog min grej för att hålla på ännu mer med något som förstärker en känsla som jag trivs med, vilket också kokain gör men som jag inte har testat för det är inga som tar kokain i mina kretsar.

Fredrik: Oftast är det så att då tar jag ingenting, jag hänger med folk, men jag sitter och dricker läsk eller dricker kaffe, kaffe älskar jag.

Våra respondenter visar i den här delen att de är aktiva subjekt i sin tillvaro, som själva tar ansvar och aktivt väljer. De gör val i bemärkelsen att kunna välja, inte bara till, utan också förmågan att välja bort. Vi tycker oss kunna identifiera två viktiga områden som spelar in när man väljer drog, nämligen personlighet och social kontext.

1. Välja till eller välja bort efter personlighet. Carl och Andreas uppger att de trivs med vissa saker i sin personlighet och väljer en drog med en effekt som förstärker detta. Att välja till en insiktsskapande självreflektion tillsammans med några vänner, att välja ett glatt socialt aktivt liv, på ravepartyn eller diskotek. Andra som Daniel är vaksam på att välja bort vissa droger, som LSD, pga av sin sinnesläggnings. Även tillfälliga sinnestämningar är viktiga att ta hänsyn till. Bertil beskriver exempelvis när han går hem från en fest med sin tripp i samma ficka där den var när han gick dit, eftersom "rätt" sinnestämning inte infann sig.

2. Våra respondenter väljer till eller bort även efter social kontext. Detta val kan nästan liknas vid att välja utifrån sociala etikettsregler. Vad passar sig i vissa sammanhang och vad passar sig inte. Vad fungerar och vad fungerar inte. LSD kontra öl blir ett lätt val när Andreas skall ut med sina studiekamrater. Fredrik berättar i sin intervju att han väljer kaffe när han deltar i sociala sammankomster vars syfte är att vara tillsammans och dricka alkohol. Detta är ett tydligt pragmatiskt förhållningssätt. Om vi gör tankeexperimentet att Andreas skulle introducera studiekamraterna till LSD, som förberett sig på en kul kväll med öl på lokal. De skulle sannolikt betrakta försöket till gemensam aktivitet med stor skepsis. Att inte välja kokain för Carl blir inte riktigt samma sak, men nära. Kokain, som han i och för sig tror hade passat hans personlighet, skulle ha varit försett med en del extra arbete i det att han skulle införa ett nytt fenomen i sin "krets". Men det skulle sannolikt gå lättare än för Andreas, då stigen med "illegala droger" som tema redan är upptrampad i gruppen.

Våra respondenter visar här att de försöker vara eller är aktiva subjekt med makt att välja och ta ansvar för sin situation och sitt självförverkligande. Valen blir givetvis inte alltid perfekta eller optimala, men de läggs till erfarenhetshistorien för varje enskild respondent och hänsyn tas till detta vid nästa tillfälle. Trial and error.

2.3 Sammanhangets betydelse

I vilka sammanhang brukar våra respondenter rekreativdroger? Vi tar vår utgångspunkt i de tankarna Goffman (1995) har om bakre och främre regionerna. Goffman kallar det stället som är avgränsat av perceptions- eller varseblivningsbarriärer för region. Han menar att man kan skilja på två viktiga regioner, den främre och den bakre, som vi kan spela våra roller på vid speciella framträdanden. Det finns en region till, utsidan med de utomstående men den har ingen nämnvärd betydelse för det egentliga framträdandet. Den bakre regionen definierar Goffman som ett ställe i direkt anknytning med ett bestämt framträdande där man medvetet bestrider de intryck som man erhållit som respons på sitt framträdande. Goffman exemplifierar detta med kyparen som älskvärt serverar gästen som om hon/han var föremål för speciell uppmärksamhet, medan kyparen väl i köket kan förneka detta genom att kalla gästen "en knöl" och skulle hellre valt att hålla soppan i knäet på densamme. I den bakre regionen kan man skapa sig ett osynligt rum. Vi låter Carl och Daniel beskriva sammanhanget de tar rekreativdroger i;

Carl: Nej, tar man amfetamin ska man antingen ta det helt själv när du går ut och så går du ut helt själv. Om du är i ett kompisgäng där ingen tar amfetamin så tar du inte amfetamin för du vill inte när alla andra går och lägger sig kl. 4 så vill du inte sitta i, eller riskera att sitta i 5 timmar till och vara vaken, man vill liksom hänga på gänget, man vill inte sticka ut, och jag vill inte få alla i min kompiskrets till att ta amfetamin om de inte vill.

/.../ Det har varit väldigt många bitvis stunder då jag absolut inte ens har tänkt på att ta droger i och med att jag inte har umgåtts i de kretsarna. Sen byter man miljö och hamnar i t ex i Barcelona, eller Paris, Frankfurt under en helg, under några veckor och där folk anammat detta beteende då är det mycket roligare för mig att ta för då är man liksom likasinnade. Det värsta är om man liksom, nu har jag tagit amfetamin några gånger med en kompis som heter Bengt som har tagit hasch. Han blir degig, har slutat tala och jag blir bara pratigare och pratigare och stör han, och det funkar liksom inte. Till slut ville jag bara nita den djäveln. Nej! Man får nog passa vad man tar och så ska man ta det tillsammans eller också ska man ta det helt själv och gå ut helt själv.

Det är väldigt viktigt för mig att man ser fräsch ut, är solbränt, man känner sig tvättad och borstad om tänderna, inga jättestora finnar eller blem, eller att man ska springa runt och vara sjuk, jag hatar att vara sjuk, jag tycker det är

trist att vara sjuk. Jag vill inte vara nerdegat, jag vill inte vara såsig, jag vill inte sova bort en enda jävla dag. Det finns ingen dag i världen som du har rätt till att slänga bort i att springa runt och vara bakfull, det är helt fel, helt uppåt väggarna. Du är född i stället för en annan människa, du har tagit en annan människas plats och du ska behandla den med värdighet, det finns inte en dag som du kan slänga bort för att ligga och dega eller vara trött och såsig med fjärkontrollen i ena handen och innanför kalsingen med den andra.

Daniel: Amfetamin, det var ungefär som jag hade väntat mig. Det var samma person som jag är idag, jag hade lättare för att, inte lättare för, det ska jag inte säga, för det var inte exakt samma effekt utan tack vara mig själv, men jag kände inget press, jag var inte beroende av människorna omkring mig för att göra det jag ville göra, utan jag var mig själv och kunde göra det jag ville och hade ganska kul.

När jag ska prestera, när jag vill ha en paus i mitt tänkande. Pausen innebär att jag tänker lika mycket fortfarande men jag kan tänka utan det gör ont. Det och i samband med att jag ska gå ut eller ska till Köpenhamn och vara där ca 10 timmar ... då kommer jag att välja att ta det. En större tillställning när jag verkligen ska prestera kommer jag att välja att ta det.

När det gäller att ta drogen, det är inte direkt inriktat på att denna festen ska jag ta drogen, jag måste lägga in vilken typ av fest det är, om debatter, kan jag klara av det ändå, vilka kommer, hur ser deras situation ut nu, hur ser min situation ut nu, kommer det för mycket tankar.

Goffmans begrepp hjälper oss dela upp sammanhanget för droganvändandet i ett främre och bakre rum. För Carl och Daniel verkar brukandet av amfetamin vara något som sker i den främre regionen, när de går ut för att presentera sig, beroende på vilken fest, vilket kamratumgänge och miljö de befinner sig i. Inte för att fungera bättre utan för att berika. Sammanhanget är också något de vill utöva kontroll över. Låt oss se hur de andra beskriver sammanhanget. ”Det händer framför allt under en techno-fest, så är det gjutit”, menar Bertil som fortsätter med att beskriva ytterligare två andra sammanhang;

Bertil: Vi satt i hans soffa och tittade på tv. Det har hänt för att man gör det när man tar syra. Och så tittade jag, fan är jag helt osnöad, det var nått som kändes fel. Så stängde vi dörren till balkongen, det blev bättre. Ja, filter på sig, det är bra, så blev det ännu bättre och så satte vi oss i stolar vi kunde ha fötterna på för vi bara satt i en soffa, det var bara vi två. Ja, då gick det an. Ja, sen så hämtade vi läsk och folköl och ställde fram och började äta lite godis, så det blev godispapper på bordet, och jag rökte ett par cigaretter. Bästa trippen på länge. Då plötsligt var det rätt, vi släckte i taket också, det var helt fel att ha tänt och bra luft och rent på bordet, så här svalt och skönt, det var helt fel, alltså rätt omgivning är varm, mörk och full av ljud och skräpig.

/.../ Ska man droga och ha sex, så är det E man ska ge sig på, man blir väldigt känslig också. Det blir som om man trycker på handen så blir det en vit prick, det känns så, där har någon rört och så sprider det sig, wow, liksom. Om man tar E och har sex gör man allt annorlunda, då finns det ingen stopp. Man blir djävligt hållbar som kille och det är ju alltid kul och får annorlunda fantasier, experimentlusta. Det är precis som att man har fem saker och de är lite ut över det vanliga. Det är tråkigt att bara ha sex. Om man tar E gör man alla fem saker på en gång, det bara måste hända och det går bra också, det fixar sig. Tre, fyra timmar är ingenting, men då vet man inte om man kanske bara mest legat och kramats i de två timmarna fast man inte tycker man har gjort det. Kommer man, så kommer man, så är det inte mer med det.

Erik: Ja, dels när man är på fest, eller man kan sitta hemma också och lyssna på musik, det är liksom att man får konstanta lyckorus genom kroppen, liksom drrrumm, det går genom hela kroppen och man känner sig ren och djävligt bra, inte så att man får självförtroende och tror att man är bäst i världen utan man mår bra helt enkelt och sen så i och med att jag är konstnär (skratt) så jag har fått väldigt, väldigt mycket nya tankesätt vad gäller skriva och göra musik, måla på, över huvud tagit tycker jag det har öppnat en hel massa dörrar och lösningar på annorlunda vägar att gå helt enkelt som jag kan tillgodogöra mig i vardagen också. Jag tycker att det har gett mig ett nytt perspektiv om man så vill. Det finns minst ett håll till att se på saken ifrån. Innan har man kanske haft tre olika håll som man har kunnat se på en sak, men nu har jag fått ett till ... så jag kan säga. Trippen i sig är ganska viktigt framför allt på syra för då är man helt grymt känslig för alla former av intryck så man vill dels inte ha negativa vibbar om man sitter med fel människor... ja, ... jag vet inte.

Jag trivs här med mitt och det är synd om ni ska klaga på det, i och för sig, det är inte offentligt, det är ingen som kan klaga på det. ... Men, det är ju ingenting som jag skyltar med att jag stoppar i mig saker och ting ... det är definitivt.

Fredrik: Man är så fast i verkligheten så som den är så det känns ofta som så t ex att det är andra människor som gör att du är den du är. Utan andra människor så hade det ju inte varit direkt något liv att leva. /.../ Det skönaste är egentligen att man har någon där ... men att du egentligen inte har kontakt med personen men då är det ändå det, när du känner det här att ... oj då vad var det som hände ... så kan jag ju inte bara sitta där själv, det här är jätte konstigt, då har du nån du kan prata med, så du ser att här sitter en annan som också bara sitter.

/.../ Är vi två stycken eller några stycken så brukar det gärna vara så, det är ju bara när man är som mest förvirrad som man är riktigt så där, sen efteråt brukar man kunna börja prata, det är ju just när man har varit som mest förvirrad som man får de här insikten. Det är mycket det att man får känsla, du ser nånting eller du upplever nånting och då tycker du att du får en viss insikt, oj då så här är det och så vill du prata om det. Men det är mer när du har kommit lite ner, du är fortfarande lite trippat men det är inte nått

märkvärdigt och då vill man sitta hemma hos nån och prata om det eller nåt typ vad man har sett och fått för sig och hänt och så.

När det gäller våra respondenter som använder LSD förlägger de helst bruket i hemmiljön tillsammans med någon eller några kamrater. Det ska inte vara en offentlig miljö utan i en bakre region. Ecstasy kan också användas för speciella situationer för sex, som Bertil beskrev, men även detta är förlagt till en bakre region.

Å andra sidan använder våra respondenter LSD på fester som kan betraktas som en främre region. En annan aspekt kan vara att även betrakta dessa fester som bakre med tanke på deras karaktär. Techno- och ravefester är på ett sätt ”slutna”, inte offentligt annonserade, ofta på ett hemligt ställe och utan tillstånd. Vidare är dessa fester konstruerade för att underlätta upplevelser under ecstasy- och LSD-rus, med speciell musik, minimalistisk och monoton, lasershower samt en geografi, där ett utrymme för ”chill-out” i det närmaste är obligatorisk. Dessutom är inte målet med drogen att framträda, utan att uppleva, vilket leder till att detta sammanhang kan förläggas till den bakre regionen. Även för våra LSD respondenter är det viktigt med kontroll över sammanhanget de använder sin drog i.

Vår respondentgrupp faller då ut i två delar. LSD och ecstasy tas för att framför allt brukas i den bakre regionen där upplevelsen är i centrum. Amfetaminet brukas i den främre, för att kunna presentera sig bättre och förstärka en redan positiv miljö. Rekreationsdroger i främre regionen förstärker miljön till skillnad från den bakre regionen där miljön förstärker upplevelsen.

2.4 Hur bruket organiseras

Droganvändandet hos våra respondenter är kringgärdat av ett helt batteri av regler och system för att göra bruket optimalt samt minimera riskerna eller de negativa konsekvenserna med användandet. De väljer att organisera sitt bruk på flera olika sätt. Vi gör här en genomgång av organiserandet uppdelat efter de huvudområden som vi anser att vi kan urskilja; Tekniska kunskaper, anskaffande av drog, tillfälle för användande, miljö eller omgivning ur fysisk bemärkelse samt ur social, mänsklig aspekt samt drogen i sig själv, såsom kvalitet och kombination.

2.4.1 Inhämtande av kunskap

Flera av våra respondenter förbereder sig noga i sitt användande av droger. De ser noga till att hämta information från olika källor innan intaget sker.

Hans: Förbereder du dig noga?

Fredrik: Ja, ja, det vet jag inte varför men jag måste göra så. Det känns som man har bättre koll på vart man är nånstans då.

Niklas: Var hittar du information nånstans. Var får du fatt på det här du läser?

Fredrik: Kemiböcker står det ju en del i, oftast inte så mycket.

Farmakologiböcker dock, det är där jag hittar det mesta, för det är vad jag anser en objektiv syn, egentligen inte objektiv heller, men det är vad jag anser vara den mest objektiva synen man kan hitta och därför tittar jag där.

Carl: Jag hämtade det mesta (informationen) på Internet. Efter jag har blivit lite äldre har jag alltid kollat exakt vad det är så man vet vad man tar och vad man gör innan man gör det.

Vi kan i intervjuerna se att efter de fått den första impulsen och startat på den process som mynnar ut i ett beslut att ta drog söker flera av våra respondenter kunskap i ämnet. De söker medvetet och strukturerat från olika källor beroende på vad som ligger dem närmast. Studerar de på universitetet och kan tillgodogöra sig litteratur på den nivån kan Universitetsbibliotekets farmakologiska hylla vara en god källa till information. Har de intresse och kunskaper om hur Internet används finns här en rik och i det närmste oändlig källa till information av olika slag. På Internet kan man finna försäljning av preparat, verktyg, böcker, brukarberättelser och tips eller rent vetenskapliga artiklar och recept på syntetiska droger. Inom Internets olika nyhetsgrupper (newsgroups) håller man ofta en hjälpsam och vänskaplig ton gentemot varandra.

På det här sättet får våra respondenter teknisk kunskap om lämplig dosering, intagsmetoder, beskrivningar av effekter och hur man förebygger, eller minimerar obehag av kända bieffekter. För någon kan detta inhämtande av kunskaper framför allt skett på annat sätt.

Erik: Mig personligen så har jag väl mer litat till omdöme än nånting annat och omdömen från personer som jag litar på, hyfsat åtminstone, så på så sätt så fick jag ganska bra koll på vad det var jag gav mig in i första gången när jag gjorde det och så även de andra gångerna liksom. Folk sa till mig hur jag skulle göra, sa till om nånting gick snett och så vidare. Hur ska man annars sälla bland allting som sägs.

2.4.2 Anskaffandet av drogen

Eftersom våra respondenter är väl medveten att drogerna är klassade som narkotika och det är kriminellt såväl att sälja, köpa som att inneha och bruka dem, är själva anskaffandet kringgårdat av en del problem. Nedan beskrivs några av respondenterna syn på anskaffandet och relationerna till sina ”leverantörer”.

Erik: Jag har som man säger, en kran som är lugn, han säljer till två-tre-fyra stycken i Lund och bara till, sån, äldre människor och det är bara att komma hem till dem så visst den biten för mig, att det är olagligt det är jag helt och hållet medveten om, det känns ju inte så för mig att jag sticker ut på stan och letar upp en langare och står och fifflar med pengar, det sköts liksom, snyggt.

Carl: Nån som man kan bli rekommenderat av, men inte gå och ställa sig på plattan eller gå och leta på gatan. I så fall gör man det på dagen och inte på kvällen av nån mörk rastafa, nej det är inte min grej, då är jag hellre utan.

Andreas: Jag har ju kontakter som man kan säga är lite mera kriminella än vad jag är, som inte har så fast förankring i samhället. Jag har ju absolut ingen önskan om att beblanda mig med sådana saker egentligen, alltså som att sälja och sånt.

Bertil: De rör mig inte i ryggen, jag har aldrig riktigt känt såhär, vi gillar varandra jättemycket och du får komma på mitt bröllop, relation med en knarkhandlare, utan de är som de är. Jag har för mycket att förlora på. Nu har jag två jobb och går och pluggar heltid, det går inte att slänga det för att var sjyst mot nån jävla droghandlare utan de får ta det att vi träffas ute.

Våra respondenter beskrivningar visar på ett ganska ”dubbelt” förhållande till sina ”leverantörer”. De beskrivs ofta i ordalag som andas förakt och de framställs som personer som man skall hantera på ett visst sätt och hålla distans till. Samtidigt så är man helt på det klara med att leverantören tar risker i form av upptäckt och straffpåföljder som man själv inte vill ta och därför också har rätt att lägga på en viss ”riskpremie” på priset för drogen. De väljer att köpa av någon de fått rekommenderad av vänner, som inte säljer till alltför många, eller som på hela taget ”sköter det snyggt”. Någon gång händer det dock att man kan hamna i kategorin leverantör själv, för att förenkla hanteringen och säkerställa god kvalitet på varan som köps till gruppen.

Andreas: Det händer ju ofta att jag har köpt av någon som har köpt av någon annan som köpte bara till eget bruk men som köpte till mig också. Är vi ett gäng som ska dit tillsammans är det någon som fixar det. De som har bästa kontakterna, de som har de bästa möjligheterna att göra det.

När de är ett gäng som skall på fest får den som har de bästa kontakterna köpa åt hela gänget. Att man i det läget i juridisk mening är att betrakta som langare rationaliseras bort. Då är personen en av gänget och inte en ”knarkhandlare”, en av dem som tjänar pengar på andras drogbruk. Här ser vi en klar skillnad på juridisk norm och gruppens norm.

2.4.3 Drogens kvalitet

Det hör till sakens natur att en illegal substans inte kan säljas med tillverkarens garantier och innehållsdeklarationer. Detta är ett problem för våra brukare av illegala droger. Hur de hanterar detta beskrivs på lite olika sätt.

Andreas: Det är nästan omöjligt att veta, men man vet ju styrkan på ett ungefär för de kallas olika saker och man vet att de är ur samma parti för det kan komma olika partier och ändå vara samma tryck på dem och olika styrkor, men det är på det viset man håller reda på om det är bra eller inte. Ja, framför allt är LSD den mängden som får plats på ett läskapper. Jag kan säga så att den mängden de kan fylla i den biten papper hade jag kunnat äta med cyankalium, jag hade inte blivit skadat. Det går inte att blanda ut LSD med ett gift då det är så billigt att tillverka. Skulle man blanda ut det med ett gift skulle man inte märka det då det är så små mängder. Det är miljondels gram.

Daniel Ja, det är en bekant som har en bekant som säljer och jag väljer den vägen jag är ganska osäker på, visserligen har man fått erbjudande om att köpa av vilt främmande människor men det kommer jag inte att göra, jag är ganska osäker på det jag får. Jag är inte så van vid det, jag vet inte vilka jag ska undvika, jag vet inte hur jag definierar drogen och amfetamin vet jag till en viss del ... det är en ganska säregen lukt och smak. Man blir säkrare med tiden.

En av de faktorer som kan vålla en del huvudbry eller bekymmer för våra respondenter är hur de kan veta att de får det de köper. Vilken kvalitet drogerna har osv. Även om personerna inte kan vara säkra på drogernas kvalitet har de upparbetat tekniker för att eliminera de största riskerna. Vad gäller LSD så litar man på att samma säljare inom en rimlig tidsperiod kommer att ha ett lager från samma "parti" och man kan då räkna med samma effekt och styrka som vid det tidigare tillfället. Andreas känner sig dessutom relativt trygg i att dosen är så liten på ett "papper" att den knappast kan komma att skada honom även om det vore gift. Daniel som inte använt droger så länge är mer osäker och beskriver hur han sätter sin tilltro till vänners bekanta istället för att ha egna kunskaper. Han undviker därför att köpa av okända. Han känner dock åtminstone igen lukt och smak på amfetamin. Våra respondenter tar inga onödiga risker, utan avstår hellre vid osäkerhet. På så sätt har rekreationsdroger inget egenvärde för dem.

2.4.4 En eller flera

Hur ser då våra respondenter på det här med att blanda droger och hur väljer man att hantera detta? Även här kunde vi urskilja några olika regler eller system utifrån vilket ett eventuellt blandande sker.

Bertil: Jag kombinerar alltid, jag tycker inte om att ta syra utan att röka in den efter några timmar för då trippar man av. Det är jobbigt annars, man blir sjuk i flera dagar. Det har visat sig att det är ganska bra att ta efedrin eller röka lite gräs eller dylikt. Man landar mycket bättre och man kan gå hem och lägga sig utan problem.

Fredrik: Jag tycker det (hasch) är väldigt bra tillsammans med syra för då är det när jag är väldigt pigg och är igång och vill vara lite tröttare på kvällen sen och vill gå och lägga sig eller vill ligga och prata om saker, för det blir det att man uppe ett bra tag, man är ute och går för man vill se en massa saker och uppleva en massa grejer, så blir man rätt trött, men då kan folk oftast inte sova såhär direkt, så kan det vara bra. Annars tycker jag, för mig gör det samma sak. /.../ Ja men egentligen så fyller den (haschet) inte så stor effekt under själva ruset men efteråt så är det trevligt.

En anledning till att blanda in hasch i LSD användandet är att förbättra effekten genom att mildra den annars kraftiga påverkan som sker av drogen. Vi uppfattar det som att man använder hasch i kombination framför allt för att göra avtändningen mildare och lugnare. Man förebygger på det sättet negativa konsekvenser av huvuddrogen. Bertil beskriver dock nedan ett annat motiv till att blanda droger.

Bertil: Det är ett evigt experimenterande tillsammans med kompisar. Det fanns ju en tid i livet då man skulle pröva allt (förutom pulver). Då vill man ju kolla om det kan vara något att ta två ecstasy och ett papper eller äta ett papper och så röka. Men jag vet hur jag blir om jag har ätit syra och jag vet hur jag blir om jag röker så man tänker att en kombination kanske är bra.

Att blanda droger kan också vara ett sätt att söka en ännu bättre eller annorlunda tripp eller effekt. Bertil beskriver under vår intervju att han har upplevt en bra känsla med en drog, en annan fantastisk upplevelse med en annan och ser en möjlighet att kombinera dessa två i en ännu större upplevelse.

Carl markerar att han har som en av sina principer att *inte* blanda droger. Det ställer enligt honom större krav på kunskaper. Eftersom han inte besitter dem blir det här ett sätt att skydda sig från skador eller negativa effekter.

Carl: Jag blandar aldrig droger, jag försöker inte göra det såvida man inte vet vad det är man blandar.

Carl beskriver dock senare hur han vid ett speciellt tillfälle valde att blanda sitt amfetaminrus med alkohol.

Carl: Jag träffade honom på stort gayparty, maffiakille, muskelknutte, jättestor muskelknutte som använder anabola steroider. Han hade druckit en hel liter gin och tonic och var aspackat och så gick han fram till mig och sa, jag vill gå hem med dig och jag sa, att nej att jag kan inte i kväll jag går på amfetamin. Nej det sa jag inte först, jag sa först att nej jag går inte hem med dig, tyvärr en annan kväll, jättegärna. Men han gav sig inte, vi fortsatte att prata och drack och festade /.../sen slutade det med att vi gick hem, och då hade han redan fattat att jag hade tagit amfetamin, men det var inte så djävla farligt ändå. Jag höll i mig sprit som fan på slutet för om man drar i sig mycket sprit med amfetamin så kommer ståndet tillbaka, så planar det ut tycker jag, inte för det är en vanföreställning eller vad det än är, men så gjorde jag och jag tyckte det var helt guddomligt den natten.

Här väljer Carl att ta udden av amfetaminruset med alkohol för att klara av att fungera sexuellt tillsammans med en kille vid ett tillfälle som han ser som alldeles speciellt. Blandningen var inte gjord med avsikt att få en ännu bättre eller annorlunda upplevelse av ruset utan för att, precis som i fallet med LSD/hasch, snarare ta udden av ruset.

2.4.5 Välja tillfälle

I beskrivningarna av användandet av droger framkommer det att val av tillfälle sker med stor omsorg. Det är ofta noga utvalt, planlagt och organiserat.

Fredrik: Jo, jag planerar väldigt gärna, och det gör jag i vanliga fall också. Det är ett stort problem som jag har för det är väldigt mycket jag ska hinna med. Jag planerar alltid min dag och det måste inte alltid bli som jag planerar dock, det kan vara att jag helt plötsligt, nej, nej, men nu ska jag inte göra det, nu gör jag nånting annat! Ibland är det så att man planerar. Ja, just det! Den och den helgen då är man ledig och du precis har haft tenta eller nåt då kan man sitta hemma och ha lite roligt, så på sätt kan man planera jättelångt i förväg, men ibland kan det också vara att man tar det till helgen. Jag har väldigt svårt för att ta det direkt. Om nån skulle komma och säga, vill du ha, så skulle jag vara tvungen att tänka på det. Jag skulle inte klara av att ta det direkt. Det gäller allt. Jag måste bearbeta det först innan jag gör det.

Bertil: Jag har med mig vad jag ska ha. Det händer ganska ofta att man har med sig något papper och sedan har det med sig hem också. ... Det kändes inte naturligt, det behöver inte vara här och nu.

För inte bara Bertil kan planerandet innebära att ruset alls inte blir av och drogen förblir oanvänd. Det förväntade tillfället eller stämningen infann sig aldrig för just den kvällen och då ingår det i strukturen och planen för Bertil att inte ta drogen. Han visar här att han använder drogen i ett visst syfte och att den inte har ett egenvärde i sig själv. Ett annat sätt att planera finner vi i Carls berättelse.

Carl: Jag är väldigt noga med att inte planera mitt drogintag för så fort du börjar planera ditt drogintag, att nu ska jag ta den här drogen och den här helgen så som vi svenskar gör med sprit, att man köper 75:an, nu ska jag dricka den. Man vet att man ska dricka till helgen, det är drogberoende för mig och jag har sagt att jag ska aldrig ta droger två dagar i rad, jag har inte alltid följt det, men jag har alltid sagt det. Jag har följt att inte ta amfetamin eller kokain eller uppåttjack två dagar i rad för då blir jag knäpp i huvudet.

Carl ser själva planeringen av ruset som en del av ett beroende, något han inte har. Därför planerar han inte in ett rus utan han tar det när det känns rätt. Han planerar dock också noga sitt intag, men mer med regler och strukturer kring när han inte skall ta drogen. Exempelvis inte ta ”uppåttjack” två dagar i rad eller att inte planera i förväg, utan att ta när humör och omgivning är ”rätt”. Våra respondenters planerande eller icke-planerande tyder på kontroll över tillfällena då drogen ska användas, som ett mervärde.

2.4.6 Miljöns betydelse

Den fysiska omgivningen är en viktig aspekt i organiserandet av droganvändandet. Något olika för LSD- respektive amfetaminanvändarna. Vi börjar med att se hur man beskriver omgivningens betydelse för ett lyckat LSD-rus.

Bertil: Så satt vi i hans soffa och tittade på tv. Det har hänt för att man gör det när man tar syra. Och så tittade jag, fan är jag helt osnöad, det var nått som kändes fel. Så stängde vi dörren till balkongen, det blev bättre. Ja filter på sig, det är bra, så blev det ännu bättre och så satte vi oss i stolar vi kunde ha fötterna på för vi bara satt i en soffa, det var bara vi två. Ja, då gick det an. Ja, sen så hämtade vi läsk och folköl och ställde fram och började äta lite godis så det blev godispapper på bordet, och jag rökte ett par cigaretter, bästa trippen på länge, då plötsligt var det rätt, vi släkte i taket också, det var helt fel att han tänd och bra luft och rent på bordet, såhär svalt och skönt, det var helt fel, alltså rätt omgivning är varm, mörk och full av ljud och skräpig.

Andreas: Jag var i Turkiet i somras och då snorklade vi jättemycket. Vi trippade lite samtidigt och det var jättehäftigt. Det var inte bara vattenkänsla det var det visuella också. Det är naturen, den är bäst. Det står det också i detta brevet jag har om LSD för nybörjare. Naturen är det som finns naturligt. Allt annat i den miljö vi lever i är något vi själva har konstruerat, naturen har inte vi konstruerat från början. Det är också en mycket större frihet att vara ute, man begränsar sig ganska mycket inomhus. I och för sig missar man musik men det är ju egentligen bara rekreation. Mitt på dagen i solen. Men festerna brukar ju vara på natten så det är på andra hållet. För att göra det som en upplevelse utanför ett raveparty är det trevligast att göra det utomhus i solen med vatten i närheten. Det är underbart att bada. Känslan av att vara viktlos förstärks många gånger.

/.../ Man får koncentrera sig på en grej och det lär man sig men just med musiken, det ska vara minimalistisk som vi kallar det, d v s det ska inte vara för mycket komponenter. Man ska kunna njuta av varenda liten del av musiken. Bas och högt ljud är trevligt! Ljudet är inte en källa som kommer där framifrån, det är det som fyller rummet. Att man känner basen i kroppen gör att man känner låten mer, det är en känsloupplevelse, ett bra tillstånd. Är låten djävligt bra får man känsloreaktion inne i kroppen också.

Fredrik: Framför allt måste man ha alla sina behov tillfredsställda, t ex du behöver nån att prata med, du behöver dricka, man behöver nånting att snaska på, lite såna saker. Det ska inte vara det här, ohh, nu måste jag gå iväg och göra nånting. Det får inte vara såna saker som att du sitter på en stol och börjar känna, ahh, lite ont i ryggen eller jag måste sträcka på mig lite grann, det ska vara det man ska bara ligga. Jag tycker om att sova, jag tycker om att ligga i sängen, det kan vara lite det också.

En central betingelse för ett lyckat rus på LSD, är att välja eller forma miljön så att den passar. Detta kan handla om val av plats i form av vardagsrum, soffa eller om man vill rama in trippen med ett vackert natursceneri eller en viss musik. Det handlar också om att förebygga "irritation" hos brukaren. Irritation under ruset beskriver flera respondenter som något "man hänger upp sig på" och blockerar en positiv upplevelse av ruset. Det verkar som avskärmningen av mängden intryck och fokuserandet på ett förvrängt enstaka sinnesintryck skapar en risk att "fastna på en irriterande detalj under den tripp eller resa som ruset representerar. Ideelt förefaller också olika enskilda sinnesstimuli att vara såsom vatten mot hud, vissa typer av ljus eller musik eller valda synimpulser. Alltsammans valt efter personens sinnesstämning och humör. Om man däremot tittar på våra respondenter som i första hand använder amfetamin så är organiserandet av miljö fortfarande viktigt men inte på samma sätt.

Carl: Tar man amfetamin ska man antingen ta det helt själv när du går ut och så går du ut helt själv men om du är i ett kompisgäng där ingen tar amfetamin så tar du inte amfetamin för du vill inte när alla andra går och lägger sig kl. 4 så vill du inte sitta i, eller riskera att sitta i 5 timmar till och vara vaken, man vill liksom hänga på gänget, man vill inte sticka ut, och jag vill inte få alla i min kompisrets till att ta amfetamin om de inte vill. När jag är riktigt, riktigt glad och lycklig med människor som jag tycker om på nåt ställe som jag vill vara och mår riktigt, riktigt bra, så förstärker man det ännu mer. Så mår man bra också. Och det behöver jag inte alltid göra så fort jag är på ett ställe och nu ska vi gå ut allihopa, nu ska vi verkligen ta droger.

För amfetamin ser vi att ett viktigare fokus ligger på det sociala sammanhanget, festen, och människorna runt omkring. Här är fokus för upplevelsen att förstärka en glad sinnestämning och göra den *ännu* gladare. För en av våra respondenter är det dock mer fråga om att förbereda sig på hur mötet med övriga på festen kommer att bli.

Daniel: När det gäller att ta drogen, det är inte direkt inriktat på att denna festen ska jag ta drogen, jag måste lägga in vilken typ av fest det är, om debatter, kan jag klara av det ändå, vilka kommer, hur ser deras situation ut nu, hur ser min situation ut nu, kommer det för mycket tankar.

Daniel är den av våra respondenter som använder drogen lite i "självmedicinerade" syfte. Han känner att han gärna vill lyssna till sina vänner och diskutera problem när han går ut och då sätter det igång alltför många tankar som gör att "det gör ont". Amfetaminet hjälper honom att klara detta. Även LSD har en social aspekt att tänka på och planera in inför ruset.

Fredrik: Det skönaste är egentligen att man har någon där men att du egentligen inte har kontakt med personen men då är det ändå det, när du känner det här att oj då vad var det som hände så kan jag ju inte bara sitta, det här är jätte konstigt, då har du nån du kan prata med, så du ser att här sitter en annan som också bara sitter. /.../ Efteråt brukar man kunna börja prata, det är ju just när man har varit som mest förvirrad som man får de här insikten. Det är mycket det att man får känsla, du ser nånting eller du upplever nånting och då tycker du att du får en viss insikt, oj då så här är det och så vill du prata om det. Men det är mer när du har kommit lite ner, du är fortfarande lite trippat men det är inte nått märkvärdigt och då ska man sitta hemma hos nån och prata om det eller nåt typ vad man har sett och fått för sig och hänt och så. /.../ Ja, ha, dem jag umgås mest med är egentligen såna som, några av dem har provat, de har egentligen aldrig börjat, utan de har provat ett par tre, fyra gånger eller nånting och sen har de slutat. Det är dem jag har mest kontakt med. Det är ju samtidigt det att de har inte lust att skoja till det såhär lite grann.

Andreas: Är man erfaren kan man göra det som en resa in i sig själv men det är väldigt frustrerande för man har ingen att kommunicera med och berätta om vad man ser. Dessutom har man ingen återupplevelse efteråt. Man kan inte prata om det. En tripp är sig aldrig lik, det händer aldrig samma saker. Man kan välja vägar. I bland kan det bli en intelligent tripp och ibland kan det bli en flippegrej bara.

Även under LSD ruset är andra människor viktiga. Att ha en social kontext i en så introvert upplevelse som ett rus på LSD kan förefalla paradoxalt, men flera av respondenterna beskriver vikten av det ur två vinklar, som säkerhet, om man skulle må dåligt eller behöva "stöd" under trippen, dels för att ha någon att dela upplevelsen med. Att dela berättelser om vad man sett och upplevt. Det är också under det delandet som drogen blir en signifikant symbol för de inblandade. Det blir en delad upplevelse och något som bygger en gemenskap och en känsla av samhörighet. Det blir en del av den gemensamma historien. Även hos LSD brukaren kan man se problem ibland med omgivningen med avseende på de närvarande personerna.

Fredrik: Det är väldigt farligt att vara i närheten av för mycket folk då men det är väldigt intressant för man tänker väldigt mycket och man är väldigt öppen för ... om nån säger nånting till dig så kan du nästan förstå allting, eller du kan tänka ja, ja jag förstår ungefär vad du menar och då kan de råka säga de sjukaste sakerna till dig och du kan samtidigt ... få en viss ... jag vet inte riktigt ... det är ungefär som så, man vet egentligen ingenting för man kan aldrig bensäkert säga så, att ifall nån säger så ja men det och det och det det hände där, så kan jag inte säga, nej det gjorde det inte och i och med att man känner att egentligen kan du aldrig säga att du vet nånting så det är väldigt intressanta saker, den finns där väldigt starkt, du har svårt.

För Fredrik kan det också vara svårt att vara för nära för mycket folk. Han förklarar att han tänker så mycket under ruset att han kan förstå och sätta sig in i nästan vems berättelse som helst. Han blir i det läget mycket ”inkännande” och upplever sårbarhet.

Organiserandet av användandet av rekreationsdroger har regler som verkar vara giltiga för flera av respondenterna varav en del personliga ställningstaganden. Under en period av vårt rapportskrivande funderade vi på att ha ”Rekreationsdroger – en del av en organiserad helhet” som titel (se bilaga 3. Bild 3. Carl). Vi har spekulerat en del kring huruvida respondenternas förmåga att planera och sätta gränser för sig själv är en av de salutogena faktorer som gör att de lyckas med att undgå alltför negativa konsekvenser av sitt bruk. I varje fall för närvarande.

Organiserandet ligger på många olika plan. Våra respondenter organiserar och planerar ofta tillfället då de skall ta drogen. Väljer tid och kontext. Väljer drog eller blandning av droger. Omgivningens beskaffenhet är central, framför allt för personerna som brukar LSD, men även för amfetaminanvändarna.

2.5 Upplevelse av ruset

Hur upplever då våra personer sina rus? Återigen låter vi våra personer framträda i ganska långa citat för att bidra till bättre förståelse. Vi låter Carl och Daniel beskriva sina upplevelser av amfetamin först;

Carl: Ja, när jag testade amfetamin mådde jag alldeles utmärkt, det gick skitbra i skolan och allting gick jättebra och jag tänkte bara, glad var jag under tiden, jag mådde jättefint. Jag var vacker, jag hade pojkar på bögdiskon, jag levde ett sprillans liv både i Spanien och här hemma och jag tänkte nu jädrans, varför inte, varför inte och det gick jättebra. ... Det förstärkte en redan glad miljö. ... Det bara förstärkte min glädhet. Du blir pigg, du blir dansig och pratig som fan. Jag blir pratig, torr i munnen kanske. Jag vet inte om det är av drogen eller det är för att jag pratar så mycket. Jag tyckte det var underbart första gången och jag tycker det fortfarande.

Daniel: Amfetamin sparkar mig i rätt riktning hitta fler perspektiv tycker jag. Det gjorde att allting kom på en gång och då gjorde det inte ont. Det är en ganska skön effekt för jag kände att äntligen kan jag tänka klart fast jag tänker i tio olika etager och ser tio olika aspekter på vad jag tar samtidigt. Det är den effekten jag vill uppnå och visst är amfetamin kul! Men hallucinogener är inte för mig. Samtidigt så ... är de här tankarna jag normalt tänker. Amfetamin framhäver samtidigt som det förstärker, samtidigt som det öppnar upp, alla faserna efter varandra.

Carl och Daniel beskriver sina upplevelser av amfetamin som ett förstärkande av deras egna känslor, deras miljö och ett sätt att vidga vyerna. De har även ingredienser av framgång med jaget i centrum, vilket på så sätt kan jämföras med "Det framgångsrika ruset" hos Norell och Törnquist (1995). Upplevelse som adderas till deras sinnesstämning, något som ger ökat värde till företeelsen, ett mervärde. För att beskriva det med gastronomiska termer. När man steker kantareller använder man vitpeppar för att förhöja smaken. Vitpepparn i sig själv kan aldrig ersätta kantarellerna, utan endast "slå följe". Förhöjning av kantarellsmaken kan även ske med smör och lök. "Knark är inget liv, snarare en krydda", som Bertil uttrycker det. Vi låter de andra personerna beskriva sina LSD upplevelser;

Andreas: Man får en dimensionskänsla. Man får en pirrig känsla i kroppen, man mår bra av det - adrenalin brusar ut i kroppen, man får en väldig energi. Den hallucinogena effekten är att ljus kan bli lite starkare, mycket vackrare. Man känner också mycket värme gentemot andra människor, känner sig mycket öppen ... man blir väldigt mysig. Det blir ofta så att om man lyssnar på musiken blir det biograf på ögonlocket och om man blundar kan man leka. Är det lyckligt blir det ljusare och med mönster, men man kan också börja se konstiga grejer. Man kan leka med det rätt länge och vända det till lyckliga grejer. Det är kanske egentligen bara en föreställning, jag vet inte. Jag försöker hitta en förklaring till varför det blir på det viset. Man kan koppla ihop det med selektiv perception, att man tar bort sin förförståelse, vad man tror det handlar om, man har en förförståelse att rätt ska se ut på ett visst sätt när man ser nånting som är rätt. Det kanske tar bort sådana grejer. Därför blir det förstärkt.

/.../ En gång när jag satt på min flickväns balkong kollade jag på himlen. Jag lyckas alltid se en sort astekiska mayamönster i sten och överallt. Då fick jag se mönster på himlen som var klarrosa, klarblå som kastades kors och tvärs över himlen och byggdes ihop till ett mönster som till slut sammanstrålade i en punkt och ur den punkten kom en drake ner över himlen mot mig.

Ta känslan som när man står och dansar och är riktigt trippat då är det precis som att vara viktlös, det behövs inga krafter, det går av sig själv. Man styr kroppen och får väldig bra kontroll på sina kroppsliga funktioner ... Inte riktigt ha kontroll. Jag menar mera som att ligga i vatten. Man flyter inte riktigt men ens tyngdkraft minskar betydligt. Jag upplever lugn ... det är skönt ... rekreation. Sitta på en stol eller ligga på marken, om man inte ligger

på ett berg av duntäcken, det är alltid hårt, då man har en kraft som drar en ner mot jorden. I vatten är man ombäddat av något ”mjukt”, man lyfts upp.

/.../ De grejer man kan framkalla genom att tillsätta något till sin kropp kan man ju egentligen framkalla själv. Eftersom vi har kommit så långt i vår utveckling kan vi inte det längre, men behöver droger för att uppleva det. Men man kan träna upp sig rent psykiskt och fysiskt så att man kan framföra t ex en balett helt perfekt. Så man har perfekt kännedom om sig själv. Upplevelser som kommer, kommer. Man kan tänka runt i banor och kanske förändra lite vad man ser. Man ser kanske något negativt som man inte kan påverka kan man kanske gå in i musiken igen och hitta tillbaka till något som är skitbra, då blir allting jättebra igen.

Hans: Musiken är ett slags orienteringsmoment, kompass?

Andreas: Ja det kan man säga.

Bertil: Känslan man är ute efter är ... det är tråkigare att vara utan ... allt förstärks extremt mycket så det blir helt annorlunda, man går in i sin LSD-värld. Du vet sådana psykedeliska bilder, det finns en anledning till att man ritar dem som man gör, något händer med ögonen så att man verkligen åker i tunnlar och går omkring. Man pratar inte och tänker inte mycket. Man får en insikt.

Erik: Ja, musiken blev ju liksom helt sjudimensionell med en gång och bara jag blundade hade jag musiken som mönster i huvudet, det var verkligen, sådär det låter fånigt, men det var ”the tripp”, jag trodde inte att det verkligen skulle vara så, men det var så, man såg saker. Inte när jag öppnade ögonen, jag hade inga hallisar direkt, men när jag blundade kunde jag frammana dem. Det tyckte jag var trevligt. Det är liksom att känslan tar tag i en, blandar runt det lite och sätter tillbaks det på plats igen.

William Gibsons böcker, känner ni till honom, han som en gång för många år sen myntade begreppen cyberspace. Han har skrivit en massa kul böcker i ämnet och pratar mycket om framtida datorer, en matris, där man kopplar in sig och allting är liksom trevligt, holografiskt, och man ser sig om i miljöer mer eller mindre, ja virtual reality, det är så lätt att tänka så här, när man har tagit en tripp, funderat lite på det som jag har gjort.

Fredrik: Egentligen är det nöjet. Men det är ungefär som semestrar, att det är nånting du lever på efteråt, du har väldigt kul under tiden du är där men oftast får du nån form av insikt om nånting under tiden du är där. Det är både och, det är liksom roligt men samtidigt får du nånting annat då.

Det är ungefär som att man stannar vid en väg och bara tittar på en solnedgång, som man tycker är vackert. Bara det att i detta fallet så är det förenad med mycket mer känslor. Man kan riktigt känna hur det, med musik, du kan ju riktigt känna musiken. Det är just det att det är verkligt men överkligt eller tvärtom. Ihop med det här att kontrollera grejen. Det är det man upplever, det är det som är så himla trevligt.

/.../ Jag har fått en viss upplevelse, tycker att man styrs innerst inne av drifter och på sätt att alla är egoistiska egentligen. Det behöver inte betyda elak men alla styrs egentligen av ett enda ego, det är sånt jag tycker jag har fått bekräftat för mig själv genom trippen för då har man suttit och tittat just på hur folk betar sig och så är det just det här, nån säger t ex till dig nånting, så är det som i Terminatorfilmen ungefär, att det kommer upp, fast i huvudet ser du så här, vad kan du säga, du kan säga: hej hur mår du! Du kan sitta så, nej men jag väljer den där säger, hej, hej! Så säger han nånting till dig. Du kan nästan se i huvudet ... där kom det ordet ... det plockar vi in i det här facket och det betyder sånt ... och så helt plötsligt, nej, nej ... om han hade sagt det med lite annorlunda betoning, vilket han kanske gjorde då är det kanske en dålig sak ... eller såhär, så sitter du och funderar väldigt mycket, det är ungefär som att ha en annan person som sitter bredvid dig själv och tittar i dig själv hela tiden. På så sätt låter man kanske lite trögtänkt, men det går bara lite sakta.

/.../ Det som är det farligaste av allt är att man mår som bäst när man får de intressantaste upplevelser, när man känner att nu är det nästan för mycket, att det händer saker överallt hit och dit och du känner att snart klarar du inte mer, att det blir för mycket, att du är på väg att tappa bort dig själv, det är då du mår som bäst, eller du kanske inte mår som bäst men du får den intressantaste upplevelsen då. Man har ju då lärt sig att man måste passa sig för att när det blir för starkt, det får inte bli för mycket

När det gäller Andreas, Bertils, Eriks och Fredriks beskrivningar av sitt rus vill vi knyta an till Asplunds (1983) begrepp tid och rum för en annorlunda aspekt. Vi är rumsligt belägna i Sverige, en del av ett Europa som inte längre kan delas upp i ”öst” och ”väst” och där den forna muren inte bara höll människor ifrån att ta sig över till väst utan även dess kultur och religion. Påverkan från det Bysantinska riket hittar nya resonanslådor i väst (Argullol & Trías 1993). Det ortodoxa bysantinska arvet omfattar människans mystiska möte med Gud, till skillnad från det protestantiska och det katolska. ”Denna frågan kan tyckas vara av liten betydelse bortsett från teologiska kontroverser av rent akademisk karaktär, men så är det inte. Den är grunden till mentalitet som bestämmer människans sätt att vara, leva, handla och tänka” (ibid sid 17).

De ”mystiska mötena” med Gud i hela vår omgivning kan vara en annan aspekt på samma upplevelse som våra respondenter har av sitt LDS-rus. De beskriver sina upplevelser som visuella fenomen där de går in i en annan dimension med färger, mönster, matriser, insikter samtidigt med positiva och befriande känslor, t.ex. av att vara viktlös. De kan styra sina upplevelser, nästan ett regisserande, bl.a. genom att öppna och sluta sina ögonlock och genom musiken som ett fyrtorn, för att återföra dem dit de vill. Det är ”trippar”, semesterresor, som de kan samtala om senare - upplevelser med värde i sig själv.

Utifrån denna analys av rusupplevelsorna verkar de falla isär i två grupper. För våra respondenter som använder amfetamin används rekreationsdrogerna som en förstärkning av ett befintligt stämningsläge, ett mervärde, medan våra respondenter som använder LSD använder drogerna i syfte att tillskapa en egen speciell upplevelse, ett egenvärde.

2.6 Nackdelar

Att använda droger medför alltid oönskade bieffekter vare sig det gäller mildare legala droger som kaffe (hjärklappning, huvudvärk) eller den tyngre legala drogen alkohol (baksmälla, illamående och huvudvärk). Våra respondenter har redan nämnt några negativa upplevelser relaterade till sitt bruk av droger. Vi har i intervjuarbetet också specifikt frågat efter negativa upplevelser eller effekter som de sätter i förbindelse med droganvändandet. Några av svaren följer här. Vi inleder med några akuta problem- eller obehagsupplevelser under inverkan av drogen.

Andreas: Jag kan inte säga att jag har haft några direkta dåliga upplevelser, det värsta som har hänt mig är att en gång när jag stod och tvättade händerna blev det brunt och konstigt och jag tänkte, vad fan är det som händer. Det blev lite för mycket. När jag gick ut från toaletten försvann det igen.

Daniel: Jag kom till diskoteket (efter att ha rökt marijuana) och märkte att jag blev väldigt illamående, började hyperventilera, kräkte lite. Låg i knät på nån annan där och var totalt förstört. Jag låg i flera timmar och hyperventilerade och kräktes om vartannat. Jag tjöt som ett djur. En känslomässig urladdning, mer eller mindre.

/.../ Med LSD släppte alla barriärarna och allting kom över mig på en gång och det var en icke önskvärd effekt men det gjorde ju samtidigt att jag förstod det jag ville förstå ganska snabbt. /.../ Effekten jag såg var att jag fick alla sidorna samtidigt. Som tillfällig schizofreni, jag såg utan för mig själv vad för effekt det gav. /.../ jag fick panikångest samtidigt som musklerna drog ihop sig så jag smajlade när de satt och berättade de och det var ju förkastligt av mig att jag satt och smajlade när de satt och berättade om ett trauma, /.../ jag kände mig fruktansvärd dum, jag kände att jag gick tillbaka till stenåldern i min tankeverksamhet, ville bara komma ur det samtidigt som, fortfarande var det, att en person höll upp min egen person medans den andra flöt loss så det var ett analytisk perspektiv hela tiden, och just då när jag tog det hade jag svårt att hålla isär det ... och försökte dra mig ur det. /.../ Jag har fortfarande repressalier efter det. Jag fick ett återfall två veckor senare med panikångest, muskelsmärter, ingen känsla i hela armen.

Andreas: ... trippar man riktigt ordentligt på en fest klarar man inte av att kommunicera med så mycket människor som man känner, de fattar inte vad

man säger och man fattar inte allt vad de säger. /.../ Möjligtvis att man gör av med pengar. När man har tagit amfetamin eller ecstasy tror jag säkert att man framför allt röker mycket mer. Man röker i vanliga fall två paket på en fest. Sen har man väldigt lätt för att bli lite irrationell genom att tänka, ... fan jag har 200 spänn, ... jag köper en ecstasy till, det kan bli bättre. Den situationen har man varit i, men det är länge sen. Men jag skulle inte vara så irrationell så att jag skulle göra något dumt, alltså rent omoraliskt mot mig själv.

Andreas beskriver rena hallucinationer som i och för sig inte upplevts som skrämmande därför att han insåg att det var en hallucination. Daniel som blev direkt fysiskt och psykiskt illamående av att ha rökt hasch och senare vid ett annat tillfälle mådde ännu sämre på en dos LSD. Andreas beskriver förlust av sin talförmåga och förlust av omdöme i att spendera pengar eller att röka för mycket. De akuta problemen kan vara små och stora. Att se andra drogade i olika situationer fungerar som en påminnelse till då de själv var i samma situation och på samma drog.

Andreas: Det är klart att man ångrar man tagit droger i vissa situationer eller olika mängder och sådana grejer, det ångrar man ju klart i efterhand, som Kalle och jag diskuterade här om dagen när vi hade vår /.../ intensivaste period hösten -96, så går man ju och funderar för man ser de människor som är nya på det nu, och man tycker de är skitdryga och sånt, de har tagit amfetamin och snackar som satan. De är inte lugna, de är så jävla stirriga, vi kallar dem för snabba människor. Så börjar man funderar, usch för helvete tänk om vi bar oss åt på det viset.

Bertil har börjat märka mer långsiktig påverkan med avseende på känsloliv och mental kapacitet.

Bertil Nej, om min flickvän skulle göra slut skulle jag säga det var tråkigt, och om man ser krig på TV, det är hemsk men det är inte som innan syra och E kom in i livet. Då kunde man tycka att, VAD HEMSKT, stackars dom. Det är bara liksom att det händer något tråkigt för den människan, men ja, ja. Det är ju nästan ett problem, eller det är ett problem, men jag tycker inte att jag har tid att engagera mig i folk eller att det händer hemska saker.

Hans: Men igår var du glad när dina kompisar engagerade sig i dig när din flickvän precis gjort slut?

Bertil: Jo, jo. Men det var ju inte så att jag satt och grät och att de satt och höll mig i handen. Det var mer manlig samvaro, inget tjafs och sånt. /.../ Innan kunde jag ta en bok och fatta vad som stod efter att ha läst den men nu blir jag trött plus att det är lite deppigt. Jag har ingen kontakt med mina föräldrar, så det är ingen som hör av sig och undrar hur det är, inte med syrran heller. Jag tycker man borde bry sig. Men det är någon form av avtrubning. Det är inte lite man har blivit avtrubbat, det är rätt häftigt faktiskt.

Bertil är också den i vår undersökning som har den längsta ”drogkarriären” bakom sig. Han började med ecstasy som 16-åring och är idag 25 och tar huvudsakligen LSD. Erik och Carl berättar om perioder av överkonsumtion.

Erik: Eh, jaa, jag skulle ljuga om jag sa nånting annat. Jag har väl haft en två tillfällen sådär då jag har känt. En var när jag hade suttit i princip och spelat TV-spel i två veckor och inte gjort nånting annat så där, då tänkte jag, nej för fan det är konstigt och, men jag har aldrig mått dåligt på att jag har snedtrippat nångång på syra eller på röka, däremot har jag sett mig själv i situationer som jag har tyckt har varit väldigt, väldigt olustiga när jag har sett mig själv klart utifrån. Man sitter kanske på en efterfest några timmar och där ligger liksom ett gäng utslagna människor som alla är upptagna med att diskutera nya sätt att röka hasch. Då har jag haft det dåligt med det.

Carl: Jag har varit riktigt, riktigt nerdrogad i perioder.

Niklas: På vilket sätt ser du det som ett problem?

Carl: När man själv kommer i närheten, när man börjar sätta upp att jag ska ta i denna helgen, jag ska ta på fredagen, och så ska jag ta på söndagen och så fortsätter man kanske på tisdagen och så drar man fram det och man ska liksom planera in hur det ska vara, om man står och hänger på morgonen på måndagen och man ska ha sitt amfetamin, om man ska ... man kommer inte ifrån det, man är helt jävla fast. Nu har jag inte varit så nära som många andra människor men jag känner mig själv eftersom jag alltid har velat ha sådan snorkoll på min hälsa och hygien att nu djävlar får du passa dig. Då har det vänt helt och så har jag gått ifrån det. Först nu tror jag, vid 24 års ålder, att jag har något så när koll på det.

Överkonsumtion med konsekvenser som perioder av passivitet eller inaktivitet eller känslan av att de är nära eller kanske inne i en period där de inte är den som helt har kommandot över drogen skrämmer såväl Erik som Carl och har fungerat som ”varningsklockor”. Carl beskriver också andra nackdelar med droger.

Carl Kärleksdrog är ju inte amfetamin i och med att du tappar stånd och inte hasch heller i och med att du blir så jävla ful, det är ju ingen som vill ha dig om du är helt nerdrogad på hasch med stora konstiga rödglödgade ögon, jag får ögonlock tunga som sten. Det sätter sig häruppe först, sedan börjar det trycka, till sist slutar jag tala och sittar tyst, om jag börjar tala så trillar jag och fnittrar. /.../ Det (amfetamin) är mycket lättare att överdosera än vad det är med öl t ex. Du håller i dig, sedan kräkar du upp det och så mår du bra. Det är ju farligare med knark, mycket farligare. /.../ Jag har ju alltid antihistamin med mig. Starka antihistaminer om det skulle bli för mycket, och jag slutar andas eller blodkärnen drar ihop sig, eller vad det än är /.../

Carl har en förebyggande säkerhetsdetalj med sig när han tar amfetaminer. Han vet att

antihistaminer kan hjälpa honom ur en del fysiska akuta problemtillstånd. Fredrik beskriver en god vän med tyngre problem.

Fredrik: Jag har en kompis, han har tagit för mycket amfetamin, och det har han fått höra också. .. han blir väldigt jobbig ... när han tar sånt, han pratar hela tiden, non stop. Honom har man varit på mycket, det är nästan så man har varit arg på honom och sagt, kan du inte lägga ner vi pallar inte med att du håller på såhär hela tiden, men han har ändå inte slutat. Jag har allt ofta träffat honom, men jag träffar honom inte lika mycket nu /.../ Jag tycker fortfarande om honom det är bara att han är väldigt jobbig när han är påverkat. /.../ Egentligen alla är förtjänta av är då absolut frihet, men jag kan ju inte gå till mina kompisar och säga, du får sluta, du får inte göra så. Jag kan säga, man säger t ex: du, det börjar bli lite mycket nu, med antydning till att du borde nog lugna ner dig lite, men oftast har det inte varit så att personen är egentligen är omedvetna att de har hållit på för mycket. 'Ja, ja jag försöker skära ner!'

Att använda droger har alltid en baksida och innebär en del risker och bieffekter. Några större och mer uppenbara, andra mer smygande och okända. Alla våra respondenter bedömer sig som friska och välfungerande och med förmåga att ha kontroll över sitt rekreationella drogbruk. Några av problempisoderna ser de som lärorika erfarenheter och har tagit vara på dem när det gäller framtida sätt att hantera sitt bruk. Vi undrar dock spontant huruvida några av de beskrivna problemen kan visa sig komma att vara "embryon" till allvarligare problem. Utvecklingen är som allt beroende på hur väl personerna och omgivningen lyckas att hantera vad som kommer i deras väg.

2.7 Funktionen av rekreationsdroger

Låt oss avslutningsvis se vad våra respondenter säger om funktionen av att bruka rekreationsdroger.

Andreas: Jag går ju på raveparty för musikens skull och kan lätt gå på fester utan droger. Jag gör det för att det blir en extra upplevelse, inte för att jag ska orka dansa. Jag tar droger i lagom doser. ... För mig är det nog inne på rekreationsområdet och det är så klart en rekreation och det är kanske den största biten. Men för mig finns också en sinnesutvidgande del också. Om man ser till att ta droger på fester så handlar det ju mest om en rekreationsgrej där musiken blir en annan grej, eller den blir större. /.../ De här grejerna tidsbegreppet, fyrkantigheten och sådana där grejer, det är representationer för systemet. Människan är ju organiserande i sig, så jag menar man kommer ju aldrig att komma ifrån systemet tror jag, men som jag tror, en harmonisk framtid för mig är en harmoni mellan system och livsvärde. Jag vet inte, man kan nog säga så, om man hårdrar det, så är trippen en representation för livsvärden, det är en upplevelse utanför systemet.

Bertil: Det är ju för att må bra av den, fast det inte låter så, men det är ju det. Samt att man på något vis behöver det ibland, bara att försvinna in i rymden. Drogen är nånting som går in i livet såhär och nu gör jag en pendelrörelse med handen, med jämna mellanrum i livet helt enkelt. Nu ska jag på fest och så går jag på fest och så kanske jag tar med mig en syra och så kanske jag går hem utan att ha tagit den för det blev inte så. Eller så tar jag den för att jag tänker nu vill jag bli hög och så blir jag det. Nån djupare mening finns det säkert men det har jag inte tänkt på så, utan det är bara när jag roar mig så gör jag det. Eller om man sitter hemma och har tråkigt så kan det bli det sociala om man röker lite gräs. ... Men jag använder drog utifrån mitt liv som det gestalter sig

Carl: För att förstärka en redan glad känsla. Att du blir ännu gladare, ännu mer pilmarisk, ännu mer djävlig, ännu mer rolig, ännu mer gladare, ännu mer sällskaplig, ännu mer pratig och kanske stärker självförtroendet, kanske man blir vackrare, som om jag skulle behöva det. Samma sak som en flaska Dom Perignon, samma sak som en god öl. Det finns jätte många goda njutningsmedel och jag tror man bäst kan beskriva det genom att göra en liknelse med samma njutningsmedel. ... Det ger mig inget mer än något annat njutningsmedel heller. Jag tror att man får en andra självinsikt, en andra syn på saker med droger. Jag säger inte att den är bra eller dålig jag säger bara, jag tror att det stämmer.

Daniel: När det gäller utelivet är jag ganska inne på att ha kul de dagarna eller gångerna jag tar ut, och det är alltid för att ha kul, väldigt kul. Det är väldigt sällan jag går ut så.

Erik: För mig tycker jag, rätt använd, så är det toppen, jag mår bra, jag får saker gjort, jag sitter inte hemma och är hög som sagt, eller sitter och tittar på tv, film eller framför TV-spel, utan jag gör saker, fixar i lägenheten, målar, gör musik eller ja vad fan som helst egentligen. Jag får lust att göra saker. ... Jo! en bra arbetsvecka då jag har gjort en jäkla massa, legat i, jobbat bra idag på jobbet, gjort vettiga grejer på fritiden och så där, på fredagen kommer hem och bara tar en splif (haschigarett) och bara låter veckan gå genom kroppen och sen så tar en dusch, det är det ideala tillfället för mig, sen finns det fler också, men det var det som kom.

Fredrik: Egentligen är det nöjet. Men det är ungefär som semestrar, att det är nånting du lever på efteråt, du har väldigt kul under tiden du är där men oftast får du nån form av insikt om nånting under tiden du är där. Det är både ock, det är liksom roligt men samtidigt får du nånting annat då. ... Om man nån gång verkligen hade kunnat se världen från någon annans ögon, för att se nånting på det sättet som man ser det ... måste du vara den personen för som babies i livmodern tar du intryck och du fortsätter ta intryck genom hela livet så att färgen brun har en viss betydelse för en person och den finns inte samma betydelse hos någon annan. Du kan egentligen aldrig titta på nångonting och uppleva samma sak likadant. Alla upplever allting på ett helt

eget sätt. Det är samma med trippen, att uppleva allting på ditt eget sätt. Men alla har upplevt saker liknande antar jag, men det är ändå, tror jag, är det en väldigt personlig sak. Precis som ens sätt att se på världen är väldigt personligt. ... Det är en sån insikt som jag har fått via syran och när man sitter och tittar på saker och tänker på grejer tänker man, fan! vad det stämmer bra, det är äckligt tänker man så. Det här är jävla vilken sån grej, det är en sån hel "Heureka"-upplevelse och det är skitfräckt tycker jag.

Innan vi ger oss i kast med intervjuerna är det en sak som bör nämnas det s.k. "Thomas teoremet". W I Thomas menade att: "Om människor definierar en situation som verklig, så blir den det till sina konsekvenser" (Berg et al 1975 sid 26). Det är därför viktigt att undersöka de definitioner av den social verkligheten som är gemensamma för många människor. Människors gemensamma tolkning och/eller definition av situationen påverkar dem att följa dessa och i och med att människor gör det så förstärker de dessa tolkningar. De gemensamma tolkningarna bygger i sin tur upp och befäster sociala realiteter som kan både institutionaliseras och materialiseras. När detta sker blir de viktiga påverkansfaktorer för människors livsmiljö.

Vi kan utifrån intervjuerna se att våra respondenter definierar sitt bruk av rekreationsdroger som en rekreation i syfte att ha kul, roa sig, skapa insikt, förståelse och vara sociala. På så sätt blir detta verkligt för dem och gör att de mår bra i sina andra livsgärningar, som är skilda från rekreationen och en förutsättning för den. För de respondenter som använder LSD har rekreationen ibland ett inslag av ett sinnesutvidgande, att bege sig utanför "systemet" och att återupprätta livsvärlden.

2.8 Sammanfattning

Vi har i vår undersökning funnit att våra respondenter varit en del av ett socialt och kulturellt sammanhang där droger används innan de själva prövar rekreationsdrogen, ofta som ett medvetet och planerat val. Detta möte leder inte med nödvändighet till att de ska pröva andra droger utan de använder de droger som de upplever passar deras personlighet och för att få de effekter de är ute efter. Hänsyn tas också av brukaren till social kontext. En socialisering under uppväxten till att vara nyfiken, kritisk och ta ansvar för sig själv kan underlätta för respondenterna att börja bruka rekreationsdrogen. Användandet av rekreationsdroger, ofta förknippad med musik, mode och ett gemensamt värdesystem, innebär inte en identitet som droganvändare utan förstärker den identitet de har.

Respondenterna som använder amfetamin gör detta för att förstärka en redan positiv stämning, i ett främre rum där de ska presentera sig och agera. Personerna som brukar LSD gör detta med upplevelsen i centrum, i det bakre rummet, skilt från offentligheten. Bruket är

organiserat vilket visar sig i att våra respondenter skaffar sig kunskap om drogerna, deras kvalitet, inköpsvägar och hur de ska kombinera dessa. Organiserandet innebär även planering av tillfällen och miljöer. Brukandet av rekreationsdroger kan ses som ”en del av en organiserad helhet”.

Upplevelsen av ruset delar vi upp efter respondenternas val av droger. För de personer som använder amfetamin kan upplevelserna av ruset beskrivas som ett mervärde, något som förstärker den positiva upplevelsen. För de personerna som brukar LSD har upplevelserna mer karaktären av ett egenvärde, i ruset, ”trippen”, erhåller de insikter och vidgar sina sinnen. Några av våra respondenter har haft negativa upplevelser av en eller flera droger, men flertalet av dem som har upplevt problemsituationer har sett dem som lärorika erfarenheter i sitt kontrollerade och behärskade bruk av rekreationsdroger. Ett bruk som fyller funktionen av rekreation i förhållande till personernas fungerande och integrerade social situation. Rekreationsdrogerna har i våra respondents liv inget egenvärde, något de måste ha, utan har karaktären av ett mervärde, något som berikar deras liv.

På så sätt kan vi se att rekreationsdroger har ett mervärde i våra socialt integrerade personers liv, inget egenvärde i sig själv. Funktionen av den rekreationsdrog de valt kan ha ett mervärde eller egenvärde beroende på vilken effekt de vill uppnå. De kan antingen uppnå förstärkning eller insikt och dessa effekter uppnår de på lämpliga arenor, nämligen den bakre avskilda regionen eller den främre synliga regionen.

3 Slutdiskussion

Då vi lever i ett post-industriellt samhälle (Bell 1974) är det kanske så att vi utvecklar en drogkultur som passar det kommande samhället och dess sociala puls. Vi upplever att något nytt sker, att vi är i en brytning där det inte finns ord för de nya beteenden, strukturer och trender som växer fram. Kan det vara det antydda, den konkurrerande motsägelsen (Lyttkens 1993) vi nämnde i vår inledning? Nu introduceras nya droger som den vuxna generationen inte har använt. Vissa andra droger som funnits, men ”refuserats” av tidigare generationer, introduceras åter. Kanske håller vi på att inskolas till ett nytt drogbruksmönster som skall passa det nya samhället, eftersom även socialt integrerade människor tar upp de nya drogerna och de nya drogsmönster som introducerats i samhället (Andersson 1992)?

Är det vår tids uppskruvade dramaturgi (Goffman 1995) som skapar underlag för en livsstil med ett högre ”yttre tempo”, där vårt normala känslomässiga tempo behöver ”justeras”? En livsstil som betonar det individuella hos människan, vilken i allt högre grad kräver förnyelse

och upplevelser. Basal trygghet i form av husrum och försörjning är så självklar, att tillskapandet av detta inte längre står högst på den personliga agendan. Dessa faktorer kanske inte ens längre finns med som synliga prioriteringar.

När illegala droger diskuteras används uttrycket ”narkotika” som ett grovt och övergripande begrepp. Vi ser i vår uppsats att diskussioner kring narkotiska preparat måste nyanseras och göras mer precisa. Narkotika är en lång rad olika preparat med olika av användaren önskade effekter och oönskade bieffekter. Begreppet ”narkotika” är i praktiken inget annat än en lista preparat sammanställd av regeringen utifrån juridiska och polisiära syften (Tunving & Nordegren 1993). Diskursen om personers bruk av rekreationsdroger bör tillföras perspektiv, preparat, tillfälle, önskad funktion och personlighet. Framförallt om eventuella problem ska förebyggas på ett konstruktivt sätt, i en samhällelig kontext.

Vi kan göra en jämförelse med den i vår kultur accepterade drogen alkohol, som för övrigt skulle klassas som narkotika om den skulle införas idag (Laurie 1974). Att säga att en person dricker alkohol säger inget om själva bruket, personen eller funktionen. För att förstå användandet måste alkoholen sättas in i ett sammanhang av funktion och en social kontext. Vi vill som illustration på bruk av alkohol visa sju olika funktioner i sociala kontexter; 1. Drinken t. ex. gin och tonic, som social icebreaker på ett cocktailparty. 2. Champagne, för att förstärka en fest avsedd att fira en professorsinstallation. 3. Ett gott rödvin till middagen för att bygga intimitet i hemmet med den nya partnern. 4. En stor starköl för att hänga i en bar och knyta sociala kontakter. 5. En konjak och cigarr för meditativ reflektion hemma efter en god middag. 6. Ångestdämpande whisky efter en lång och stressig arbetsdag. 7. Mesta möjliga alkoholmängd per krona-drickaren. Aurora-missbrukaren.

I vårt uppsatsarbete har vi funnit att språket saknar begrepp för droger i olika kontexter och ”funktioner”. Vi kan med vår uppsats visa att valet av rustyp är avhängigt av många olika saker. Norell & Törnqvist (1995) delar upp alkoholruset bland tjugoåringar i kategorierna ”Det skötsamma ruset”, ”Det framgångsrika ruset” och ”Det triumferande ruset”. Kanske finns det möjlighet att göra en liknande kategorisering av rusets funktion vid användandet av rekreationsdroger.

Med utgångspunkt från vårt begränsade material kan vi inte fastslå kategorier på samma sätt och inte heller etablera övergripande begrepp. Vi anser ändå att vi i vårt material kan se en antydning till en möjlighet att skapa liknande kategoriseringar och begrepp, t. ex. ”det insiktsskapande ruset” eller ”det förstärkande ruset”, samt förlägga dem till Goffmans främre och bakre region.

Goffmans begrepp ”bakre region”, ett ställe i direkt anknytning med ett bestämt framträdande i den främre regionen där man medvetet bestrider de intryck som man erhållit som respons på sitt framträdande, kan kanske förklara varför så få öppet erkänner eller visar att de tar droger i ett tabubelagt Sverige.

Vi har i vår undersökning försökt belysa funktionen av rekreationsdroger. Mycket av svensk narkotikapolitik fokuserar på narkotikan i sig själv. ”What must be understood is that narcotics are not a problem in and of themselves. Patterns of drug consumption in a country are deeply rooted in both the nation’s history and current social conditions” (Goldberg 1997 sid 89). Vi borde kanske ställa frågan - Varför kan inte de som använder rekreationsdroger nå denna funktion på ett annat sätt?

Våra respondenter berättar om sin uppväxt som en positiv erfarenhet. De har ett bra liv, vilket de även hade innan de började med droger. På så sätt skiljer de sig från de grupper som vanligen undersöks - de som använder narkotika dagligen. Dessa grupper har ofta haft svårigheter i livet, även innan de började använda droger (Goldberg 1997). Vår uppsats har därvidlag fungerat som en seismograf. Vi vill lyfta fram vår grupp i diskussionen samt föra in ett annat sätt att se på droganvändandet, nämligen vilken funktion drogen fyller för den enskilde i en social kontext. Begränsar fundamenten i svensk narkotikapolitik möjligheten att se detta och att sätta in droganvändandet i ett brett hälsoperspektiv och med perspektivet - den enskildes ”life-management”?

Med viss förvåning har vi under arbetets gång lagt märke till några kulturspecifika aspekter på svenskt socialt arbete och narkotika. Svenska språket har inte självklara och direkta översättningar av ord som på engelskan är vanligt förekommande i skrifter om droger. Ett exempel fann vi i E.M.C.D.D.A.:s 1997 års rapport där man använder termen ”drug-use”, drogbruk som i den svenska sammanfattningen översätts till missbruk, när engelskan både har ”misuse” och ”abuse” för detta begrepp. Vi finner också i Sverige mycket lite av den sorten av projekt som siktar mot att minska riskerna för brukarna. Svensk narkotikapolitik saknar bredd. Till exempel saknas projekt som innehåller ett utåtriktat informationsarbete till brukare, arrangörer av fester, innehavare av nöjesetablissemang m.m. I England, Holland och Tyskland är sådana projekt relativt vanliga och ofta baserade på arbete genom intresseorganisationer eller NGO:s. Trots att Sverige av tradition är ett land rikt på föreningar och folkrörelser förekommer detta inte alls, så vitt vi vet. Är narkotikapolitik och socialt arbete med droger omgärdat av en rad ”heliga kor” som hindrar utveckling av den här sortens projekt?

Vi önskar därför att vår uppsats fått läsaren att tänka i nya banor och att den bidra till att diskursen om svensk narkotikapolitik vidgas till att även omfatta drogens funktion som ett mervärde för den enskilde.

Referenslitteratur

- Argullol, R. & Trías, E. (1993), *Det utmattade Västerlandet*. Nora; Bokförlaget Nya Doxa
- Ambjörnsson, R. (1998), *Den skötsamme arbetaren*. Stockholm; Carlssons. Tredje upplagan
- Andersson, S. (1992), *Känslornas filosofi*. Järfälla; Brutus Östlings Bokförlag Symposion
- Antonovsky, A. (1991), *Hälsans mysterium*. Stockholm; Natur och Kultur
- Asplund, J. (1972), *Sociologiska teorier*. Uppsala; Almqvist & Wiksells Boktryckeri AB. Femte upplagan
- Asplund, J. (1983), *Tid, rum, individ och kollektiv*. Stockholm; LiberFörlag
- Asplund, J. (1987), *Om hälsningsceremonier, mikromakt och asocial pratsamhet*. Göteborg; Bokförlaget Korpen
- Becker, H. S. (1973), *Outsiders*. New York; Free Press
- Bell, D. (1974), *The Coming of Post-Industrial Society*. London; Heinemann
- Berg, L-E. et al. (1975), *Medvetandets sociologi*. Stockholm; Wahlström & Widstrand
- Bäck-Wiklund, M. (1995), *Fenomenologi: Livsvärld och vardagskunskap*. I Månson, P. (red), *Moderna samhällsteorier*. Smedjebacken; Rabén Prisma
- Christie, N. & Bruun, K. (1985), *Den goda fienden*. Kristianstad; Rabén & Sjögren
- Cooley, C. (1981), *Samhället och individen*. Uddevalla; Bokförlaget Korpen
- E.M.C.D.D.A. - European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, (1997), *Annual Report on the State of the Drug Problems in the European Union*. Luxembourg; Office for Official Publications of the European Communities
- Eliasson, R. (1995), *Forskningsetik & Perspektivval*. Lund; Studentlitteratur
- Eneroth, B. (1984), *Hur mäter man vackert?* Stockholm; Akademilitteratur
- Goffman, E. (1995), *Jaget och maskerna*. Kristianstad; Rabén Prisma. Tredje upplagan andra tryckningen
- Goldberg, T. (1997), *The Swedish narcotics control private model - a critical assessment*. I *The International Journal of Drug Policy*, Vol 8, No 2
- Gordon, T. (1975), *Aktivt föräldraskap*. Falköping; Askild & Kärnekull
- Johanson, K. E. (1997), *Revj och droger*. Borgholm; Bildningsförlaget
- Laurie, P. (1974), *Drugs*, Great Britain, Pelican.
- Lyttkens, L. (1993), *Mellan lust och nytta: Om värderingar lyckostrategier incitament och nya läromönster*. Uddevalla; Akademeja
- Mathiesen, T. (1972), *Det ofullgånna*. Malmö; ALMA

- Mead, G. H. (1934), *Mind, Self, & Society*. Chicago; The University of Chicago Press. Paperback edition 1967
- Merriam, S.B. (1994), *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund; Studentlitteratur
- Mills, C. W. (1959), *The Sociological Imagination*. Harmondsworth; Penguin Books Ltd. Reprinted 1975
- Nilsson, K. & Sunesson, S. (1988), *Konflikt, kontroll, expertis*. Lund; Arkiv
- Norstedts Plusordbok (1997) Italien: Rotolito Lombarda.
- Norell, M. & Törnqvist, C. (1995), *Berättelser om ruset. Alkoholens mening för tjuugoåringar*. Stockholm/Stehag; Brutus Östlings Bokförlag Symposion
- Ohlsson, L. & Swärd, H. (1994) *Ungdom som samhällsproblem*. Lund: Studentlitteratur
- Robson, C. (1997), *Real World Research. A Resource for Social Scientists and Practitioner-Researchers*. Oxford UK & Cambridge USA; Blackwell
- Simmel, G. (1981), *Hur är samhället möjligt?* Göteborg; Bokförlaget Korpen
- Starrin, B. och Renck, B. (1996), *Den kvalitativa intervjun*. I Svensson, P-G, & Starrin B. (red.), *Kvalitativa studier i teori och praktik*, Lund, Studentlitteratur
- Starrin, Bengt (1996), *Grounded Theory - en modell för kvalitativ analys*. I Svensson, P-G, & Starrin B. (red.), *Kvalitativa studier i teori och praktik*, Lund, Studentlitteratur
- Svensson, B. (1996) *Pundare, jonkare och de andra - med narkotikan som följeslagare*. Eslöv; Carlssons
- Tunving K. och Nordegren T. (1993) *Droger A-Ö*, Borås: Natur och Kultur.

Övriga källor

CAN broschyrset om narkotika
Broschyrer

Bilagor

1. Introduktionsbrev
2. Livfrågeformulär
3. Teckningarna

BILAGA 1

Malmö, januari 1998

Hej!

Du är kanske den vi söker till att hjälpa oss med vår examensuppsats om partydroger.

Vi, det är Niklas Eriksson och Hans Knutagård. Tillsammans skriver vi en 10-poängs uppsats, som en del av våra magisterstudier vid Socialhögskolan i Lund.

Uppsatsen handlar om "Berättelser om partydroger - några personer beskriver sitt förhållande till dessa". Vi vill förstå mer om hur, när och var man använder rekreativdroger, samt vilka effekter man uppnår, förväntade eller helt andra.

För det ändamålet behöver vi komma i kontakt med några personer som kan tänka sig att låta sig intervjuas av oss. Speciellt är vi intresserad av Dig som är "socialt integrerad", t ex studerar eller arbetar, har egen bostad och lever under i övrigt ordnade förhållanden. Vi är nyfikna på människor från olika delar av samhället.

Du som vill låta dig intervjuas bör uppfylla följande:

- Ha använt eller använder någon eller flera av nedanstående rekreativdroger;
amfetamin, ecstasy, LSD, kokain eller cannabis.

Intervjun är mellan en till två timmar lång. Under den vill vi ha möjlighet att ställa närgångna frågor om dig och dina erfarenheter rörande droganvändning, gränsöverskridande, hälsa och sex. Detta för att förstå eventuella samband. Intervjun sker på plats som du/vi kommer överens om. Intervjuerna skall helst ske under februari och mars och upptas på band.

Din identitet är givetvis bara känd för oss som gör intervjuerna, för övrigt är du helt anonym. Kan du tänka dig att bli intervjuas under dessa förutsättningar ta kontakt med oss enligt nedanstående.

Genom att delta kan Du vara med och öka kunskapen om användandet av rekreativdroger.

Med förhoppning om ett samarbete

Niklas Eriksson
St Knuts väg 4 B
211 57 Malmö
040-6119950, 0707-490178
niklas.eriksson@mailbox.swipnet.se

Hans Knutagård
Kockumsgatan 3 A
211 42 Malmö
040-232101, 0708-446171
knutagar@algonet.se

LIVSFRÅGEFORMULÄR

Här är några frågor som berör skilda områden i livet. Varje fråga har 7 möjliga svar. Var snäll och markera den siffra som bäst passar in på ditt svar. Siffran 1 eller 7 är svarens yttervärden. Om du instämmer i det som står under 1, så ringa in 1:an; om du instämmer i det som står under 7, så ringa in 7:an. Om du känner annorlunda, ringa in den siffra som bäst överensstämmer med din känsla. Ge endast ett svar på varje fråga.

1. När du talar med människor, har du då en känsla av att de inte förstår dig?

1	2	3	4	5	6	7
har aldrig den känslan						har alltid den känslan

2. När du varit tvungen att göra någonting som krävde samarbete med andra, hade du då en känsla av att det

1	2	3	4	5	6	7
kommer säkert inte att bli gjort						kommer säkert att bli gjort

3. Tänk på de människor du kommer i kontakt med dagligen, bortsett från dem som står dig närmast. Hur väl känner du de flesta av dem?

1	2	3	4	5	6	7
tycker att de är främlingar						känner dem mycket väl

4. Har du en känsla av att du inte riktigt bryr dig om vad som händer runt omkring dig?

1	2	3	4	5	6	7
mycket sällan eller aldrig						mycket ofta

5. Har det hänt att du blev överraskad av beteendet hos personer som du trodde du kände väl?

1	2	3	4	5	6	7
har aldrig hänt						har ofta hänt

6. Har det hänt att människor som du litade på har gjort dig besviken?

1	2	3	4	5	6	7
har aldrig hänt						har ofta hänt

7. Livet är:

1	2	3	4	5	6	7
allt genom intressant						fullständigt enahanda

8. Hitintills har ditt liv:

1	2	3	4	5	6	7
helt saknat mål och mening						genomgående haft mål och mening

9. Känner du dig orättvist behandlad?

1	2	3	4	5	6	7
mycket ofta						mycket sällan/ aldrig

10. De senaste tio åren har ditt liv varit:

1	2	3	4	5	6	7
fullt av för- ändringar utan att du visste vad som skulle hända härnäst						helt förutsägbart utan över- raskande förändringar

11. De flesta saker du gör i framtiden kommer troligtvis att vara

1	2	3	4	5	6	7
helt fascinerande						fullkomligt urtråkiga

12. Har du en känsla av att du befinner dig i en obekant situation och inte vet vad du skall göra?

1	2	3	4	5	6	7
mycket ofta						mycket sällan/ aldrig

13. Vilket påstående beskriver bäst hur du ser på livet?

1	2	3	4	5	6	7
det går alltid att finna en lösning på livets svårig- heter						det finns ingen lösning på livets svårig- heter

14. När du tänker på ditt liv, händer det mycket ofta att du:

1	2	3	4	5	6	7
känner hur härligt det är att leva						frågar dig själv varför du över huvud taget finns till

15. När du ställs inför ett svårt problem är lösningen:

1	2	3	4	5	6	7
alltid för- virrande och svår att finna						fullständigt solklar

16. Är dina dagliga sysslor en källa till:

1	2	3	4	5	6	7
glädje och djup tillfredsställelse						smärta och leda

17. I framtiden kommer ditt liv förmodligen att vara:

1	2	3	4	5	6	7
fullt av för- ändringar utan att du vet vad som händer närmast						helt förutsägbart och utan över- raskande förändringar

18. När något otrevligt hände tidigare brukade du:

1	2	3	4	5	6	7
älta det om och om igen						säga "Det var det" och sedan gå vidare

19. Har du mycket motstridiga känslor och tankar?

1	2	3	4	5	6	7
mycket ofta						mycket sällan/ aldrig

20. När du gör något som får dig att känna dig väl till mods:

1	2	3	4	5	6	7
kommer du säkert att fortsätta att känna dig väl till mods						kommer det säkert att hända något som för- stör den goda känslan

21. Händer det att du har känslor inom dig som du helst inte vill känna?

1	2	3	4	5	6	7
mycket ofta						mycket sällan/ aldrig

22. Du är inställd på att ditt personliga liv i framtiden kommer att vara:

1	2	3	4	5	6	7
helt utan mål och mening						fyllt av mål och mening

23. Tror du att det i framtiden *alltid* kommer att finnas människor som du kan räkna med?

1	2	3	4	5	6	7
det är du säker på						det tvivlar du på

24. Händer det att du har en känsla av att du inte exakt vet vad som håller på att hända?

1	2	3	4	5	6	7
mycket ofta						mycket sällan/ aldrig

25. Även en människa med stark självkänsla kan ibland känna sig som en "olycksfågel". Hur ofta har du känt det så?

1	2	3	4	5	6	7
aldrig						mycket ofta

26. När något har hänt, har du vanligtvis funnit att:

1	2	3	4	5	6	7
du över- eller undervärderade dess betydelse						du såg saken i dess rätta proportion

27. När du tänker på svårigheter som du troligtvis kommer att möta inom viktiga områden av ditt liv, har du då en känsla av att:

1	2	3	4	5	6	7
du alltid kommer att lyckas övervinna svårigheterna						du inte kommer att lyckas övervinna svårigheterna

28. Hur ofta känner du att det inte är någon mening med de saker du gör i ditt dagliga liv?

1	2	3	4	5	6	7
mycket ofta						mycket sällan/ aldrig

29. Hur ofta har du känslor som du inte är säker på att du kan kontrollera?

1	2	3	4	5	6	7
mycket ofta						mycket sällan/ aldrig

TACK FÖR DIN MEDVERKAN

TECKNINGARNA

Bild 1. Andreas

Andreas: Förklaringen till målningen. Det här ska, om man då tittar på den, föreställa en visualisering av musiken, som ett exempel på vad jag själv har sett när jag har tagit LSD. När man slutar ögonen, så visualiseras musiken och ibland händer det, som på den här bilden, att det blir en spiral inåt, där ljuden kommer inifrån och växer, där de runda ringarna ofta symboliserar basen som slår på. Andra mindre ljud kan ploppa ut ur de ljuden med andra färger och former.

Vår kommentar: Andreas bild visualiserade "trippen", resan. Bilden förstärkte tanken at LSD-trippen har ett egenvärde, liksom en semesterresa. Bilden gav också förklaringar kring musikens betydelse som "guide" under LSD-ruset.

Bild 2. Bertil

Bertil: Här står jag och tänker det omgiven av insekter som går omkring och hoppas att de ska få bra på proven och önskar sig ett par nya skor, men vi får väl se nästa lön. Så man måste ha behovstillfredsställelse, det är enkla saker, det är allt som man kan sätta en, ett eller flera framför, det är värdefullt i livet, men själslig frid eller bara må bra och sitta och hålla tyst det är inte gångbart, man ska gärna köpa nånting eller knulla nånting så är det bra, annars är det dåligt och det retar mig så in i helvete. Jag hade nog inte kommit till det jag själv tycker är en insikt om det inte hade varit på grund av "knark". Sen om det gör mig till en bättre människa, det är väl tveksamt, men det tror jag. ... Detta är inte den supernova man går in i, en tunnel, som man har med sig som strålar i ögonvråerna runt omkring det man tittar på, eller så tittar man bara på en fixerad punkt på väggen. Har ni aldrig hört talas om folk som sitter och glor in i en vägg för att de har trippar på LSD. Det beror på att man åker in i en tunnel så forsar färgerna. Jag gillar rött och gult och brandgult så därför ser jag det förmodligen. Så därför har jag ritat den sån mest för det är roligt att göra, eller jag menar, så är det. ... Reptilen, knarkhandlaren, den idioten, jag skulle gärna säga samhället också, men det får jag väl äta upp, en stor dinosaurie som inte kan tänka, men som kan gå långsamt. Samhället är ju byggt av människor som tycker att medborgarna ska gå till jobbet och gå med i facket och titta på Bingolotto och hoppas på att vinna pengar. Kinesisk visdom säger ju att: Bättre än att ge människan framgång är att ge människan hopp om framgång för det kan man leva på. Ja typ, knarkhandlare skulle jag tro kan tycka och tänka likadant också. Han vill tjäna pengar bara, så fattigt. Alltså varför inte steka hamburgare på Macdonalds och få pengar för det.

Vår kommentar: Bilden förstärkte tankarna om insikter som erhålls under tripfen samt förhållandet till drogförsäljaren.

Bild 3. Carl

Carl: Okej, jag börjar med att rita en ram (syns tyvärr ej här) runt omkring för det är viktigt, att man rutar in att man har koll på vad man gör. Det är A och O. Jag tycker inte man ska slänga in sig i några saker utan man har koll på det. Såvida du inte har liksom att det här är ofarligt, du kommer inte att kunna bli skadad av det, det är bara en kul grej som att t ex dra ner byxorna och kissa på en rastplats där du inte får kissa, det kan man mycket väl göra, det

är ju lite skojsigt. Är den nånting som verkligen kan ge men, då tycker jag man ska ha koll, för att rita av det. ... Den bästa symbolen är ju egentligen den här smiley-gubben men den kan man inte göra. Så här gör jag, det tror jag kännetecknar ... Man kan antingen rita liksom livet, jorden, kaffe, pojkar, flickor, skola, arbete, alla små grejer och sen en liten piller, en liten drog då har man fått allt. Jag tror inte jag hinner rita allt det här, eller gör jag det. Ja.

Hans: Du får göra precis vad du vill!

Niklas: Då kör vi!

Carl: Den symboliken är nog den jag vill ha... PAUS ...

Niklas: Vad är huset där?

Carl: Det är hemma! ... Då är en avklarat, nu ska vi ha min första pojkvän, vi ska ha honom i svart, svart, han är i mitten Det här blir en svart djävul, bara svart. ... Ja, klart! Så stor blev han och sen har vi ... ser ni vad det är, min sköldpadda. ... Jag ska rita mig själv också, elitistisk. Gröna ögon, ni ska aldrig lita på folk med gröna ögon, de är tappade, man ska lita på folk med bruna och blåa ögon, resten ska ni inte lita på. Jag är grönögd.

Niklas: Du är inte speciell farlig!

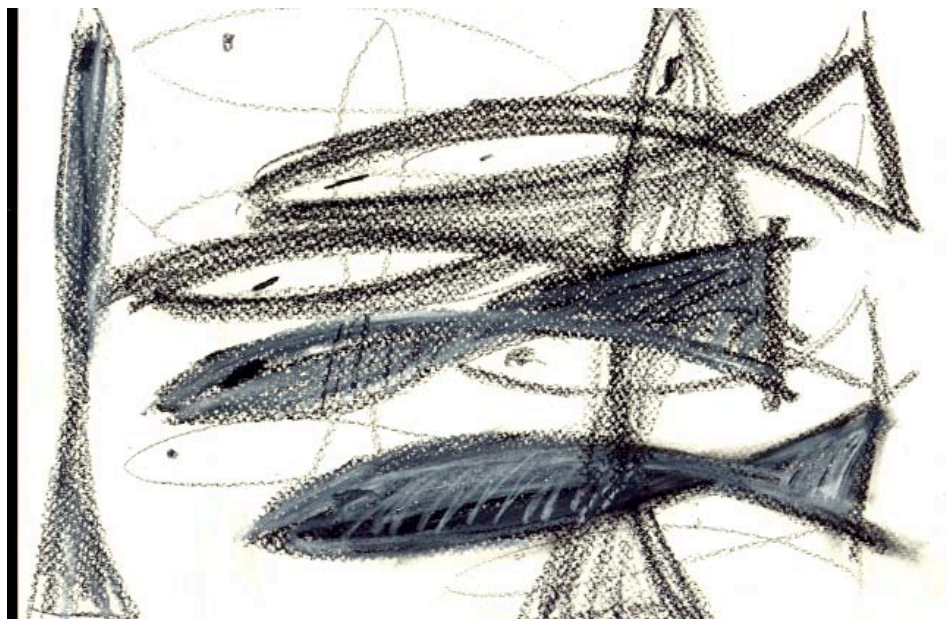
Carl: Absolut inte! ... Oj, vad runda kinder jag fick.

Hans: Men du är glad!

Carl: Jo! nöjd och belåten... Har inget annat ... Så, mammsen, hjärtansröd... och pappsen, får vara blå, han har alltid så häftiga solglasögon. Så tror jag vi ska ha en brun mini mog, synt, här också. Vi ska ha Spanien, vi ska ha ... pengar, hälsa, disko, lycka. Liberty, droger och urban skriver vi, urban djävul. Ni märker att jag har alla regnbågens färger också och färger som inte finns i regnbågen dessutom... Ni märker att flickorna har kjol och pojkarna byxor. Gräset därnere och himlen däruppe. Högst uppe hamnar min första pojkvän bredvid mamma och pappa och så jag i mitten. ... Alla har hjärtan utom min första pojkvän, han är den enda som är bitter. ... Vad har vi mer. Konst. Vi har Wilde ... Oscar Wilde. Koranen tycker jag är en suverän bok som få människor har läst. ... Jag är nog sexig. Party, också en del, kunskap, språk, ni förstår liksom all mångfald, detta är bara en del, vi har kaffe och jag har mina cigaretter, vi har hälsa, maraton, jag står utanför, vi har sauna. ... Sen har vi droger! ... Vi har amfetamin kan vi säga, för det är min favorit. Och vi har kärlek, vi har pengar, trygg, jag skriver inte trygghet, jag skriver trygg och glad. Det är associationer nu bara. Bil, jag har bil, studier - nej - framgång, framgång och så blir det ändå inte som man vill så man får bladdra till det alltihopa.... Så nu tror jag jag är klar, några frågor. ... Hade jag haft ett större papper hade arbetet också fått ett eget hus. Åker på arbete och åker hem, åker på arbete och åker hem...

Vår kommentar: Carls bild gav upphov till vår första tentativa rubrik ”Drogen - en del av en organiserad helhet”.

Bild 4. Daniel

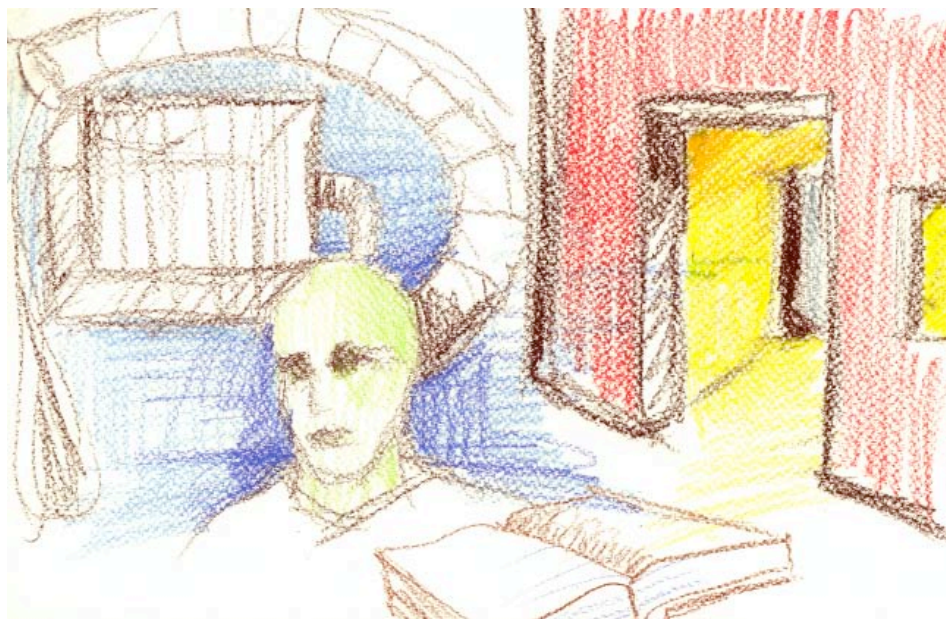
Daniel: Jag gör en kopia på min fisktavla, den säger ganska mycket om mig Jag kan poängtera först vad jag vill ha fram med det. Alla fiskar i bakgrunden, mångfald, ganska anonyma eller vissa delar av mitt sociala nätverk, ganska intetsägande, även om en fisk är ganska stark och försöker smitta av sig på de andra, försöker peppa - eller ge hjälp till självhjälp. Jag försöker simma med dem och smitta av mig och smittas det av så är de rätt ute (fniss). Gud vad jag egocentrisk (fniss). Det kan mycket väl misstolkas ... Det är vissa få fiskar som är lite starkare och jag är den starkaste. Men som sagt det är inte helt rättvist men jag försöker lägga alla på samma nivå och kan inte ... fast det är en som är lika stark som jag. Kanske jag ska precisera honom. Nej ... Symboliken för mig är ganska tydlig, men inte för alla andra. Många ser ... mångfald. Det är visserligen människan men inte allt. Jag ser mig själv som speciell, va. ... Jag vill poängtera friheten. Fisk är väl fri. Samtidigt vill jag poängtera, till en början när jag gjorde den här tavlan - så vill jag poängtera hur lätt man kan fånga, hur lätta de är att fånga, men fram för allt fria och samtidigt understryka att de är ganska lätta att fånga.

Hans: Vem skulle vilja fånga dig?

Daniel: Hittills har det varit personer som har velat hitta en lättare väg till självförverkligande.

Vår kommentar: Daniels bild förstärkte tankarna om en identitet, grundlagd i barndom som möjliggjorde möte med rekreationsdroger.

Bild 5. Erik

Erik: Jag försöker göra så det syns att många grejer går in i huvudet och att de, det här är bara väldig billig allegori, det är mycket som händer. Det hamnar nån kul grej här som i alla fall ska föreställa en matris, försöka få en dimension. Ja, jag får rita en massa underbara saker och kan inte fråga ... ljusblå är en bra färg alltså. Det frågade jag engång vid ett tillfälle när vi satt i en lägenhet då Bertil var med, så reste han sig upp, vart ska du gå nånstans. Bertil, vart ska du gå nånstans nu sitter vi i ett gäng och är helt borta, eller inte helt borta, men på syra allihopa. Bertil, vad tänker du nu? A, ljusblått sa han utan vidare förklaring till det. Så en massa ljusblått, över huvud tagit för mig är blått helt klart färgen på syra, allting som är blått blir extra blått.

Hans: Det kommer tillbaka till dig varenda gång?

Erik: Ja färger och så där, det kan vara rött ibland, det är så att jag ser allting i rött men jag tycker att vart fan jag än vänder mig så kan jag se nånting i rött. Vill jag titta på nånting på tv så har jag sett nånting rött i det också.

Niklas: Du har en blåögd katt på den här bilden?

Erik: Den är faktiskt målat långt innan jag har provat nånting över huvud tagit. ... Det är en väldig vacker färg som man hade kunnat skriva sköna poem om om man hade varit lagt åt det hållet. ... Grön i ansiktet blir jag inte, det är mest bara för att markera att allting inte alltid är som man förväntar sig att det ska vara. ... Sen är den en dörr som får stå för den ganska självklara, vad ska man säga ... världen öppnar sig bakom, bakom nästa ... fönster också ...

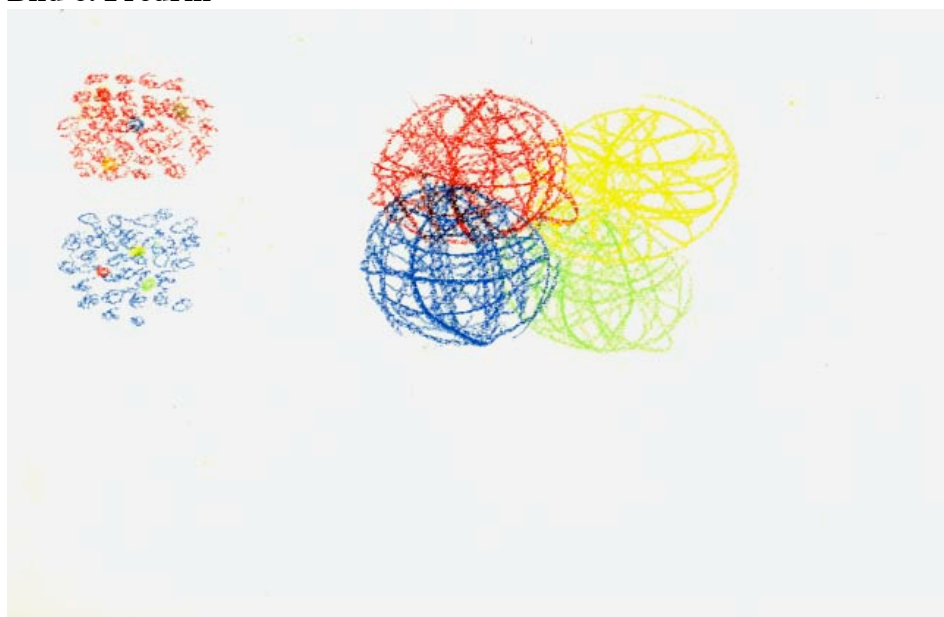
Hans: Vad står det fönstret för då?

Erik: Det står också lite för inblick i nånting som är svårt att sätta fingret på ... du är inte så smidig som du var engång ... Ja det ska vara en annan dörr där, det är lite svårt att se ... vad har vi mer, alltså det här med informationsflödet, det kan man nästan visualisera sig innanför ögonen om man har läst William Gibsons böcker, känner ni till honom han som en gång för många år sen myntade begreppen cyberspace. Han har skrivit en massa kul böcker i ämnet och pratar mycket om framtida datorer, matris där man kopplar in sig och allting är liksom trevligt, holografiskt, och man ser sig om i miljöer mer eller mindre, ja virtual reality och det är nästan, det är så lätt att tänka så här, när man har tagit en tripp, funderat lite på det som jag har gjort. ... Sen skulle jag vilja ha nånting om klar tanke och så där, boken symbolisera det, men ... för det tycker jag definitivt att man får en rätt så klar, om man bara vill, det är lite vad

man gör den till, så finns det mycket att hämta i böcker. Visdom är så stort. Ja, det får väl duga så länge.

Vår kommentar: Eriks bild gav oss ledtrådar till Goffmans främre och bakre regionen och att de går in i ett nytt sammanhang som endast kan tolkas med gemensamma signifikanta symboler.

Bild 6. Fredrik

Fredrik: Ja, men det är att komma på hur jag upplever bollarna, måste jag fundera på för så som jag ser det är det ungefär som en elektron utan en kärna, nånting som sitter och snurrar såhär runt nånting hela tiden, men det är ju svårt att rita, annars vet jag inte hur jag skulle kunna rita det.... Det är väldigt svårt att se så exakt när man ska komma på det ... det var synd att det inte fanns en lila men ... jag ska väl komma på nånting ... ja, så ritas man en liten boll här. Men det är att bollarna ser väldigt speciella ut, förstår du, för de är många, och så går de ihop och där i mitten de skär varandra, det är där de byter färg. Sen om du tittar i de här brytpunkten så kan du ändra färgerna som du ser, och hur fan ska jag hitta det här, nej det kan jag i och för sig göra, nu gör vi såhär bara för det ... i alla fall ... fint.

Niklas: Pedagogiskt och bra?

Fredrik: mm, se om vi kan få det här att bli en skärningspunkt ... fast inte riktigt så egentligen, det var inte bra, nu ska vi se, om vi gör sånt i stället då ... Det blir inte så fint med en punkt i mitten men så ser de mer ut, jag får rita om den här. Folk ser gärna det som man är van vid som jag tycker de här är siffror då eller punkter eller nånting, bara för att det är det jag är van vid medan det finns folk som ser mönster de tycker ser ut som diamanter eller massa, men jag tycker inte det jag kan ofta få för mig att det här är nån form av bokstav som syns, så det tycker jag är fräckt, att oftast ser folk nånting men att det är nånting av det vardagliga livet som sätter lite prägel på vad det är du ser, man styr inte så mycket som man vill riktigt. /.../ Nu blev det ju egentligen tvärt om, det var ju där, de skulle mötas överallt, men det gör ingenting, det är typ en liten princip över det hela, kanske inte så vackert, jag kan ju göra så att det ser lite mer runt ut ... Oj, oj vad jag ritas PAUS ... det blir ju inte riktigt så, det stör mig lite, men jag skulle ju ha ritat det om så att det satt där, som kant i kant, en punkt i mitten.

Hans: Ja det är ju tredimensionellt det förstår vi, det skriver vi med i förklaringen också.

Niklas: Om du kikar här i mitten så byter de färg därifrån inne?

Fredrik: Egentligen som jag ser det, kan man ju rita, så är det t ex så här, dra en massa såna bollar, är det på grund av att allting är färgad t ex att jag tittar och ser en röd färg så blir allting rött, men så råkar det finnas nånting som ger nån form av blå nyans, finns t ex där något gult i rummet, så en gul ... och så och så tittar jag på den blå och så blir allting blått här i stället.

Niklas: Så de smittar av sig lite på varandra?

Fredrik: Precis, det växer ut så, det får inte vara för annorlunda färger, för då kan jag inte, då funkar det inte. Men är det i ett svart rum så kan du se det mesta men då är det svårt att få det bli heltäckande. Men då är det likadant här, förstår du, bara enstaka av de här färgerna som råkar se ut så där, fast alla färger. Lite dålig beskrivning kanske men alla bollarna är här va. De finns på alla håll, tredimensionellt, det finns små här och det finns små där och större där.

Hans: Runt om dig också?

Fredrik: Ja precis, det är ungefär som man tittar, oh, där var en myra så är myran myra och så är myrornas myra och så är det myror på de myror, det tar aldrig slut utan de kan bara bli mindre och mindre och mindre.

Vår kommentar: Fredriks bild förstärkte tanken på kontroll över trippen och svårigheten att beskriva en känsla, vilket gör egen upplevelse nödvändig för att kunna använda signifikanta symboler.